

.ro
revista **cultura**
636

TENDINȚE
ÎN ARTĂ & GÂNDIRE

ROMANIA BEST OF 2023

ISSN 1584 – 2894

ISSN-L 1584 – 2894

ADRESA

Eliade Tower, Bd. Mircea Eliade 18,
Sector 1, București
cultura@augustinbuzura.org

REDACTIE

Coordonator:
Nicu Ilie

Ediție realizată de:
Carmen Corbu
Corina Taraș-Lungu
Cristina Rusiecki
Aurelian Giugăl

LAYOUT

Vizual Graficante

PARTENERI

INSCOP Research
Școala Națională de Studii Politice
și Administrative

MANAGER DE PROIECT

Carmen Corbu

Cu sprijinul

ONE VERDI PARK SRL

Revista CULTURA promovează,
în spiritul dialogului cultural, diversitatea de opinii.
Punctele de vedere exprimate în cuprinsul
materialelor nu reprezintă în mod necesar viziunea
redacției.

Imagini ilustrative: Nicu Ilie

Fundația Culturală
AUGUSTIN BUZURA

Publicație editată de
FUNDAȚIA
CULTURALĂ
AUGUSTIN BUZURA

Președinte:
ANAMARIA
MAIOR-BUZURA

În ediție

CREATORI:

RADU AFRIM

**SIMONA
ANTONESCU**

BALÁZS ATTILA

**BOCSÁRDI
LÁSZLÓ**

**PATRICIA ROXANA
BROHANSCHI**

EUGEN BUICĂ

MIHAELA BURUIANĂ

**DRAGOȘ ANDREI
CANTEA**

ANDREEA CHIPER

CRISTINA CIOABĂ

TEODORA COMAN

EMANUEL COPILAȘ

ANDREA GAVRILIU

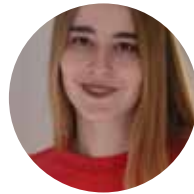
TUDOR GIURGIU

SIMONA GOȘU

MEDEEA IANCU

CRISTINA ILIESCU

**CERASELA
IOSIFESCU**

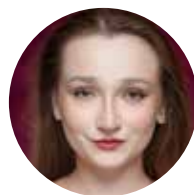
NORA IUGA

RADU JUDE

ANDREEA LĂCĂTUȘ

MĂLINA LAZĂR

ILINCA MANOLACHE

CULTURA
revistacultura.ro

nr. 636 (2/2024)

Tendențe în artă & gândire

Best of 2023

apariție: mai 2024

ECHIPA MARE

ANDREI MĂJERI

**ALEXANDRU
MĂZGĂREANU**

MIHAI S. RUSU

**ALEXANDRU
SOLOMON**

ANDREI ȘERBAN

**GEORGE
ȚURCĂNAȘU**

RADU VANCU

INVITAȚI:

Revista Cultura a încercat să afle de la criticii și jurnaliștii conectați cu diferitele arii de expresie artistică și culturală care au fost cele mai importante momente ale anului 2023 și ce tendințe înregistrează creația autohtonă. Le mulțumim celor care au înțeles demersul și au răspuns întrebărilor noastre.

CRISTINA BOGDAN

OLIȚA CÎNTEC

VICTOR COBUZ

**ROXANA
DUMITRACHE**

ALINA EPÎNGEAC

AURELIAN GIUGĂL

ANDREI GORZO

EMANUELA ILIE

IONUȚ MAREȘ

VICTOR MOROZOV

DIANA POPESCU

NONA RAPOTAN

CRISTINA RUSIECKI

CARMEN STANCIU

focus: film românesc

Imagine din *Spre Nord*

ANDREI GORZO

- ◆ <https://blog.carturesti.ro/category/timp-liber/film/>
- ◆ <https://andreigorzoblog.wordpress.com/>

NU AȘTEPTA PEA MULT DE LA SFÂRȘITUL LUMII

Este unul dintre marile filme – nu doar românești – ale epocii noastre. Radu Jude realizează multe lucruri în același timp. Printre ele se numără un pamflet anticapitalist și un tablou apocaliptic al Bucureștiului contemporan – văzut dintr-o perspectivă de șofer.

MMXX

Puiu joacă aici unele dintre jocurile lui obișnuite – cel de bază este să-și încurce spectatorii în primele lor impresii –, dar virtuozitatea lui pare bine dispusă, pariurile experimentale par jucate cu o mână (dacă nu și cu o inimă) ușoară. Și cel puțin episodul final este Puiu de top.

Adelaida Perjoiu (Consuelo) ar fi meritat să se vorbească în 2023 despre ea la fel de mult cum s-a vorbit – pe merit – despre Ilinca Manolache în urma filmului lui Radu Jude.

LIBERTATE

Tudor Giurgiu n-a mai filmat niciodată imagini cu o asemenea încărcătură poetică. Purgatoriu, microcosmos al unei societăți violent învrăjbite, scenă a unui terifiant teatru al absurdului, bazinul (din sala de sport a UM 01512, folosit ca spațiu de detenție pentru „teroriști” capturați) constituie, în orice caz, o imagine extraordinară.

MRS. BUICĂ

Mult mai puțin discutat decât „Între revoluții” și „Arsenie”, însă după părerea mea mai puternic decât amândouă, a fost „Mrs. Buică” al lui Eugene Buică. Stabilizat de la vârsta de zece ani în SUA, unde a ajuns profesor de actorie, Buică și-a filmat părinții între 1998 și 2015. Cele 83 de minute adunate din toate aceste filmări constituie un act de terapie, dar și un act de credință în demnitatea vieților lor.

(Motivația include considerații publicate anterior pe <https://andreigorzoblog.wordpress.com/> și pe <https://blog.carturesti.ro/>)

Câteva filme românești notabile, în ordinea lansării lor în cinematografele noastre în 2023:

SPRE NORD

Nu mă satur să revin la începutul acestui film, care îmi evocă toate posibilitățile rămase, din păcate, neexplorate de cursul ulterior al acțiunii. Vedem acolo o joacă posibilă cu genurile (un film românesc de aventuri, petrecut prin sala motoarelor unui cargou și printre containere), ca și o frumoasă transpunere a ceea ce, în anii 1990, trebuie că era o discuție inevitabilă: depărtările, plecarea, salvarea. Cu această promisiune a unui *altundeva* (America, cu zgârie-norii și luminile sale), ancorată totuși în cultura nouăzecistă a fotbalului și a tranziției postcomuniste, debutul lui Mihai Mincan instituie un fel de dor pentru o epocă a speranțelor destrămate, în care oceanul, spațiul industrial al portului și linia orizontului alcătuiesc o geografie immanentă – apoi se pierde în lucrătura greoaie a unui scenariu prea pompos.

MAMMALIA

Un alt debut, lucrat însă într-o zonă aparent opusă: cea a seriei Z, a filmului făcut la repezeală, cu mijloace puține și o droaie de idei încă nedecantate. Sebastian Mihăilescu e în plin proces de căutare (estetice, dar și identitare) – ca atare, formula sa e neclară, bruiată, rătăcită undeva între *punk* și postură, între invenție reală și flexare de mușchi „culturală”. S-ar putea vedea în *Mammalia* un studiu explodat al masculinităților de azi – de la rolul performativ de *pater familias* la tot soiul de evadări în zona *queer*. La fel cum s-ar putea vedea o abureală transpusă în câteva *sketch-uri* fără „suită în idei”. Cred că ambele perspective sunt valabile și, mai ales, deloc contrare mizei filmului, care e una ce ține mai curând de explorare, experiment și, la limită, joacă. Păcat că acest ton ludic are un sâmbure de prețiozitate în ea: ar câștiga mult dacă ar renunța la orice calcul strategic.

NU AȘTEPTA PEA MULT DE LA SFÂRȘITUL LUMII

Cu siguranță filmul anului în România (și poate nu doar în România), și unul care va rămâne în istorie, pentru a parafraza un alt titlu de Radu Jude, drept moment *forte* al acestui artizan al tuturor imaginilor declasate. Folosesc termenul „imagine” în dublu sens – întâi, ca micro-unitate vizuală care definește mediul cinemaului; și-apoi, ca *reprezentare*. Or, meritul acestui film este că are lucruri de spus despre ambele accepțiuni: nu doar că forțează imaginile cinematografice pe peliculă să intre în contact cu „suratele” lor sărace, urâte, kitschoase – de la TikTok la publicitate –, dar ne și oferă, în același timp, un tratat despre cum se poate reflecta ființa turbată a Bucureștiului în regimul socio-politic actual. Acum, când orice căutare radicală amenință să devină trend cu mare rapiditate, rămâne de văzut cât de departe va putea merge Jude în acest periplu pe urmele a tot ce e desconsiderat în artă, înainte de a fi „recuperat” cu totul de piața culturală.

WARBOY

Filmul lui Marian Crișan e, per total, moale și academic, dar pare născut dintr-o deconectare senină de la zgomotul lumii. Lucru deloc de neglijat într-o cultură cinematografică europeană foarte atentă și oportunistă, care preferă să surfeze pe chestiunile zilei în loc să se scufunde în textura lor, ca Jude. *Warboy* e o alternativă: un film plasat în 1944 pe pajiștile Munților Apuseni, cu un conflict aproape minuscul – neputința unui băiat român și a unui soldat american de a se înțelege în absența unei limbi comune. Rezultă un film nu lipsit de găselnițe, care transformă această trivialitate într-o mare cumpănă a universului, generatoare de tăcere adâncă și de gag. Filmat curat, acest anti-western e contrapunctul neașteptat al anului nostru cinematografic, în ciuda unui final care riscă să surpe toată munca serioasă depusă până atunci.

VICTOR MOROZOV

◆ <https://www.scena9.ro/articles/by/victor-morozov>

◆ <https://futureast.blog/>

focus: film
românesc

MRS. BUICĂ

Documentarul românesc cel mai important din 2023 e realizat de un român strămutat cu familia în America în anii 1970, care a simțit că nu totul a rămas dezvăluit în viața aparent ternă a părinților săi. Între *freak show* și terapie, între expunere și compasiune, filmul se dovedește nu doar relevant – un extraordinar combustibil pentru dezbateri etice, societale, formale –, ci și *entertaining* de la un capăt la altul. Cu un acces lipsit de precauții în miezul acestor legături mai mult decât bolnăvicioase – bolnave de-a dreptul, întemeiate pe rușine, ură, sexism și ranchiună –, Eugene Buică impune un adevăr personal denudat și, fatalmente, „incomod”, care depășește barierele intimului. Înnebunitor de particular – această dramă e strict legată de familia lui –, filmul găsește o breșă remarcabilă înspre colectiv, zgândărind un spirit universal care nu eșuează niciodată în discuții generice. *Mrs. Buică* e un candidat solid la statutul de film cult.

IONUȚ MAREȘ

- ◆ <https://www.filmsinframe.com/ro/author/ionut-mares/>
- ◆ <https://www.scena9.ro/articles/by/ionut-mares>

NU AȘTEPTA PREA MULT DE LA SFÂRȘITUL LUMII

De departe cel mai bun film românesc lansat în cinematografe în 2023. Un film ambițios formal și care e deopotrivă amuzant și tulburător prin subiectul său care ne privește pe toți. Un rol greu de uitat făcut de Ilinca Manolache, actrița anului trecut în România.

ÎNTRE REVOLUȚII

Un film hibrid ce aduce împreună arhive din România și Iran din perioada 1978-1990 și imaginează un schimb de scrisori între două prietene din cele două țări în acei ani. Filmul ne propune cu subtilitate să reflectăm la imprevizibilitatea unor momente majore, așa cum sunt revoluțiile, și la fragilitatea oamenilor în fața clocotului istoriei, dar și să chestionăm formele de opresiune la care au fost supuse femeile în societăți ca cea românească și cea iraniană, cu ecouri până în prezent.

ARSENIE. VIAȚA DE APOI

Filmul e stimulant în principal pentru că propune un experiment social la scară mică, în care regulile sunt prezentate de la început. Scopul este de a filma tocmai reacțiile la acest experiment, de pe poziția explicită a unui artist hotărât să discute critic societatea în care trăiește și în special raportarea la cultul Arsenie Boca.

MMXX

Deși a devenit un regizor clasic, Cristi Puiu pare că și-a păstrat nealterat gustul pentru experiment. Rezultat al unui atelier cu actori profesioniști și neprofesioniști, *MMXX* este un film solicitant, nu lipsit de umor, făcut din câteva scurtmetraje despre ce a însemnat viața în pandemie.

DE CE MĂ CHEAMĂ NORA CÂND CERUL MEU E SENIN

Meritul regiei este că se păstrează permanent deschisă la imprevizibilitatea și libertatea de spirit a protagonistei sale, Nora Iuga. Cu modestie și deferență, filmul se lasă ghidat, chiar acaparat, de energia vitală a scriitoarei, surprinsă în momente de demnitate și de fragilitate.

„E un film despre psihoza unor zile nebune din decembrie `89, despre frică, despre violență extremă, haos și confuzie, despre manipulare. Surprinde tot ceea ce am trăit noi, cei care am prins cumva Revoluția și ne-am aflat fie pe străzi, fie în fața televizoarelor. E un film care cred că va fi citat des drept o ilustrare a unor momente total nebune și incredibile.” (Tudor Giurgiu)

INTERVIU CU TUDOR GIURGIU

Filmul abordează un moment extrem de important al istoriei noastre, cel al Revoluției din 1989, deglorificându-l.

Cumva m-a frapat ce s-a întâmplat la Sibiu cu acea explozie necontrolată de violență brută. Cum oameni care, deși se cunoșteau, au ajuns să devină dușmani, să se deteste după ce, cu niște ore înainte, își beau cafeaua împreună. Nu am înțeles cum, din multă confuzie, a fost posibil să se tragă atâtea gloanțe, să moară atâția oameni. Au fost niște consecințe ale haosului, ale lipsei de ordine și de comandă. M-au preocupat aceste întrebări rămase fără răspuns. Am pornit la drum încercând să îmi limpezesc gândurile și să caut eu, în primul rând, niște explicații.

Vi s-a părut vreodată pe parcursul filmărilor că ați ales un subiect covârșitor?

Nu mă gândesc la un spectator ideal atunci când pornesc la drum cu un film, dar e foarte adevărat că, pe parcursul realizării lui, mi-am dat seama de responsabilitatea pe care o aveam realizând „Libertate”. Ceea ce nu am realizat atunci când lucram la scenariu, alături de Cecilia. A fost un moment când mi-am dat seama că filmul acesta va fi văzut și peste zeci de ani și că lumea o să îl asocieze, în mod

Regia: Tudor Giurgiu

LIBERTATE

Sibiu, decembrie 1989. Haos, proteste, panică. Soldați, milițieni, securiști și civili. Cine sunt teroriștii? Cine pe cine este îndreptățit să captureze, să acuze și să pedepsească? Cine e victimă și cine e agresor?

Produs de: Libra Films, Mythberg Films

Scenariul: Cecilia Ștefănescu, Tudor Giurgiu, Nap Toader

Imagine: Alexandru Sterian

Costume: Viorica Petrovici

Distribuție: Alex Calangiu, Cătălin Herlo, Ionuț Caraș, Iulian Postelnicu, Alexandru Papadopol, Andi Vasluianu, Toma Cuzin, Mirela Oprișor, Ștefan Iancu

Premii

Premiul Gopo pentru Cel mai bun film de lungmetraj

Premiul Gopo pentru Cea mai bună regie – Tudor Giurgiu

Premiul Gopo pentru Cel mai bun scenariu – Cecilia Ștefănescu, Tudor Giurgiu

Premiul Gopo pentru Cel mai bun montaj – Reka Lemhenyi

Premiul Gopo pentru Cel mai bun sunet – Tamas Szekely, Andre Rigaut

Premiul Gopo pentru Cele mai bune decouri – Vali Ighigheanu

Premiul Gopo pentru Cele mai bune costume – Viorica Petrovici

Premiul Gopo pentru Cel mai bun machiaj și cea mai bună coafură – Petya Simionova, Domnica Bodogan

Premiul Gopo pentru Cel mai bun actor în rol principal – Alex Calangiu

Premiul Gopo pentru Cel mai bun actor în rol secundar – Iulian Postelnicu

Premiile TIFF – Premiul pentru Cel mai popular film românesc din festival

paradoxal, nu doar cu ce s-a întâmplat la Sibiu, ci cu toată Revoluția, în sine. Atunci am început să fiu un pic speriat și foarte atent. Am devenit mai stresat, pentru că am simțit că am o povară în plus față de ce aveam deja pe cap.

Ce surse de documentare au fost folosite pentru film?

Am citit cărți scrise de oameni din Ministerul Apărării Naționale sau din Ministerul Afacerilor Interne, dosarele Revoluției, volumele aferente evenimentelor de la Sibiu, am citit multe articole, am văzut materiale filmate în Sibiu în

zilele respective. Totuși, fundamental cele mai importante, au fost întâlnirile cu participanți activi la evenimentele din acele zile, cu oameni din bazin, cu mulți civili, milițieni sau securiști, cu oameni din armată. Ei m-au ajutat să am un tablou complet al acestor evenimente. Am discutat cu foști elevi ai Școlii Militare „Nicolae Bălcescu”, care în 1989 erau cei care erau panicați, mulți dintre ei au tras sau i-au bătut pe milițieni. Azi sunt oameni maturi, cu o cu totul altă distanțare față de acele evenimente, așa că mi-au putut povesti ce au simțit.

Realizarea acestui lungmetraj a implicat un număr impresionant de oameni. Dacă ați face un bilanț, în câte locuri ați filmat și câți actori au fost implicați, cât au durat filmările?

Am filmat timp de 29 zile, ceea ce a fost extrem de puțin, față de anvergura producției. Am avut o echipă de peste 80 oameni, peste 110 actori, cu figurație foarte multă. A fost cea mai mare producție în care m-am implicat vreodată.

Ce public ați avut la proiecții și cum au decurs dezbaterile de la finalul lor?

Publicul de la proiecțiile speciale, din caravanele pe care le-am avut, a fost unul foarte eterogen. Nu pot spune că predominau cei care au prins Revoluția, după cum nu au fost nici în majoritate tineri. Ceea ce a fost foarte interesant, pentru că a creat ocazia unor discuții foarte diverse, temele au variat de la confesiunile unora care au trăit pe pielea lor acele zile până la întrebările absolut inocente ale unor tineri care încearcă

abia acum să își explice ce s-a întâmplat. Mulți nu au avut dialoguri cu părinții, au citit insuficient despre subiect, pentru că la școală nu se prea vorbește despre Revoluție. Au fost conversații foarte pasionante. Pe mine m-a prins foarte tare acest turneu, pentru că, până la urmă, am putut să iau pulsul unui segment important de public, al unui eșantion reprezentativ de români. Am putut să îmi dau seama, într-un final, cum se raportează ei la istoria recentă, la Revoluție. Și cât de mult mai este Revoluția un subiect de care ne mai pasă. Cred că, deși mulți nu conștientizează, trauma există în continuare, există supărarea provenită din faptul că nu știm tot despre Revoluție. E un subiect care doare și, chiar dacă vrem să uităm, acest proces nu e atât de simplu.

Cine sunt victimele, cine sunt „teroriștii” și cine sunt vinovații din „Libertate”?

Aceasta a fost o altă concluzie: că nu există un singur adevăr. Nu poți să trasezi exact o linie între vinovați și victime. Dacă ar fi fost atât de simplu, poate că situația s-ar fi tranșat de ani de zile. Situația în Sibiu și în alte orașe a fost foarte complicată. Cred că, punctual, putem spune că Armata a avut o culpă evidentă, din cauza situației în care a tras necontrolat și a generat haosul care a condus la moartea multor nevinovați. Dar, în egală măsură, nu poți să ignori culpa istorică a organelor de reprimare ale statului, cele care îl serveau pe Ceaușescu, respectiv Securitatea și Miliția.

În documente și în mărturii, ați descoperit nume de oameni care au greșit fără echivoc atunci iar acum trec drept persoane integre?

Nu am găsit neapărat nume ale unora care au greșit atunci și astăzi să fie neapărat privilegiați,

cu roluri în aparatul de stat, dar, în egală măsură, am găsit nume de oameni care, odată ce au fost pe stradă, și-au revendicat foarte ușor titlul de revoluționari. Mi-e greu să cred că toți au fost revoluționari, dar ei au fost răsplătiți, au urcat în ierarhia noilor puteri după 1989, și-au făcut business-uri, au căpătat puterea și s-au folosit cât au putut de ea. Un exemplu foarte bun a fost Francisc Tobă, maior, unul dintre cei care au fost acuzați de violențe extreme în timpul Revoluției din Sibiu, care a ajuns ulterior parlamentar și care a rămas, până astăzi, o persoană foarte controversată.

Filmul este centrat pe caracterul irațional al acelor zile, care depășește stadiul individual și pătrunde la nivel de mase, în forme extrem de complexe. Ce influență au asupra zilelor noastre deciziile, insecuritatea și complicitatea neasumată?

Cred că am trăit suficient de mult în minciună și într-un fel de compromis tacit cu ocultarea unui adevăr care s-ar fi putut afla mai devreme. Tipul acesta de coabitare cu secretele cred că nu face bine unei societăți. Iar noi ne-am obișnuit să trăim așa. Ne-am obișnuit să nu primim răspunsuri la întrebări adresate instituțiilor statului, nu avem reacție la faptul că arhivele Securității nu sunt toate predate, deschise. Sunt prea multe lucruri nelămurite, nu doar din Revoluție, ci și din perioada anilor 1990. Să nu mai spun că nu cunoaștem ce s-a întâmplat în România în anii 1950-60. Cred că suntem bolnavi, nu recunoaștem sau nu ne dăm seama de asta. Dar e o boală veche, aceea de a nu-ți cunoaște istoria. Cu cât reușim mai mult să deschidem aceste subiecte, să facem filme, să vorbim asumat despre trecut, cu atât vom avea mai multe șanse să ne facem bine.

„Este un film care are ca personaj principal o femeie, o asistentă de producție, epuizată din cauza orelor interminabile de muncă, extenuată, la volanul mașinii ei, punându-și, evident, viața în pericol.” (Ilinca Manolache)

„Mesajul principal pe care încerc să-l transmit spectatorilor și prin această producție este că, date fiind numeroasele puncte nevralgice din societatea românească actuală, ei trebuie să gândească, în măsura posibilului, cu mintea lor.” (Radu Jude)

ON-TOPIC CU ILINCA MANOLACHE

„Cel mai mare *challenge* al meu a fost să învăț replicile, pentru că voiam să livrez exact conținutul pe care îl imaginase Radu. În același timp, Radu m-a ales pe mine pentru acest rol, pentru că eu am personalitatea mea, energia mea, felul meu de a fi, iar ele toate au fost integrate în film tocmai din dorința ca acest personaj să nu fie departe de mine. Chiar simt o apropiere extrem de mare față de acest personaj, simt că el mă reprezintă într-un fel pe mine.”

Bobiță

„În scenariu există și acest avatar toxic, macho, pe numele lui Bobiță, care este un personaj pe care eu l-am inventat în 2021 pe platformele mele de social media și pe care Radu l-a luat ca pe un *ready made*. Eu eram focusată pe dinamica de putere dintre bărbați și femei, iar Radu a extins temele discutate de Bobiță și la subiecte politice.

Bobiță este o critică socială, o caricaturizare prin exagerare extremă. Eu am creat personajul din dorința mea de a recicla acest limbaj pe care bărbații îl folosesc pentru a umili, sexualiza și domina femeile. Am vrut să îmi dau o putere, să mă răcoresc un pic de frustrarea pe care o conțin. În același timp am considerat că e foarte important să

Regia: Radu Jude

NU AȘTEPTA PEA MULT DE LA SFÂRȘITUL LUMII

Muncă, extenuare fizică, epuizare nervoasă, diverse tipuri de defulare. Un trafic infernal și o testare la limită a frustrărilor și a rezervelor de empatie.

Produs de: 4 Proof Films, Paul Thiltges Distributions, Les Films d'ici, Kinorama, microFILM

Scenariu: Radu Jude

Imagine: Marius Panduru

Costume: Radu Jude

Distribuția: Ilinca Manolache, Ovidiu Pîrșan, Nina Hoss, Dorina Lazăr, Katia Pascariu

Premii

Premiul Gopo pentru Cel mai bun scenariu – Radu Jude

Premiul Gopo pentru Cea mai bună actriță în rol principal – Ilinca Manolache

Premiul Radio România Cultural

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cel mai bun film de lungmetraj

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cea mai bună regie – Radu Jude

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cele mai bune costume

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cel mai bun machiaj și cea mai bună coafură

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cea mai bună actriță în rol secundar – Dorina Lazăr

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cel mai bun actor în rol secundar – Șerban Pavlu

Foto: Andrei Runcanu

denunț aceste dinamici de putere, să lupt cu ele, măcar să arăt cât de hidoase sunt. Astea au fost mijloacele mele la acel moment, iar ele se adresează absolut oricui, fără să am un public-țintă. Cred că reacțiile pentru Bobiță sunt și de identificare și de revoltă. Am fost la un masterclass al lui Eyal Sivan în cadrul One World Romania, iar el vorbește despre faptul că, de obicei, cinema-ul se aseamnă cu biserica. Oamenii stau jos, în sală, și se uită la ecran, iar pe acel ecran e multă suferință. Pentru el, ca și pentru mine, e important ca oamenii să se întrebe în fața ecranului: «cine sunt eu?» Fie că ești bărbat, femeie sau

persoană non-binară, cu orice gen te-ai identifica, ideea e ca filmul să îți provoace o autoreflexie. Consider că acest gen de film trebuie să existe pentru că, din păcate, această inegalitate și această agresivitate pe care bărbații o au față de femei trebuie condamnată. Dar el are multe layer, nu e doar content feminist.

2023 și 1981

„Pentru mine, când am descoperit filmul lui Lucian Bratu, datorită lui Radu, am descoperit un film comunist feminist, ceea ce mi s-a părut incredibil. Mi se pare că doamna Dorina Lazăr face acolo un rol super puternic, iconic în cinematografia românească. Dialogul dintre aceste două filme, ulterior între cele două femei, în contemporaneitate, are o dimensiune de solidaritate foarte mare. Se pot observa manifestări ale misoginismului în comunism, care erau mai galante și ascunse, față de manifestările absolut brutale din societatea noastră liberă. În orice film de ficțiune există și această dimensiune de documentar, cinema-ul lucrează cu imagini și putem vedea imaginea Bucureștiului și a societății în timpuri diferite.”

Receptare

„Fără falsă modestie, cred că filmul a devenit iconic. Sunt mândră de acest lucru. A avut niște cronici extraordinare la nivel local și internațional. A fost inclus pe listele unor critici de film absolut uriași. În același timp, pentru mine a fost ceva incredibil că el a intrat în topul filmelor preferate ale lui John Waters, care e un icon pentru cultura queer americană. De când am văzut filmul am știut că e extraordinar, deci mă așteptam. A fost prima oară când am putut să mă uit la mine și să îmi placă ce văd. De altfel, sunt foarte critică cu mine și analizez cu totul și cu totul alte lucruri decât actoria în sine, dar aici nu a contat niciun pic faptul că eram eu pe ecran, am putut să mă detașez și să primesc o porție de cinema bombă.”

INTERVIU CU RADU JUDE

Dacă ar fi să prezentați filmul, ce ați alege să spuneți despre el?

Aș alege – doar dacă ar fi să-l prezint – afirmația recentă a poetului George State (de la finalul unui interviu pentru Radio România Cultural), care spunea că a văzut „Nu aștepta prea mult de la sfârșitul lumii” și-l consideră o capodoperă.

Filmul atinge multe puncte nevralgice din societatea românească actuală. Care ar fi mesajele?

Mesajul principal pe care încerc să-l transmit spectatorilor și prin această producție este că, date fiind numeroasele puncte nevralgice din societatea românească actuală, ei trebuie să gândească, în măsura posibilului, cu mintea lor. Aș invoca din nou o poezie a lui Paul Celan (am pus-o deja în „dicționarul” precedentului meu lungmetraj, aflat sub influența judecăților obscene) – „Un vuiet: însuși/ adevărul/ printre oameni/ pășise,/ în plin/ vârtej de metafore”.

Personajul Ilincăi Manolache se confruntă cu dezechilibrul dintre libertatea interioară și cea exterioară.

Cum ați construit acest personaj și pe cine reprezintă el, în esență?

Întrebarea dvs. mă conduce la o alta, oarecum complementară: câți dintre noi se vor recunoaște în acest personaj? Spun asta pentru suntem cu toții, în esență, exploatați din zori și până-n noapte: capitalul, sărăcia și nevoile și neamul, toate ne călăresc fără astâmpăr.

Cine este Bobiță? Cui și ce transmite el, la limita dintre vulgar și cult?

Mda, întrucât filmele mele au fost descrise adesea ca deosebit de vulgare și, în plus și nu fără o anume îndreptățire, s-a observat că sunt culte într-un mod superficial – printre altele, amintesc aglomerările de citate și de referințe livrești care nu pot păcăli o persoană conștientă și profund cultivată –, eu însumi mă aflu, din păcate, la această limită. Și pentru că am fost în stare să scriu *rant*-urile în cauză, trebuie să recunosc: *je suis Bobiță!*

Un lungmetraj din 2023 aduce în fața publicului secvențe din „Angela merge mai departe”, film din 1981. La nivel de metadiscurs, poate însemna

asta o tentativă de a recupera imaginea femeii din timpul regimului comunist?

Așa e, aveți dreptate. Trebuie să mai adaug o nuanță: atunci când un autor invocă sau preia o înfăptuire artistică din trecut, el o face – puțin contează că e un omagiu sau o deturnare, căci cele două se-mpreunează mereu – pentru a-și înscrie scrierea, opera într-o istorie – locală sau universală – a disciplinei (disciplinând-o), a domeniului (dominând-o), dar și pentru a împrumuta ceva din presupusa frumusețe (sau chiar grandoare) a respectivei lucrări prelucrate sau „citate”. Sigur, nu eu, ci criticii au a se pronunța în ce măsură lucrătura mea e funcțională sau nu.

Mergând mai departe de aici și neidentificând pe parcursul filmului personaje masculine care să nu fie dependente de femei sau care să fie valide/integre în fața lor, putem vorbi de o cheie de interpretare feministă a filmului?

Într-adevăr, cred că un astfel de șperaclu e cât se poate de potrivit pentru a descuia centura de castitate a filmului.

Cum ați ajuns să alegeți cromatica lungmetrajului, din perspectiva alternanței scenelor color cu cele alb-negru?!

Nu am prea multe de explicat: există, din punct de vedere tehnic, posibilitatea de a face asta și

m-am gândit că, utilizând acest procedeu, poate spectatorii se vor plictisi mai puțin decât au făcut-o la precedentele mele filme. Încercarea moarte n-are! Greșesc?

Este un film cu importanță mai degrabă autohtonă sau credeți că el își poate găsi la fel de ușor semnificații universale? Explicați răspunsul.

Dintotdeauna, adică de la primele încercări, convingerea mea a fost că pot ajunge cu atât mai departe (dobândind – în termenii dvs. – semnificații universale), cu cât rămân mai pe loc (acceptând, adică, că am o importanță mai degrabă autohtonă).

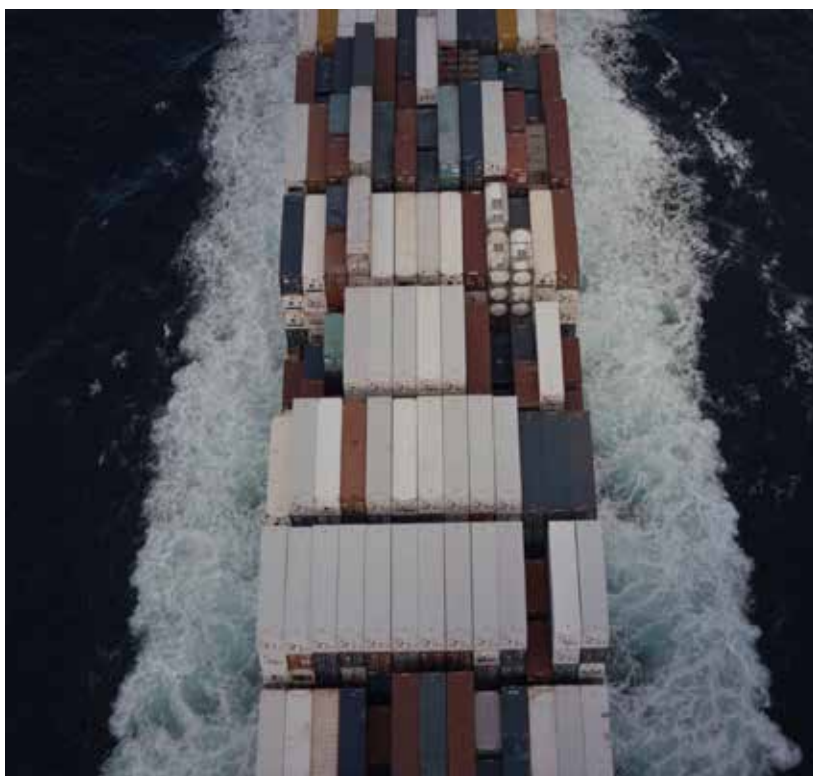
Există referințe autobiografice în film?

Singura referință autobiografică din film este că apar la un moment dat, făcându-mi un fel de lobby, în lobby-ul unei clădiri, cu o geantă Glovo în spate, pe post de livrator. Destul de *vain*, recunosc, dar sper că nu cu totul în van.

În perspectiva mizelor tehnice și stilistice, care sunt performanțele filmului?

Nu știu cât de performant am reușit să fiu din acest punct de vedere, dar m-am străduit – am utilizat toate artificiile tehnice și stilistice pe care le-am putut deprinde, așa încât filmul să fie cât mai *entertaining*.

Regia: Mihai Mincan

SPRE NORD

Un film inspirat din întâmplări reale. 1996. Un tânăr român pasager clandestin pe un vas, un echipaj asiatic, un marinar filipinez foarte religios. Un joc periculos între impulsuri emoționale, reguli profesionale, diferențe culturale.

Produs de: deFilm, Remora Films,
StudioBauhaus

Scenariul: Mihai Mincan

Distribuția: Soliman Cruz, Niko Becker,
Alexandre Nguyen, Bart Guingona

Premiera în România: 17.03.2023
(Premiera internațională:
04.09.2022)

Distribuit în România de: Follow Art
Distribution

Premii

Premiul Gopo pentru Cel mai bun film de
debut

Premiul Gopo pentru Cea mai bună
image George Chiper Lillemark

Premiul Gopo pentru Tânăra Speranță –
Niko Becker

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun film de lungmetraj

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cea mai bună regie – Mihai Mincan

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun scenariu – Mihai Mincan

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun montaj

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun sunet

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cele mai bune decoruri

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cele mai bune costume

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun machiaj și cea mai bună
coafură

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun actor în rol principal –
Niko Becker

Regia: Cristi Puiu

MMXX

Câteva suflete blocate la răscrucea istoriei. Un labirint de situații și trăirile aferente, patru povești, o legătură evazivă între ele, prin personaje sau fapte recurente. O disecție socială pe axa incertitudinii și a resemnării.

Produs de: Mandragora, Actorie de Film, Youbesc, Shellac

Scenariul: Cristi Puiu

Distribuția: Igor Babiac, Dorian Boguță, Dragoș Bucur, Adelaida Perjoiu

Premiera în România: 10.11.2023
(Premiera internațională:
17.06.2023)

Distribuit în România de: Iadasarecasa

Premii

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun film de lungmetraj

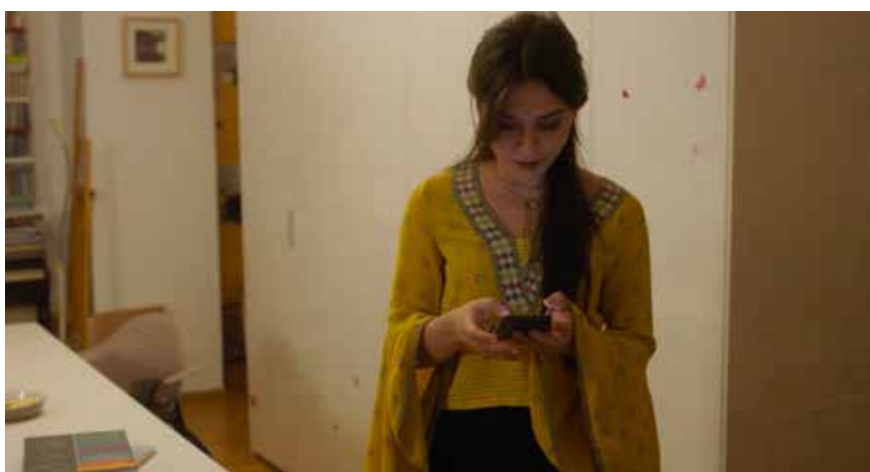
Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cea mai bună regie – Cristi Puiu

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun scenariu – Cristi Puiu

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cea mai bună actriță în rol principal
– Adelaida Perjoiu

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cea mai bună actriță în rol principal
– Bianca Cuculici

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cea mai bună actriță în rol secundar
– Otilia Panaite

Regia: Vlad Petri

ÎNTRE REVOLUȚII

Maria și Zahra, două studente la Medicină în Bucureștiul anilor 1970. Apoi despărțirea și un deceniu întreg acoperit de scrisori despre aspirații, emoții și acțiuni personale și despre relația cu societăți care trec prin schimbări profunde.

Produs de: Activ Docs, Restart

Scenariul: Vlad Petri, Lavinia Braniște

Distribuția: Ilina Hărnuț, Victoria Stoiciu

Premiera în România: 03.11.2023

Distribuit în România de: August Film

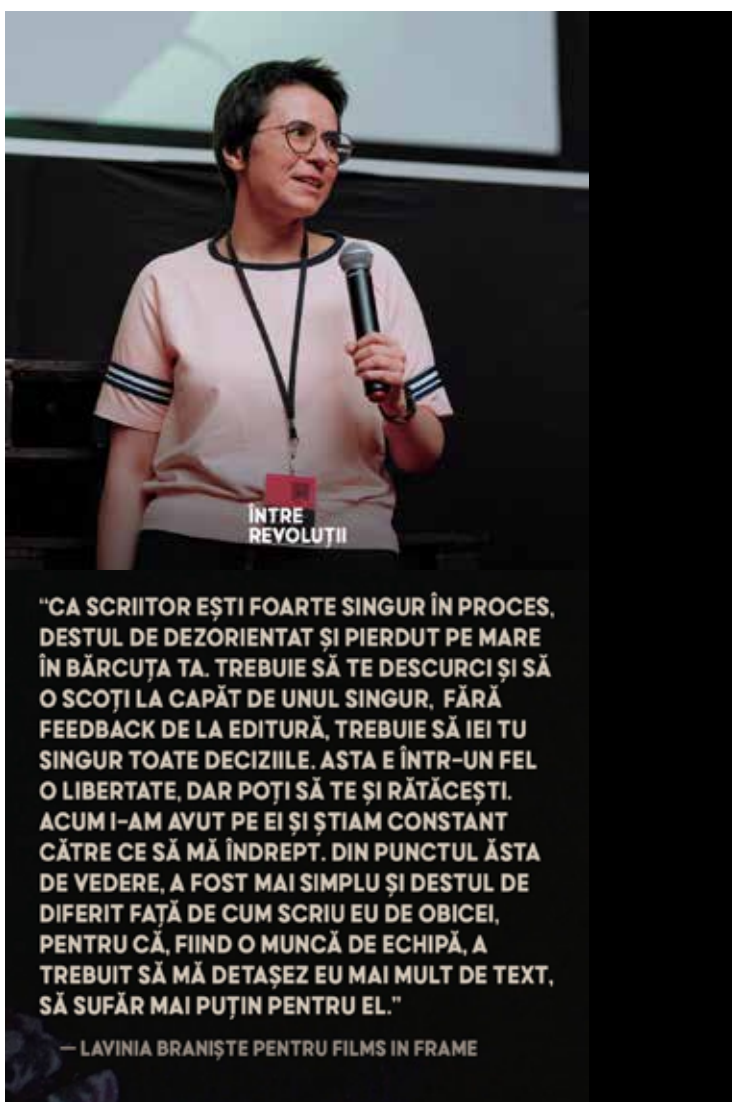
Premii: Premiul Gopo pentru
Cel mai bun film documentar

Nominalizare la Premiul Gopo
pentru Cel mai bun montaj

"AU FOST PROIECȚII UNDERGROUND, AU SCRIS CRITICI DE FILM, SUNT ȘI PODCASTURI DESPRE FILM ÎN PERSANĂ. AM PRIMIT MESAJE DIN IRAN PE PAGINA FILMULUI, SĂ NE SPUNĂ CĂ LE-A PLĂCUT. O FATĂ NE-A SCRIS CĂ L-A VĂZUT DE TREI SAU PATRU ORI ȘI CĂ A EMOȚIONAT-O FOARTE MULT, CĂ E O PARTE A ISTORIEI PE CARE NU O ȘTIA. AM ÎNȚELES CĂ EXISTĂ O VARIANTĂ A FILMULUI PE UN CANAL DE TELEGRAM, CU SUBTITRĂRI ÎN PERSANĂ. MĂ BUCUR, FIINDCĂ ALTFEL, OFICIAL, NU POATE FI ARĂTAT. A ARĂTA UN FILM DESPRE FEMEI, DESPRE EMANCIPARE, MAI ALES DUPĂ PROTESTELE DE ANUL TRECUT, E IMPOSIBIL."

— VLAD PETRI PENTRU LIBERTATEA

"CA SCRIITOR EȘTI FOARTE SINGUR ÎN PROCES, DESTUL DE DEZORIENTAT ȘI PIERDUT PE MARE ÎN BĂRCUȚA TA. TREBUIE SĂ TE DESCURCI ȘI SĂ O SCOȚI LA CAPĂT DE UNUL SINGUR, FĂRĂ FEEDBACK DE LA EDITURĂ, TREBUIE SĂ IEI TU SINGUR TOATE DECIZIILE. ASTA E ÎNTR-UN FEL O LIBERTATE, DAR POȚI SĂ TE ȘI RĂTĂCEȘTI. ACUM I-AM AVUT PE EI ȘI ȘTIAM CONSTANT CĂTRE CE SĂ MĂ ÎNDREPT. DIN PUNCTUL ĂSTA DE VEDERE, A FOST MAI SIMPLU ȘI DESTUL DE DIFERIT FAȚĂ DE CUM SCRUI EU DE OBICEI, PENTRU CĂ, FIIND O MUNCĂ DE ECHIPĂ, A TREBUIE SĂ MĂ DETAȘEZ EU MAI MULT DE TEXT, SĂ SUFĂR MAI PUȚIN PENTRU EL."

— LAVINIA BRANIȘTE PENTRU FILMS IN FRAME

Regia: Marian Crișan

WARBOY

Povestea plină de emoție a unui adolescent care, la finalul celui De-al Doilea Război Mondial, încearcă să salveze cei doi cai ai familiei și traversează peisajul sălbatic al Munților Apuseni alături de americani, germani și ruși. O poveste între western, film de aventuri, film de război, film pentru copii.

Produs de: Rova Film, Parmis, Chainsaw Europe, Forest Film

Scenariul: Marian Crișan

Distribuția: Daniel Bâliș, Reginald Ammons, Ovidiu Crișan, Adina Iftime

Premiera în România: 17.11.2023

Distribuit în România de: Rova Film

Premii: Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cea mai bună muzică originală

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Tânăra speranță – Daniel Bâliș

Regia: Sebastian Mihăilescu

MAMMALIA

Călătoria onirică a unui bărbat de 40 de ani care își chestionează identitatea și masculinitate, o comunitate bizară cu ritualuri tulburătoare, câteva întâmplări care combină banalul cu fantasticul.

Produs de: Bord Cadre Films, Sovereign Films (II), microFILM

Scenariul: Andrei Epure, Sebastian Mihăilescu

Distribuția: István Téglás, Mălina Manovici, Denisa Nicolae, Steliana Bălăcianu, Rolando Matsangos

Premiera în România: 22.09.2023

Distribuit în România de: microMULTILATERAL

Premii: Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cel mai bun sunet

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cea mai bună muzică originală

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cele mai bune decoruri

**„Nu caut să scandalizez; ironia sorții este că – în filmul Arsenie. Viața de apoi – am căutat să mă plasez pe o poziție cât mai puțin contondentă, doar că socoteala de-acasă nu se potrivește cu cea din târg.”
(Alexandru Solomon)**

ON-TOPIC CU ALEXANDRU SOLOMON

„Am început în vara lui 2018 prin a merge în pelerinaje organizate pe urmele lui Arsenie Boca, a vorbi cu pelerinii și a filma singur, cu o cameră mică, aceste pelerinaje de două-trei zile. În paralel, am cercetat dosarele legate de anchetele Securității asupra lui Arsenie Boca, am stat de vorbă cu istorici, antropologi și oameni ai bisericii. Am continuat să merg în pelerinaje până în vara lui 2021. Cam în perioada aceea, m-am hotărât să abordez altfel filmul, pentru că mi s-a părut că nu reușesc să surprind bine fenomenul prin această metodă mai clasică, observațională pe care am folosit-o în pelerinaje. M-am gândit că ar fi bine să urmăresc pe o perioadă ceva mai lungă un grup reprezentativ de protagoniști, de oameni conectați cu fenomenul Arsenie Boca din diverse straturi profesionale și sociale. Și că e necesar să încerc o reprezentare a miracolelor care I se atribuie lui Arsenie Boca, dar și a unor scene din viața lui, în așa fel încât grupul să devină participant direct în reactivarea figurii părintelui din perspectiva lor, a noastră de astăzi. Așa încât am făcut un casting, am ales 20 de persoane, am închiriat un autocar și am organizat un pelerinaj în care eram eu însumi ghid, pelerin și regizor.

Protagonistii sunt, în marea lor majoritate, oameni care aveau o legătură cu figura lui Arsenie Boca, fuseseră în pelerinaje sau erau curioși să afle mai multe despre el. În plus, aveau experiență de filmare, făcând figurație la filme de ficțiune. Pe alți câțiva dintre ei i-am selectat eu direct. Trebuie să spun că, în pofida preconcepției generale, orice film documentar operează cu un anume fel de «casting», de alegere a protagoniștilor săi. Pe de altă parte, baza filmului «Arsenie. Viața de apoi» este documentară: citim documente, discutăm informații și fapte reale, iar conversațiile cu grupul de pelerini din film

Regia: Alexandru Solomon

ARSENIE. VIAȚA DE APOI

Pe urmele lui Arsenie Boca, într-un pelerinaj al echipei filmului alături de douăzeci de participanți aleși în urma unui casting. Un road movie prin haosul lumii moderne și al anxietățile globale, cu chestionări serioase, dar și cu umor și fantezie.

Produx de: microFILM

Scenariu: Alexandru Solomon

sunt documentare, sunt bazate pe gândurile și experiențele protagoniștilor, fiind doar animate pe modelul talk-show-urilor de televiziune. Momentele de punere în scenă a miracolelor și secvențelor din viața lui Arsenie Boca sunt interludii performative care sunt marcate ca atare, se vede și se înțelege clar că sunt făcute în altă cheie. Ele sunt gândite să pună în lumină teatralitatea cultului, dar și ficționalizarea figurii lui Arsenie Boca în memoria colectivă.”

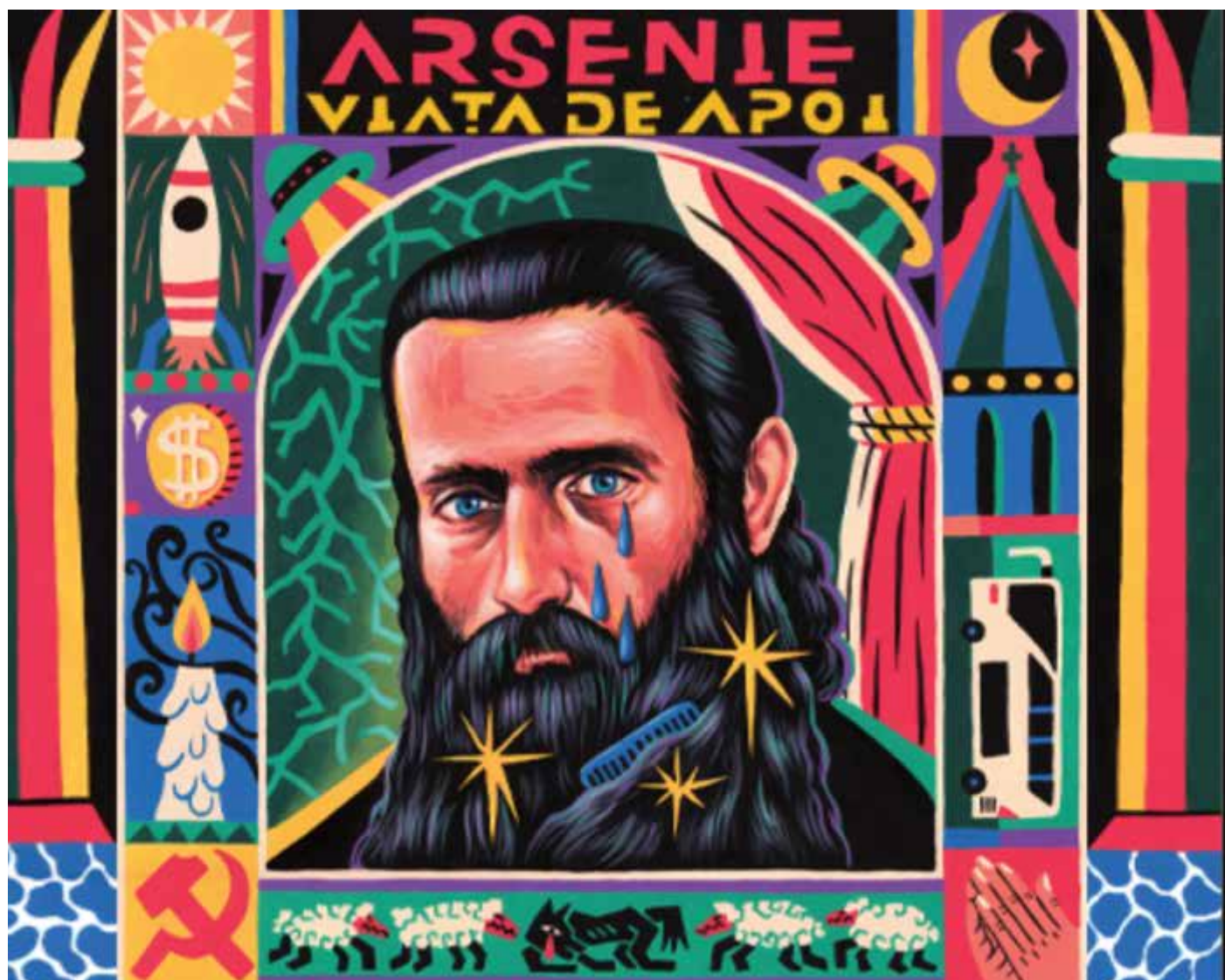
Fenomenul Arsenie Boca

„Figura lui Arsenie Boca din spațiul public al anilor 2020 este o ficțiune. Inclusiv imaginea redată de cei câțiva oameni care l-au întâlnit și care mai trăiesc. Interpretarea mea, bazată pe diverse conversații cu specialiști în fenomenul pelerinajelor, este că popularitatea lui Arsenie Boca s-a amplificat și s-a răspândit prin intermediul rețelelor sociale. E un fenomen care a scăpat discursului oficial al bisericii sau al istoricilor, dar

care, apoi, a fost acaparat și s-a încercat «domesticirea» lui. Enorma lui popularitate se bazează pe mai multe trăsături «instagramabile»: fotogenia lui, predicțiile atribuite lui Arsenie Boca care răspund unor anxietăți ale secolului XXI, amestecul doctrinar profesat – se pare – de părinte, interesul lui pentru practicile naturiste sau preocuparea pentru sănătate, toate acestea pot fascina și pot atrage un om din prezent.

Figura lui Arsenie Boca are o dimensiune de rebel, în raport cu ierarhia bisericească dar și cu conducerea politică. Cred că oamenii le este foarte drag Arsenie Boca și din această cauză. Dezamăgirea privind felul în care a evoluat societatea românească după căderea comunismului, nedreptățile, senzația de abandon și neîncredere în democrație, nesiguranța zilei de mâine, toate acestea alimentează întoarcerea la misticism și căutarea unei figuri salvatoare. Arsenie Boca întrupează un interlocutor pentru toți acești oameni.”

Reacții, controverse

„Am participat la mai mult de 20 de proiecții cu filmul prin țară și a fost pasionant. În general, pot să spun că filmul s-a continuat în săli, în timpul discuțiilor cu spectatorii care au fost uneori conflictuale și aprinse, dar am găsit aproape totdeauna un teren comun de dialog, ne-am putut asculta și înțelege, chiar dacă aveam opinii diferite. Cele mai înverșunate și negative reacții au venit de la oameni care n-au văzut filmul sau de la unii dintre colegii mei. Aceștia au ales să se exprime separat, mai ales în privat pe social media. Am încasat multă ură, inclusiv ură antisemită, de la această categorie. Până la urmă, și asta e instructiv, ca să afli pe ce lume trăiești. Reacția unor autorități – nu numai bisericești – care au cerut interzicerea filmului (Mitropolia Ardealului – la Sibiu, PSD – tot acolo, Consiliul Local și primăria – la Arad) a fost surprinzătoare, pentru că arată o înclinație autoritaristă și o neînțelegere totală a dialogului cultural.

Mai arată și profunda complicitate între autoritățile publice și cele clericale, bizară și toxică într-un stat care se proclamă laic. Aș vrea să salut încă o dată răspunsul ferm al Festivalului Astra, asupra căruia s-au făcut presiuni pentru a înlătura filmul din program.

Nu caut să scandalizez; ironia sortii este că – în acest film – am căutat să mă plasez pe o poziție cât mai puțin contondentă, doar că socoteala de-acasă nu se potrivește cu cea din târg. Cred, însă, că un bun film documentar n-are cum să nu fie critic, n-are cum să nu chestioneze și să întoarcă o problemă pe toate părțile, inclusiv lucrurile general acceptate. Cred că trebuie să vorbim despre lucrurile astea, chiar și despre ceea ce e sensibil și doare, dincolo de lozinci. Și documentaristul e subiectiv, ca toată lumea, doar că are răspunderea să-și expună transparent perspectiva într-o formă cinematografică și, în același timp, să lase loc de nuanțe și de interpretare celorlalți.”

„Nu mi-am imaginat că o să devin peste noapte actriță, adică exact ceea ce mi-am dorit o viață întreagă. Nu am renunțat niciodată la ideea asta, practic mi-am jucat rolul trăind. Îmi place foarte tare viața și totdeauna am fost un om fericit.” (Nora Iuga)

ON-TOPIC CU NORA IUGA

„Am văzut filmul Carlei de cel puțin trei ori. La premieră am fost împreună cu fiul meu, Tiberiu. Am stat împreună în sală. La sfârșit a felicitat-o pe Carla pentru film, iar ea era încântată. Dar mie nu mi-a spus nimic, ceea ce înseamnă că nu prea i-a plăcut. Are impresia că mă dau în spectacol. Poate că are și dreptate. Dar eu chiar trăiesc în interiorul meu ca o actriță. E un impuls profund ereditar, nu e copiat. E important cum se împacă în mine dimensiunea frivolă, de actriță, cu cealaltă, a credinței, datorată faptului că am studiat câțiva ani la Institutul de maici în Sibiu, împreună cu călugărițele ursuline. Întotdeauna mi s-a părut interesantă practica religioasă și modul în care Biserica Catolică cultivă spectacolul. Una dintre dimensiunile credinței și practicilor religioase la catolici are ceva teatral foarte accentuat, ceea ce s-a îmbinat extraordinar cu atracția mea față de scenă.

În tinerețe, am dat admitere la Institutul de Teatru. Beligan era președintele comisiei și m-a picat pentru că spunea că nu se poate face nimic cu dicția mea. Eu m-am prezentat cu o poezie de Coșbuc, poate că îmi plăcea atunci, dar nu aveam nimic în comun cu el. Nu trăisem la țară, toată viața fusesem pe scenă, într-un fel. Îi urmărisem pe părinții mei și aproape îi imitam. Îmi plăcea cum se îmbrăca mama, o priveam cum se farda în oglindă, mergeam la spectacolele ei. La actorie am renunțat după acea admitere. Am luat drumul poeziei, pentru că ea este totuși, profesia mea de bază.

Eu am mai apărut într-un film cu câțiva ani în urmă, făcut de Un Cristian, cel care mi-a și reeditat toate cărțile de poezie. Și acel film a avut succes, deși mijloacele erau mult mai modeste. Atunci

Regia: Carla Maria Teaha

DE CE MĂ CHEAMĂ NORA, CÂND CERUL MEU E SENIN

Un documentar-portret despre Nora Iuga. Povestea unei femei care trăiește poezia: poetă, romancieră, traducătoare, spirit tânăr și avangardist, ludic și autoironic.

Produs de: Wearebasca

Scenariu: Carla Maria Teaha

Imagine: Ana Drăghici, Dalila Dulgheru, Andrei Oană

Distribuția: Nora Iuga, Mircea Cărtărescu, Vlad Zografi, Adela Greceanu

Premii

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Cel mai bun film documentar

am fost mai impresionată decât acum pentru că a fost prima dată când mă vedeam cumva actriță. Am plâns tot timpul atunci, la fel ca la premiera filmului Carlei. De ce trebuia să plâng când mă vedeam pe ecran nu știu, pentru că nu era cu regretul de a nu fi devenit actriță.”

Filmările

„Nu m-am simțit niciodată stânjenită în fața camerelor, pentru că nici Carla nu mi-a spus că vom face un film. Cred că nici ea nu știa și a descoperit pe parcurs că eu am ceva pronunțat în zona asta a genului dramatic. Nici nu am știut că o să joc un rol. Am cunoscut-o pe Carla, cu care m-am împăcat foarte bine. Am devenit chiar foarte bune prietene, spunându-ne și lucruri mai intime. Țin foarte mult la ea, nu numai pentru că este un om deosebit, ci pentru că îi sunt recunoscătoare până la Dumnezeu pentru că, fără să vrea, mi-a făcut cel mai frumos dar din viața mea, acela de a juca. Ei i-a venit ideea să îmi ia un interviu mai amplu. I s-a părut că sunt o personalitate care are ce arăta. Dar nu am știut că o să iasă un film.

Niciun moment din film nu este regizat. A fost o singură chestie unde eu și Carla nu am

consonat. Am lucrat foarte mult la o anumită scenă, în care eu trebuia să scriu poezii pe niște hârtii. Scriind îmi și dictam o poezie, iar Carla tot dorea să repetăm pentru că nu părea firească. Mi-a fost greu să scriu și să recit în același timp, încât m-am enervat. A fost singura dată în lucrul nostru.

Apariția lui Mircea Cărtărescu în film a fost întâmplătoare. Nu cred că s-a simțit prea bine pentru că eu eram foarte liberă în gesturi. Eu țin foarte tare la el. Am fost acolo când a citit pentru prima dată în public. Nu s-a sfiit să facă cunoscut sentimentul pe care îl are față de mine ca scriitor. Sunt foarte recunoscătoare, pentru că nu am reușit până în ziua de astăzi să mă impun ca scriitoare așa cum au reușit alții.”

Reacții

„Am avut foarte multe reacții din partea unor oameni pe care nu îi cunosc. Am un public care mă iubește. Nu știu dacă sunt o scriitoare foarte iubită, dar am avut reacții peste așteptări. Am fost foarte mândră, pentru că am avut o intuiție foarte bună. Se pare că nu am avut niște impresii teribile, inventate, despre mine, ci am avut un talent dramatic real. Altfel nu aș fi avut explozia asta de reacții. Cronici am avut destul

de multe pentru că sunt destul de bine văzută și ca poet.

M-a impresionat foarte tare Vlad Zografi, care, după ce a văzut filmul, mă suna aproape în fiecare seară să îmi spună cât de impresionat a fost de apariția mea în film. Îmi făcea foarte bine.”

„Eu sunt nesfârșită”

„Nu știu cât o să pot să mai apar în public, deși corpul meu nu simte prea tare îmbătrânirea. Nu pot să mă minunez destul când dau de un public tânăr pe oriunde sunt invitată. Toată lumea se miră că mă iubește tineretul. E un lucru foarte rar, pentru că niciodată nu mi-au părut discrepanțele dintre tineret și bătrânet – ca să inventez un cuvânt – atât de mari ca acum.

Mărturisesc fără jenă că îmi plac mult mai mult complimentele pe care le primesc de la bărbați decât de la femei. Există un instinct în noi, suntem guvernați de atracția dintre genuri. Am fost dintotdeauna o ființă foarte feminină, dar nu feministă. Fiecare femeie, mai ales cine ajunge la vârsta mea, își creează un stil, care se vede prin îmbrăcăminte, prin frazele pe care le spune, prin vocabularul pe care îl folosește și care se datorează unei anumite culturi,

lecturilor pe care le are. Am pus foarte mult preț pe lucrurile astea.

Mi-a plăcut foarte mult să iubesc și să fiu iubită. Mi-au plăcut atât de mult iubirile în gând, mult mai mult decât cele din realitate. Poate că asta este o dimensiune a poetului, care are o doză de noblețe, pe care nu o întâlnești la actor. Actorul trebuie să se expună. Din această mixtură a ieșit Nora Iuga.

Cred că toți avem în față două alternative fundamentale, care se bat între ele, trăind amândouă în același timp – binele și răul. Trebuie totuși să recunoaștem că unii s-au născut ca să fie fericiți o viață întreagă și alții nu. Eu nu am fost dintre cei care o dau în bară. Dar nici nu am visat să am palate. Sunt convinsă că nimic, absolut nimic nu se termină aici. Sunt sigură că noi existăm veșnic, în diferite forme pe care le putem lua. Răspunsul acesta este în mine, fără să mă fi documentat. Cred că tot ce viețuiește în lumea asta în diverse forme, nu dispăre. La fel și cu poezia.

Se întâmplă ceva foarte curios cu mine. Mă descopăr tot mai tare și, pe măsură ce mă retrag din această conviețuire cu oamenii din jurul meu, mă simt din ce în ce mai bine. Ador singurătatea. Mă despart de lume cu o bucurie foarte mare. Îmi place atât de mult compania mea! Sunt fericită.”

Regia: Eugen Buică

MRS. BUICĂ

Filmările pentru documentar au durat peste 24 de ani, sunt realizate în România și în America și urmăresc dinamica unei cuplu de emigranți prin aparatul de filmat al fiului acestora.

Produs de: Doi lei și o chiflă

Premii

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun film de debut

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun film documentar

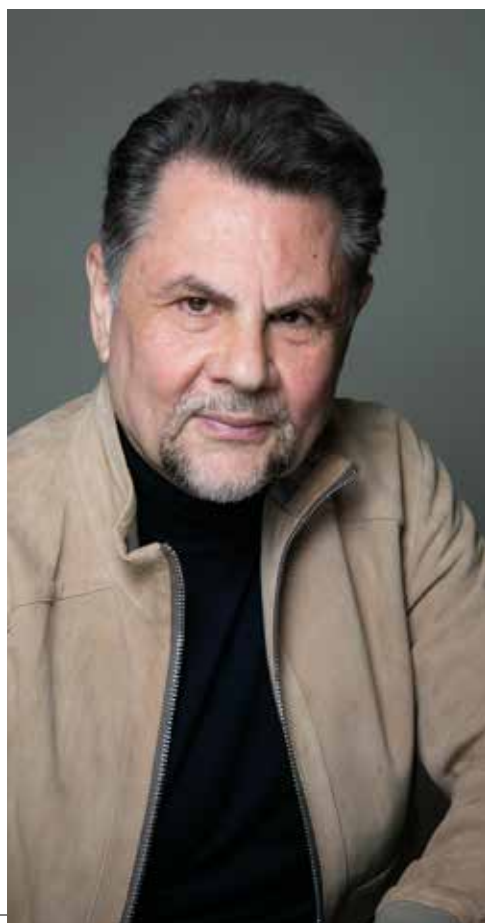
„Este un film personal realizat pe parcursul a 24 de ani, un film cinstit și șocant, în care mulți oameni s-au regăsit și nu neapărat le-a plăcut.” (Eugen Buică)

ON-TOPIC CU EUGEN BUICĂ

„Este o poveste a unei familii de români emigranți în America, pe care am încercat să o spun cât se poate de curat. Teme sunt multe, ca emigrare, visul american, coșmarul american, familie, frica de intimitate, dependența sexuală, codependența, putem să numim multe teme, dar până la urmă fiecare spectator își găsește temele lui. Ca intenții regizorale... am avut o singură intenție, să nu mint și să nu trădez adevărul pentru a impresiona, a șoca, pentru a fi plăcut, adică să las adevărul în pace și să am încredere că filmul va fi ce trebuie să fie până la urmă. Cred că asta este cel mai mare merit al filmului.

Am stat 2-3 ani cu filmul la montaj, am avut 21 de versiuni ale acestui film, «cuts» cum se spune. Și mai în toate mă băgasem și pe mine, adică «uite cine sunt eu, eu nu sunt ca ei, sunt mai deștept, sunt cineva, sunt superior.» Dar până la urmă, a trebuit să las prostiile astea și să spun povestea lor fără scuze și bazaconii. Asta a fost cea mai grea parte din munca cu filmul. M-a ajutat mult Ligia Popescu, cea care a montat.

Mizele stilistice, dacă vorbim despre stilul de a filma, au fost forțate de faptul că am filmat pe 7 formate diferite pe parcursul acestor ani, în condiții mai puțin optime. Adică pe parcursul celor 24 de ani, tehnologia a tot avansat și echipamentul la care am avut acces s-a tot schimbat, iar asta a creat și o mare problemă la montaj, când a trebuit să inserăm aceste formate ca să funcționeze filmul din punct de vedere tehnic.”

Limitele politeții și rigorilor sociale

„Cam tot filmul întrece limita politeții și rigorilor sociale, dar cred că orice film care merită văzut face asta. O doamnă mai în vârstă, când a trecut pe lângă mine în timp ce pleca de la o proiecție, m-a întrebat: Nu puteai să arăți ceva frumos despre America? Și este o întrebare legitimă, la care răspunsul meu a fost: nu. Dacă vrem să ne uităm la o familie care se duce într-o vacanță unde se vorbește frumos despre peisaje, în drum spre Grand Canyon, și pe urmă se oprește la McDonald's să mănânce câte un Happy Meal, asta nu este această familie și nu este acest film. Aici sunt oameni care nu se cenzurează, sunt vii. Se mai înjură, se mai țipă, se mai râde, nu lipsește mai nimic din experiența românească din anii comuniști și până acum. Din cauza asta, am spus că e un documentar nepolitic, fiindcă pe oamenii care caută politețe în film îi invit într-un mod politic să caute alt film.

Autenticitatea absolută până la urma nu există fără vulnerabilitate. Chiar dacă ascundem vulnerabilitatea pe care toți o avem, chiar și atunci se vede adevărul ascunderii. Și asta este și mai adevărat în fața camerei, fiindcă cum poți să minți când ești filmat într-un plan care este proiectat pe un ecran de 20m? N-ai cum să te prefaci, fiindcă publicul chiar dacă nu se prinde exact CUM l-ai mințit, el nu te mai crede și

l-ai pierdut. Dar întotdeauna vor fi oameni care cred că arta înseamnă o minciună convingătoare. Eu zic că dacă vrem să rămână oamenii în sală trebuie să spunem adevărul. Chiar dacă circumstanțele sunt imaginare, ca la un film de ficțiune, tot autenticitatea este cea mai importantă calitate.”

Filmările

„Părinții mei erau extrem de încântați să fie protagoniști într-un film sau documentar – nu știu dacă ei făceau distincția între documentar și ficțiune, și adevărul este că nici eu nu o prea fac. Ei au vrut ca povestea lor să fie spusă mai departe exact cum este spusă de ei, să nu moară ca niște oameni anonimi. Și au mai vrut foarte mult, fiecare la rândul lui, să aibă dreptate și dreptatea asta să fie documentată pentru public și pentru eternitate. Ei ar iubi faptul că viețile lor au fost documentate și vor avea niște martori, niște oameni care vor vedea prin ce au trecut ei. Nu sunt sigur despre capacitatea părinților auto-reflexivă și capacitatea lor de a admite că au greșit, dar cred că, confrunțați cu purtarea lor clară într-o sală de «martori», s-ar putea să se uite puțin mai adânc la purtarea lor și la sistemul lor de gândire. Ar fi fost frumos pentru ei să vadă filmul, dar și mai frumos să stau și eu lângă ei într-o sală plină și să ne uităm împreună. Vedeți? Nevoia de aprobare de la părinți nu moare niciodată.”

Regia: Cristina Iliescu

S-A NĂSCUT UN LOC

Casă, oraș, conviețuire. Un București în plină construcție, un joc cu imagini neclare, rapide, mișcate și mărite pe detaliu, o rețea de oameni și clădiri, de gesturi și sigle.

Premii

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Tânăra speranță – Cristina Iliescu

ON-TOPIC CU CRISTINA ILIESCU

„Este un hibrid între documentar și ficțiune, o documentare psiho-geografică a locurilor șterse fie de transformările urbane, fie de glitch-uri; folosește mișcarea din cadru și montajul ca să redea cadențele unui oraș virtual. Urmărește structurile unor forme de sunet desincronizat de mișcare prin firul care leagă construcțiile de locuitorii lor. Are legătură cu faptul că Bucureștiul și oamenii din el se topesc într-o singură entitate prin obiectivul unui handy-cam care aplatizează realitatea din jur.

Pe mine m-a ajutat eticheta de regi-zoare de filme experimentale pentru că filmul experimental te pune în contextul festivalurilor mici și deschise la inovație, unde există loc pentru întâlniri cinefile. Așa că a funcționat ca un filtru prin care să decantez ceea ce fac și unde mă poziționez în momentul ăsta. Pentru cineva destul de la început, ca mine, e foarte important să mă înconjur de pasionați și cinefili, de cinești cu care vreau sincer să discut despre filme. Iar ei nu că nu există în festivalurile foarte mari, dar sunt greu de găsit acolo, adică unde te duci să faci și business. Am fost mai mult decât bucuroasă să călătoresc cu primul meu scurtmetraj experimental, «Poezii AI despre femei și non-femei în

„Are legătură cu faptul că Bucureștiul și oamenii din el se topesc într-o singură entitate prin obiectivul unui handy-cam care aplatizează realitatea din jur.” (Cristina Iliescu)

benzinării, noaptea» (2022) la festivaluri precum Glasgow ISFF sau FeKK ISFF, unde am avut atâtea întâlniri semnificative pentru mine!

Parcursul festivalier al acestui film a început la BIEFF, unde a fost proiectat în premieră națională și a câștigat Premiul pentru cel mai bun concept vizual. Mie BIEFF-ul îmi este foarte drag, nu numai pentru că împărtășesc pasiuni cinematografice cu echipa festivalului și pentru că e un spațiu în care au loc întâlniri cu profesioniști din industria de film din Europa, dar mai ales pentru că pe durata festivalului simt că aparțin. Că filmele mele sunt okay așa cum sunt. Și nu că se vede urât că n-am avut buget, așa cum simt în restul timpului.”

Public și industrie

„Eu cred că orice film poate fi văzut de oricine, dacă există contextul în care să aibă loc o astfel de întâlnire. Bineînțeles că nu oricui îi place orice film, e cel mai natural lucru, dar cred că spectatorii sunt deschiși și curioși dacă le dai ocazia; prin «ocazie» a se înțelege să existe proiecții și în București, dar și în țară, o minimă educație cinematografică accesibilă, discuții cu publicul și așa mai departe. Pare un gând îndepărtat, pentru că toate acestea presupun o infrastructură a sălilor de cinema și de distribuție, privilegiul populației de a avea disponibilitate și pentru altceva în afara grijilor pentru ziua de mâine. Toate acestea sunt lucruri pe care încă nu le avem și care se construiesc în timp.”

Semnificațiile unei nominalizări

„Industria de film autohtonă e pregătită să se uite și în direcția unor forme de cinema mai puțin recunoscute. Merită purtată o discuție și din perspectiva mijloacelor de producție, pentru că și ele sunt, la rândul lor, experimentale. Am dezvoltat acest fel de a produce film din două motive. Primul are legătură cu faptul că am absolvit

UNATC-ul tocmai înainte de debutul pandemiei și deci a trebuit să găsec o cale să fac filme fără să am la dispoziție nimic. Așa că a fost nevoie să mă adaptez în a lucra singură – am descoperit lucrul cu *found footage*, faptul că mi-ar ieși mai bine un film de montaj non narativ despre inteligență artificială și identitate de gen decât o dramă cu actori, că pot să fac un film de la zero la mine în bucătărie și, pe deasupra, fără bani. Apoi, este foarte adevărat faptul că aceste alegeri au avut de-a face și cu sentimentul de urgență pe care l-am simțit în ceea ce privește cele două scurtmetraje. Ca să mi le scot din cap a trebuit să ies cu camera și să filmez; a trebuit să le montez singură și asta cât mai curând posibil; mi-am dat seama că aveam un handy-cam care filmează aplatizând realitatea și că trebuia să îl folosesc pentru «S-a născut un loc», acest film despre orașul București și întâlnirile ipotetice care au loc prin el. Așa că nu am avut timp să caut bani și să aștept să apară, mai ales pentru că în România, pentru filme atât de curioase, ar fi durat ceva timp. Pentru mine, nominalizarea asta înseamnă și un vot de încredere că pot crește treptat anvergura filmelor pe care le fac, adică să am un oarecare buget și să îmi încerc mâna și în lucrul cu actorii.”

„Pentru mine filmul ăsta a fost manifestarea unor obsesii și joaca cu niște amintiri și imagini dintr-un trecut din care nu fac parte propriu-zis, dar care inevitabil mă conține și pe mine.” (Andreea Chiper)

Regia: Andreea Chiper

DANSEZ ȘI EU LA NUNTA PĂRINȚILOR MEI

Un demers personal de recuperare și înțelegere a trecutului părinților, ca prilej de reflecție asupra deciziilor și alegerilor proprii, asupra angoaselor și incertitudinilor.

Premii

Nominalizare la Premiul Gopo pentru Tânăra speranță – Andreea Chiper, Andrei Voineag

ON-TOPIC CU ANDREEA CHIPER

„Bănuiesc că, oricum, poveștile cele mai intime ajung să se dovedească, de fapt, și cele mai universale (sigur am mai citit asta pe undeva, nu e o idee care să-mi aparțină, dar mă gândesc foarte des la asta). Nu e ca și când am putea realmente să controlăm destinul unui film și să ne asigurăm, într-un fel sau altul, că mesajul ajunge unde trebuie. Nici nu prea cred în ideea de mesaj, cel puțin nu în cinema-ul de sorginte personală. Însă ceva ce cred cu tărie că ține de un fel de magie a cinema-ului e felul cum orice film se pretează la interpretări multiple și inevitabil ajungi în realitate să ai mai multe filme într-unul singur, pentru că rezonăm diferit la stimuli (emoționali și de altă natură) și, până la urmă, o poveste foarte intimă poate semăna cu 100 de alte povești similare, dar fiecare vor rezona diferit în funcție de background-ul biografic, mediul de viață, copilăria etc.

Dacă cineva rezonează măcar puțin cu tot ce-am montat și spus în film, nu-mi pot dori nimic mai mult. Nu știu dacă filmul meu conține realmente vreun mesaj puternic (e ceva ce nici n-am

intenționat), conține foarte mult din mine și dilemele mele legate de părinții mei și relația lor, totodată tatonând și întrebări pe care mi le-am pus și mi le tot pun în legătură cu imaginea și capacitatea ei de a conserva lumi și oameni dispăruți din lumea fizică. Momente care altfel ar fi rămas probabil în memoria câtorva oameni, însă lipsite de claritatea și puterea de evocare a imaginii. Și e discutabil și în ce măsură amintirile noastre din trecut pot deveni, odată cu timpul, ficțiuni în toată regula.”

Obsesii și demoni personali

„Îmi amintesc de o doamnă din publicul de la Astra care a venit la mine după proiectie și Q&A ca să-mi ceară un autograf și să-mi povestească despre experiența similară trăită de dânsa cu părinții ei. La final, mi-a zis că lucrurile astea nu pot fi reparate decât prin multă terapie și i-am dat dreptate. Filmul în sine (mă refer mai ales la demersurile mai intime) e un proces de exorcizare a unor demoni personali, dar în cele din urmă e un proces închis. Trebuie să stai mult în capul tău și să învârți ideile alea în toate direcțiile posibile, cu riscul de a rămâne captiv în propriile obsesii. Mai ales atunci când lucrezi cu imagini dintr-o lume, practic, moartă. Amintirea e ceva foarte volatil și schimbător, care poate da impresia pregnantă a realității (cinema-ul însuși se fundamentează, de fapt, pe niște iluzii), însă e foarte departe de realitate, iar asta e o capcană în care e foarte ușor să cazi dacă te lași pradă imaginilor. Nu știu dacă filmul meu a salvat pe cineva, probabil că nici pe mine nu m-a salvat până la capăt, deși m-a ajutat mult. Ce mi-ar plăcea, cred, ar fi posibilitatea ca spectatorii cu experiențe asemănătoare care ajung să-l vizioneze să se simtă mai puțin singuri, știind că povestea lor e doar una din multele.”

„Atunci când cineva este vizibil rănit, de exemplu, sau avem o oarecare imagine fizică, de netăgăduit a traumei suferite, grave, părerile sunt unanime: e inacceptabil. Însă drumul până acolo e pavat cu comportamente abuzive minimizate și relativizate, cu autoînvinuiri și lupte invizibile.” (Andreea Lăcătuș)

ON-TOPIC CU ANDREEA LĂCĂTUȘ

„Este un film simplu despre o noapte dintr-o existență ne-excepțională, care în normalitatea ei stranie și nedreaptă marchează pe termen lung un copil și o mamă. Filmul urmărește o mamă și o fiică, Silvia și Mara, într-o primă încercare de a pleca de acasă, de lângă un soț și un tată care a început să împingă limitele abuzului.

Pentru mine, este un proiect în care căutarea unei forme de-a spune povești cât se poate de onest și curățat, pe alocuri de-dramatizat de potențialul emoțional răvășitor al subiectului, se plasează deasupra ambițiilor estetice, în care ce mi-am dorit cel mai tare a fost să mă delimitez de seducția ideii de a demonstra ceva ca regizoare.

La originile sale, care au puține lucruri în comun cu filmul rezultat, povestea îi aparține producătoarei și co-scenaristei Elena Martin. De acolo am început să discutăm, să ne documentăm, să construim și să ne întoarcem de fiecare dată, pentru mine a fost o mică școală de film pe care-am parcurs-o împreună, în care ne-am luptat cu toate clișeele reprezentării unui astfel de subiect și-am ales felul nostru de-a nara.”

Regia: Andreea Lăcătuș

ÎNTRE MARGINILE ZILEI

O mamă și o fiică plecate noaptea de acasă, dintr-un mediu violent și abuziv. O confruntare a diverselor perspective asupra abuzului și asupra dreptului la decizie. O rezoluție individuală și socială a libertății de a alege.

Produs de: Manifest Film

Scenariu: Andreea Lăcătuș, Elena Martin

Premii

Nominalizare la Premiul Gopo pentru
Cel mai bun film de scurtmetraj

Nominalizare la Premiile TIFF pentru
Cel mai bun film de scurtmetraj

Filmul și publicul

„Ce mi s-a părut mie, personal, interesant de studiat este felul diferit în care filmul a fost receptat pe de-o parte de femei și bărbați și pe de altă parte de către cei cărora întâmplările le erau străine versus cei care au trăit ceva similar. Pentru mine e valoros că cei din urmă mi-au spus că s-au simțit reprezentați și văzuți prin film, pentru că de regulă violența domestică e reprezentată prin imagini și situații explicite, câteodată foarte estetizate sau încărcate emoțional în moduri aproape senzaționaliste.

Cel mai important pentru mine este că filmul poate fi arătat în aceste contexte. Cum se știe, spațiul de distribuție pentru scurtmetraje este extrem de redus, mai ales contextele în care ai și întâlniri cu publicul. Noi ne gândim deja să-l integrăm într-un proiect mai amplu, pentru că la fiecare proiecție, peste tot pe unde am fost, inevitabil, dacă nu în timpul discuției, atunci, imediat după, au venit persoane, femei și bărbați, care au simțit nevoia să-și împărtășească propriile povești.”

Proiecte și proiecții

„Cred că mă zbat între marginile unei serii de dorințe și nevoi, între dorința de a face filme și dorința de a trăi într-un mod care să mă facă să mă simt în acord cu mine și valorile mele. Cred că, din fericire, munca mea e să construiesc un pod între aceste margini.

Am împlinit 30 de ani și, deși nu-i mare scofală, mi-am dat seama că sunt de 12 ani în București, iar în toți anii ăștia am trăit până la capăt fiecare respirație: am alergat din proiect în proiect, am luptat să nu ratez nicio ocazie, nu mi-am dat voie să mă opresc deloc. În tot clișeuul acestei vârste, mi-am dat seama în sfârșit că nu mor mâine (sper) și că pot s-o iau un pic mai încet, ca să pot să văd pe unde merg.

Și într-adevăr, parcă toate încep să se așeze: cine vreau să fiu, ce mă interesează să fac. Și un tip de încredere lipsit de autosuficiență: încrederea de a fi ales, în sfârșit, un drum, după ce m-am învârtit în jurul lui atâția ani și n-am avut curaj să cred că e (și) pentru mine.”

focus: carte românească

VICTOR COBUZ

- ◆ <https://www.observatorcultural.ro/author/victorcobuz/>
- ◆ <https://blog.carturesti.ro/>

focus: literatură

ACASĂ, DEPARTE – ADRIAN G. ROMILA

Adrian G. Romila își strânge toate atuurile dezvoltate în textele sale anterioare și oferă, cu *Acasă, departe*, cea mai bună carte a sa, un volum multidimensional, care este, în același timp, roman de aventuri, ficțiune istorică, proză metafictională, împletind mai multe tradiții, de la cele ale literaturii de gen, trecând prin cea postmodernă și ajungând la douămiism, privind și spre modele străine. *Acasă, departe* este un volum bine încheiat, cu o scriitură care te ține aproape, cu povești cu multe surprize și întorsături de situație, ce-și poartă cititorii prin epoci și spații diferite, de la Dobrogea romană, trecând prin Bucureștiul pașoptist și ajungând la Constanța contemporană.

STELA – SIMONA GOȘU

Fără a avea ca principal scop realizarea unui tablou al societății românești a ultimului deceniu, *Stela* va fi totuși unul dintre acele romane prin care cititorii viitorului se vor apropia de vremurile noastre. Prin intermediul Stelei, o contabilă ajunsă menajeră, Simona Goșu intră în casele și în viețile mai multor familii din clasa de mijloc bucureșteană, țesând povești și aducând la lumină probleme individuale și colective care ne afectează pe toți.

ÎN CREȘTERE – MIHAI MATEIU

La 12 ani de la debutul său foarte apreciat cu volumul de proză scurtă *Oameni*, Mihai Mateiu revine cu o nouă colecție de povestiri care-i confirmă calitățile scriitoricești. Cele patru texte care alcătuiesc cartea, au în centrul lor personaje adolescenți, adesea îndrăgostiți, aflați fiecare într-o căutare surprinsă de autor cu nostalgie și cu un strop de candoare. Ca și în prima carte, Mihai Mateiu reușește să redea foarte bine viața interioară specifică vârstei protagoniștilor săi, deși nu are foarte mult spațiu de manevră. Mai mult decât atât, protagoniștii își descoperă puterea printr-un soi sensibilitate masculină pe care ne-am dori să o vedem mai mult ilustrată în literatură, în contrapartida machismului atotprezent.

SARX – GEORGE STATE

George State construiește unul dintre cele mai inteligente și mai speciale volume de poezie din ultimii ani, printr-o formulă inedită în care se îmbină traducerea și rescrierea – același lucru pentru autor – unora dintre cei mai importanți poeți din istoria literaturii mondiale. Dar reușita cărții nu constă doar în acest experiment textual, ci în felul în care volumul evită fundătura livrescă prin încărcătura sa politică.

ȚESĂTOAREA. OPERĂ INSTRUMENTALĂ – MEDEEA IANCU

După cum ne-a obișnuit în volumele precedente, Medeea Iancu scrie o poezie puternică și directă, ale cărei scopuri depășesc granițele literaturii. Scriitoarea sondează realități sociale și literare deopotrivă, folosindu-se în mod ingenios de convenții poetice și muzicale pentru a-și potența discursul feminist.

PIESĂ DE REZISTENȚĂ – TEODORA COMAN

Tema relației individului cu propriul corp este una destul de populară în literatura română a ultimei jumătăți de secol, dar Teodora Coman reușește să o fixeze mai bine în contemporaneitatea noastră. Cu multă (auto)ironie și cu o fină observație socială și psihologică, Teodora Coman ne oferă o imagine a felului în care identitățile noastre sunt modelate de spațiul public în care trăim.

POEZIE. KADDISH – RADU VANCU

O metapoetică, în care poezia este prezentată ca un sistem de captare a luminii lăuntrice și de transportare a ei, prin cuvinte, către destinatari. Un volum despre moarte și despre supraviețuirea dincolo de ultimul prag existențial prin dragoste și literatură. Iubirea (în cazul de față cea a lui *Fanni Gyarmati pentru soțul ei, poetul maghiar de etnie evreiască, Radnóti Miklós, ucis la 35 de ani de nașiști*) e capabilă să îl scoată pe cel mort din groapa comună (inclusiv a uitării), iar literatura este una dintre cele mai subtile forme de luptă împotriva barbariei.

**PROZĂ. TOATĂ DRAGOSTEA
DINTR-O FOTOGRAFIE ARSĂ – MARIA ORBAN**

Volumul cu aer minimalist semnat de Maria Orban reușește să surprindă relațiile complicate dintre femeile unei familii, aparținând unor generații cu viziuni despre viață ce tind să devină incompatibile. Pendulând între datorie, revoltă, dragoste și (ne)înțelegere, protagonistele romanului ne dezvăluie fațete delicate ale legăturilor interpersonale, ale modului în care ne construim constant identitatea în raport cu alteritatea. Identitatea feminină este o formă de narațiune, un proces în vultele căruia descoperim chipurile copilei, adolescenței, femeii mature sau al celei ajunse la senectute. Scriitura Mariei Orban are claritate, este alertă și onestă, te conduce către un teritoriu al întrebărilor și al încercării de a mai face un pas pe drumul înspre înțelegerea umanității din fiecare dintre noi. Un fel de ilustrare romanească a ideii lui Sören Kierkegaard, potrivit căreia *drumul cel mai scurt către tine însuși trece prin celălalt*.

**NON-FICȚIUNE. DESPRE MEMORIILE FEMEII
ȘI ALȚI DRAGONI – RALUCA NAGY**

Un text pus în pagină cu condei de scriitor și de antropolog simultan. O discuție despre felul în care s-a închis lumea reală, exterioară, în timpul pandemiei de Covid-19, și s-a deschis universul interior, singurul pe care aveai dreptul de a-l străbate fără permis de liberă trecere, doar apelând la un soi de anamneză, de *auto-documentare*, cum scrie autoarea. Un răstimp petrecut în Vietnam, dar cu descinderi frecvente înspre lumile copilăriei și adolescenței clujene, către satul-stațiune de la Marea Neagră – Vama Veche – sau către cercetările de teren din teritoriile natale (la Rovinari, de pildă), cu invocarea frecventă a figurii mentorului, profesorul Vintilă Mihăilescu. Titlurile onora dintre capitolele cărții pun mărturie pentru o suită de teme specifice antropologiei culturale – (*A)Casă, Limbă, Timp(uri)*), iar ritmul și cadența scriiturii atestă prezența unei prozatoare profesioniste (de altfel, volumele Ralucăi Nagy – *Un cal într-o mare de lebede*, Nemira, 2018, și *Teo de la 16 la 18 ani*, Nemira, 2021 – au fost foarte bine primite de critica literară și premiate sau nominalizate la diverse premii importante din spațiul cultural românesc și european).

**NON-FICȚIUNE. MONICA LOVINESCU: O VIAȚĂ, O VOCE, UN DESTIN –
CRISTINA CIOABĂ**

Un album centenar pe care aș îndrăzni să-l socotesc cartea anului 2023 (dincolo de orice încadrare într-o categorie sau alta), întrucât luminează din unghiuri diferite și cu instrumente variate (fotografii, scrisori, mărturii diverse) personalitatea Monicăi Lovinescu, încă din primii ani de viață (în casa familiei Lovinescu și la ședințele Cenaclului Sburătorul) și până la moarte. O carte-arhivă pentru un destin exemplar, un volum care face *dreaptă memorie*, după expresia celei care l-a pus în pagină, unei voci care a reușit să întrețină, de la distanță, curajul, demnitatea și speranța unui popor aflat în cea mai neagră perioadă a istoriei sale. Albumul documentează cronologic, cu atenție la contextul general socio-politic și cultural, dar și la detaliile care pot face diferența, traseul uman și profesional al Monicăi Lovinescu și pendularea ei între spațiul natal și cel al exilului.

CRISTINA BOGDAN

◆ <https://fictiunea.ro/autor/cristina-bogdan.html>

focus: carte
românească

EMANUELA ILIE

- ◆ <https://suplimentuldecultura.ro/autor/emanuela-ilie/>
- ◆ <https://fictiunea.ro/autor/ema-ilie.html>

focus: literatură

Cinstit vorbind (cum altfel?!), relieful literar 2023 nu a fost prea accidentat. Las deoparte, bineînțeles, ecartul – ca de obicei, aproape imens – între cantitățile halucinante de maculatură ori producțiile veleitarilor erijați în scriitori de succes (evident, la publicul cu gusturi literare necizelate sau de tot primitive, ale cărui reprezentări în materie de valoare estetică au rămas tributare cel mult clișeele asimilate în context didactic), respectiv literatura de bună și foarte bună cantitate. Revenind la provocarea de fond și raportându-mă strict la cea din urmă, trebuie să constat faptul că în mai nicio formă de discurs literar nu am sesizat apariția unor versanți valorici lesne vizibili ori copleșitori prin gradul de înclinare față de restul formelor exogene sau elementare.

Poezie

Ceea ce nu înseamnă că în anul trecut nu s-a scris, bunăoară, multă poezie de calitate. E suficient să aruncăm o privire către colecțiile deja reductabile de la OMG Publishing House, frACTalia, Casa de Editură Max Blecher sau Nemira ca să ne convingem de consistența și percutanța poeziei de astăzi – și în special a celei cu detentă identitară neostentativă, net marcată ideologic (în cel mai bun sens al termenului) sau autentic intersecțională. A se vedea, spre edificare, doar: *Acțiuni și protocoale* de Laura Francisca Pavel, *20002020* de Constantin Vică, *Lumea e oricum o idee proastă* de Cătălin Lazurca, *Țesătoarea. Opera instrumentală* de Medeea Iancu, *Cea mai norocoasă ființă* de Maria Martelli și *Curriculum. Refrene ale recuperării și memoriei* de Mădălina Oprea, *Anul tigrlui de apă* de Ligia Keșișian și *Sentimentul naturii* de Florin Dumitrescu, *Fetița strigă-n pahar* de Nora Iuga, *Piesă de rezistență* de Teodora Coman și *Sarx* de George State.

Proza de graniță

Din rațiuni subiectiv-obiective, cum îmi place să spun (pe de o parte, pentru un proiect propriu, o carte despre imaginarul confesiv și literar al traumei; pe de altă parte, pentru un proiect materializat didactic, sub forma unui curs opțional numit *Poetici literare actuale// Literatura scrisă de femei*, propus studenților din anul al III-lea de la secțiile de Română A și B, de la Literele ieșene), am urmărit însă cu mai multă asiduitate proza de ficțiune, dar și cea de graniță apărută în 2023. Prilej de a constata, mai întâi, câteva elemente de continuitate – precum, bunăoară, lupta obstinată a prozei auto-ficționale pentru câștigarea unui loc cel puțin onorabil în arena epicii autohtone (v. doar *Păturica roz. Întemnițat în China comunistă* de Marius Balo și *Rătăcirii deliberate* de Doina Gecse-Borgovan, cuvânt-înainte de Andreea Ghiță, prefață de Constantina Raveca Buleu, ambele apărute la Editura Litera, dar și *Despre memoriile femeii și alți dragoni*, de Raluca Nagy, Editura Nemira sau *Un pisoai cu cap de floare. Jurnal de spitalizare covid (septembrie-octombrie 2020)* de Denisa Duran, Editura FrACTalia) ori emergența diferitelor (sub)tipuri de macro-narațiuni ale memoriei, în variantele cunoscute: individuale, familiale, comunitare etc., care de ceva vreme se bucură la noi de un succes notabil, atât în rândurile prozatorilor, cât și în cele ale criticilor (v., spre ilustrare, măcar romanele pe care eu personal le consider vârful de lance valoric ale anului: *Acasă, departe* de Adrian G. Romila și *Mai puțin decât dragostea* de Bogdan Crețu, ambele apărute la Polirom, respectiv *Diavolul din Freisetzburg* de Roxana Ruscior, editat de Litera).

Proza de gen

Dar și o ocazie oportună de a observa câteva elemente de specificitate, care mi se par întru totul îmbucurătoare: revenirea surprinzătoare în atenție a unei forme românești aproape uitate/ ignorate la noi în ultimii ani, chiar decenii – romanul istoric (v. *infra*); consolidarea poziției de forță a prozei scurte, care și-a răsărit literalmente admiratorii nu numai cu volume individuale foarte bine calibrate stilistic și tematic (*Depravatul din Gorgani. Alte 52 de ciudățenii* de Doina Ruști, Editura Litera; *Quilt-ul Veronicăi D. Niculescu*, Editura Polirom; *Nu spune asta!* de Florin Irimia, Editura Polirom etc.), ci și cu volume colective de mare impact

(bunăoară, provocatoarele *Retroversiuni*, coord. Cristina Ispas, postfață de Victor Cobuz, Editura Paralela 45); în fine, asumarea identitară neosententativă, dar indenegabilă, densitatea și portanța prozei scrise de femei – titluri consistente putându-se înregistra atât în urma unei analize lipsite de *parti pris*-uri toxice a cărților publicate de scriitoarele consacrate (v. *Trei femei, cu mine, patru* de Hanna Bota, Editura Cartea Românească; *În căutarea nefericirii* de Ioana Drăgan, Editura Tracus Arte; *Toată dragostea într-o fotografie arsă* de Maria Orban, Editura Nemira; *Linia Kármán* de Andreea Răsuceanu și *Stela Simonei Goșu*, ambele publicate sub egida Polirom), cât și prin explorarea zonei debuturilor, indiferent dacă pe cea din urmă se hașurează doar ficțiunea propriu-zisă (v. *Stadii* de Oana Paler, Editura Rocart; *Viața e a mea* de Emilia Faur și *Raluca nu s-a culcat niciodată cu Tudor* de Cristina Chira, ambele apărute la Polirom) ori se scrutează și proza hibridă, multimodală/ de graniță (v. opul *Fără instrucțiuni de folosire* de Ioana Burtea, editat la Nemira).

Focus

Ținând cont de acest cumul de factori, selectez în cele ce urmează doar trei titluri de cărți reprezentative pentru categoriile de proză amintite mai sus, dar care nu s-au bucurat, din păcate, de atenția critică meritată.

Excelentul roman al Simonei Antonescu, **Chiajna din Casa Mușatinilor**, face mai mult decât să recupereze, printr-o o figură istorică întru totul provocatoare, o epocă aproape uitată, ori să reabiliteze un (sub)gen pe care inclusiv numeroși critici profesioniști îl considerau vetust, datat, indigest etc. În fapt, pe canavaua romanului istoric, prozatoarea construiește o ficțiune densă, ramificată și ideativă pe multiple planuri, legând-o meșteșugit, prin fire abia sesizabile, de societatea românească și, prin extensie, de lumea de azi. Așa încât, în interstițiile acestei macro-narațiuni istorice foarte bine documentate despre vremea Chiajnei, se poate uneori descifra palpitul de maximă intensitate energetică din care cresc și multe dintre neliniștile noastre cu pretext identitar. Iată doar o probă secvențială elocventă în acest sens: „Apoi înțelese că lucrurile acestea erau ușoare numai în preajma Ruxandrei, care părea să stăpânească fără efort lumea de emoții și sentimente pe Chiajna fusese nevoită să o ferece adânc. După ce ea luptase cu sabia în mână, după ce ucisese și flămânzise alături de câteva mii de bărbați, mai puternică se dovedise a fi de fapt sora sa, care putea vorbi despre iubire și durere. Ea supusese lumea bărbaților. Ruxandra o supusese pe cea a femeilor.”

Debutul ficțional al Mihaelei Buruiană, **Pe cine iubești mai mult?**, adună 21 de povestiri care se citesc foarte bine ca texte autonome, deși câteva dintre ele sunt legate prin personaje/ nuclee de sens/ situații narrative specifice fie universului urban (*Roșu, Între blocuri, Covorul, Intermezzo*), fie peisajului rural autohton (*Duminică, Viața de pe urmă și Un colț rupt de pâine*). Ele evoluează, cumpănit, între doi poli referențiali majori, ce dictează atât temele identitare esențiale, cât și atitudinile auctoriale recurente. Pe de o parte, un braț al compasului narativ este bine înfipt în actualitatea noastră socio-politică, mentalitară etc. lesne recognoscibilă, pe care privirea scrutaătoare a prozatoarei știe să o „taie” în decupaje menite a reliefa banalitatea răului de lângă noi, indiferent de natura și formele lui de exercitare: gesturi abia înăbușite, replici negândite, porniri fiziologice neținute în frâu ș.a.m.d. Pe de altă parte, celălalt braț survolează, cu mișcări de rotație precise și bine executate, solul tematic – cum îl știm, încărcat de toxine de tot felul ori de-a dreptul mlăștinos – al comunismului târziu, filtrat însă de regulă prin experiențele directe ale unor personaje copii, a căror inocență este serios amenințată de neînțelegerea reacțiilor contondente ale celorlalți, când nu este iremediabil rănită de descoperirea unor forme stranii de întuneric, în sine ori în afară.

Volumul colectiv **Femei, bărbați și faptele lor** adună 17 proze scurte, compuse special, la invitația expresă a coordonatoarei, de Robert Șerban, Ioana Miron, Ștefania Mihalache, Dorian Dron, Ligia Pârvulescu, Petre Nechita, Doina Ruști, Alex Trușcă, Cristina Bogdan, Irina Georgescu Groza, Roxana Brănișteanu, Emanuela Ilie, Alina Pavelescu, Emilia Toma, Ruxandra Cesereanu, Adrian Teleșpan și Laura Sorin. Fiecare dintre ele valorifică, frontal sau pieziș, problematici dintre cele mai grele, racordate în varii moduri la realitatea noastră imediată și încărcate în fel și chip (sociologic, antropologic, ideologic etc.), în funcție de formația, experiența narativă ori axul prioritar de interes auctorial. Pe de o parte: traumele de diferite tipuri (existențiale, de pierdere ori de atașament), absența nedreaptă sau ruptura punitivă de celălalt, boala și moartea (experimentată câteodată ca infern afectiv), singurătatea în diferitele ei ipostaze, lipsa sinistră de comunicare șcl. Pe de altă parte: inconsistența reprezentării, jocurile capricioase ale Mnemosynei, tensiunile presupuse de trecerile repetate/glisările nu întotdeauna căutate între planul realității, cel al visului și cel al creației artistice etc. Citite împreună, dincolo de inevitabilele – și binevenitele! – diferențe stilistice, aceste narațiuni conturează, în liniile ei esențiale, o posibilă hartă a prozei scurte de azi, ilustrându-i incredibila diversitate în materie de topici abordate, dar și considerabilele resurse procedurale.

Notă: Intertitlurile aparțin redacției.

Autor: Radu Vancu

KADDISH

Despre moarte și viață, despre dragoste și scris. Volumul pornește de la povestea reală a tânărului poet Rádnóti Miklos, care a fost ucis de naziști și aruncat într-o groapă comună, și a soției sale care, după terminarea războiului, îi recuperează corpul și-i găsește carnetul cu ultimele poezii.

Poezie

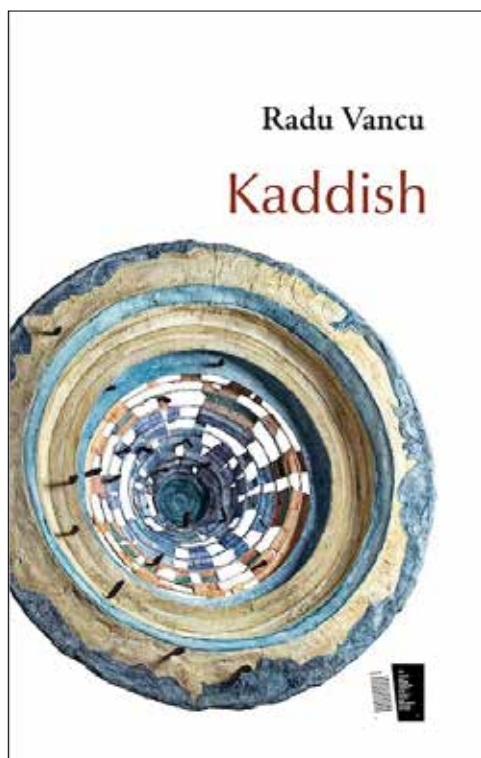
Casa de Editură Max Blecher

Premii

Premiul Radio România Cultural Categoria Poezie

Nominalizare la Premiul Observator Cultural Categoria Poezie

Nominalizare la Premiul Observator Universitas

Scriu pentru ca morții mei să mă iubească mai mult

*

Sub orice Poem pe ultimele rânduri ale fiecărei pagini se presară rumeguș Ca la măcelării Rumegușul din josul fiecărei pagini e îmbibat de sânge

Deasupra atârnă carcace de fraze însângerate

*

Pipăie-l tu care citești acum asta Pipăie partea de jos a paginii Simte sângele îmbibat în rumegușul de cuvinte & cutremură-te de milă & scârbă E și sângele meu E și sângele tău

*

Dumnezeu intrând în măcelăria asta de cuvinte & punându-și mâinile-n cap & întrebând: Aoleu cine v-a lucrat aici? Și-n vreme ce el se pune pe înjurat & reparat & meșterit mă întind pe rumegușul însângerat Și mă uit cum deasupra mea plutesc carcace însângerate & cum deasupra mea atârnă în cârlig de măcelărie creierul meu Și cum din creierul meu aburesc morții mei & cuvintele mele & se aștern peste inimă în rotocoale ca spuma pe cappuccino & Se aude cum el bea o gură de cappuccino apoi înjură & repară Se vede cum morții mei desenează toppinguri colorate peste poeme Cu cât înjură el mai enervat cu atât mai colorat e toppingul N-am cum să termin azi futu-i urlă Dumnezeu E treabă de mântuială Mă simt cumva vinovat Dar și enervat Știu că acum va cere mai mult Așa că nu mă ridic Dau din umeri Să facă el treaba murdară De asta-l plătesc Așa-i trebuie dacă nu i-a plăcut Cartea

*

El înjură tot mai urât Morții mei sunt acum holograme de vanilie & ciocolată cu extratopping sclipicios Dinspre el miroase acum a carne putredă Morții mei sau poate carnea mea miroasă acum a zahăr ars

*

(Doar pentru că scriu poemele astea nu înseamnă că sunt viu)

„Pentru mine temele sensibile, vulnerabile, problematice, uneori frisonante sunt cele care contează în literatură. Literatura este un instrument pe care noi l-am inventat pentru a vorbi despre aceste zone complicate, traumatice, în așa fel încât noi, ca persoane fizice, să rămânem în siguranță.” (Radu Vancu)

ON-TOPIC CU RADU VANCU

„*Kaddish* ilustrează un gen de literatură care încearcă să dea voce victimelor, persoanelor distruse de ororile pe care specia umană se pricepe atât de bine să le pună în practică: război, genocid, lagăre de exterminare, Gulag, Holocaust. E genul acela de artă care nu vrea să lase barbaria să aibă ultimul cuvânt. *Kaddish* nu vrea să fie altceva decât un document despre umanitatea distrusă, dar care arată că noi suntem totuși specia care construiește mai degrabă frumusețe decât oroare.

Kaddish-ul, în tradiția evreiască, este o rugăciune pentru morți, dar care nu este o lamentație, ci este, paradoxal, o rugăciune plină de încredere în destinul morților și în puterea lor de a-și construi o viață chiar și după moarte. E o rugăciune de doliu, dar, în același timp, luminoasă, tonică și plină de încredere în forța celor dispăruți de a-și continua existența într-un fel semnificativ. Cam asta e și semnificația titlului. Seamănă cu încrederea pe care o avea Paul Celan în puterea literaturii de a da sens dispariției și de a depune mărturie în favoare victimelor, care au putut fi ucise, dar nu au putut fi distruse.

Kaddish s-ar putea să fie cartea mea cea mai iubită. Nu cred că există cititori neavizați. Nu numai conștiințele culturale extraordinare se pot bucura de artă. Orice om care se bucură este la fel de răsplătit de artă și de răsplătitor pentru artist. S-a scris mult în ecosistemul literar și, în același timp, am avut reacții imediate pe Facebook, pe mesagerii, pe WhatsApp, pe mail-uri de la cititori de tot felul. Am încercat să răspund tuturor. Cred că este cartea mea pentru care intenția de traducere a venit imediat, în mai multe limbi: engleză, franceză, germană, maghiară, poloneză. Lumea a reacționat cu mare căldură și sunt realmente recunoscător. E clar că scriem și pentru noi înșine, dar oricât de mult ar pretinde cineva că scrie doar pentru el, faptul că arta ta vorbește și altora e un combustibil pentru cărțile viitoare, dincolo de mulțumirea și bucuria imediate. Și de aici îți extragi încrederea că ce faci tu poate fi semnificativ și pentru altă ființă umană.”

Registre stilistice

„A contat pentru mine faptul că pot vorbi despre moarte dintr-un punct de vedere complementar *Frânghiei înflorite*, nu într-un mod care să rețeze ce am făcut deja. Acolo era un punct de vedere strict subiectiv și personal, aici totul se duce într-o istorie obiectivă și cu o voce transpersonală. În *Frânghia înflorită* era vocea supraviețuitorului, aici e vocea dispărutului. În *Kaddish* se vorbește direct din groapa comună, din mormânt. Pe de-o parte pentru că poveștile rămân și după ce noi dispărem, ele articulează credința noastră într-un destin luminos al speciei, pe de altă parte această abordare a venit și din interesul meu de explora cât mai multe tipuri de voci prin poezia mea, de a vorbi din cât mai multe locuri. Nu vreau să las cărțile mele de poezie să se repete din punct de vedere

Credit foto: Rareș Helici

stilistic. Am încercat mereu ca, de la o carte la alta, să schimb felul în care scriu. Toate cărțile mele de poezie au încercat să alterneze, să inoveze ceva în felul în care e livrată poezia.

Pentru mine temele sensibile, vulnerabile, problematice, uneori frisonante sunt cele care contează în literatură. Literatura este un instrument pe care noi l-am inventat pentru a vorbi despre aceste zone complicate, traumatice, în așa fel încât noi, ca persoane fizice, să rămânem în siguranță. Prefer să privesc literatura așa, pentru că de la începuturile ei și până astăzi, ea a vorbit despre moartea celor dragi. Chiar și la *Ghilgameș* întâlnim primul mare bocet lângă un cadavru, cel al lui Enkidu. În *Oedip rege*, ca să sar în alt context istoric, sunt încălcate cele mai mari interdicții din toate culturile lumii, dintotdeauna: parricidul, asasinatul, incestul. Acestea sunt subiecte tabu în absolut toate civilizațiile. Sofocle alege să se ducă în cele mai îngrozitoare zone din mentalul nostru, pentru că literatura eu o înțeleg și ca pe un mod de a construi încredere în specie, chiar și când ea vorbește despre partea noastră întunecată, ceea ce Jung numește *Umbra* – suma pulsioniilor noastre negative. Una dintre superputerile literaturii este că ea se poate instala în umbră și de acolo să construiască lumină”.

Biografii suprapuse

„În mod esențial, am suprapus în *Kaddish* biografia mea, despre care am tot scris până acum în atât de multe cărți, cu biografia cuplului format din Miklós Radnóti, renumitul poet, și Fanni Gyarmati, extraordinara figură care a întors literatura din moarte. În filigran, e vorba despre multe alte situații similare, care s-au tot repetat.

Ideea cărții mi-a venit atunci când m-am cutremurat, ca noi toți, văzând ororile de la Bucha, de la Mariupol. Toată distrugerea pe care armatele rusești au produs-o în Ucraina și știrile despre gropile comune mi-au adus aminte de povestea lui Radnóti. Există o direcție culturală, nu doar literară, care se numește Art for Remembrance, care încearcă să spună povestea victimelor, într-un mod care să fie semnificativ artistic și uman pentru supraviețuitori. În muzică e ceea ce a făcut, de pildă, Arnold Schönberg în extraordinara lui compoziție *Un supraviețuitor din Varșovia*, ceea ce a făcut Benjamin Britten în 1962 cu *Requiem pentru război* (n.e. *War Requiem*), unde dă voce victimelor din Primul și Al Doilea Război Mondial sau ceea ce a făcut Șostakovici, în *Simfonia nr. 13*, când compune în numele celor peste 30 000 evrei asasinați în Ucraina, la Babi Yar. E și ceea ce face Celan, care este emblematic pentru poezia secolului al XX-lea, cel mai îngrozitor secol din punctul de vedere al distrugerii umane. Un critic literar spunea că toate poemele lui Celan au ca intertext Holocaustul.

În pofida contextului specific al poveștii, unde personajul este Radnóti Miklós, un poet maghiar evreu, catolic, ucis în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, intenția mea a fost să nu vorbesc doar despre acel eveniment istoric foarte precis, ci să spun o poveste despre felul în care construim noi relația cu moartea. Există o sărbătoare a tuturor morților, care celebrează solidaritatea cu morții, instituită în 998, înainte de schisma mare a creștinismului, de-asta și toate brațele lui conțin această sărbătoare. Un istoric a observat că e primul mare model european de democrație – democrația sufletelor moarte. Există o continuitate între sufletele morților și ale celor care trăiesc, așa cum există, în același timp, o solidaritate comună a tuturor morților dispăruți în orice timp, în orice spațiu geografic, în orice context istoric. *Kaddish* este un reminder al acestei solidarități ale sufletelor, vii și moarte deopotrivă.”

Memoria

„Atunci când ești implicat în contextul acela traumatic al războiului, receptezi cu o intensitate sporită genul ăsta de literatură. Dar și pe o distanță mai mare, când ai ieșit din vortexul istoric, eu cred că arta continuă să spună ceva semnificativ pentru tine. M-aș referi la Homer, care scrie după Războiul Troian, care pentru ei a fost îngrozitor timp de un deceniu, din punctul de vedere al inamicului. Se simte acolo o simpatie a lui pentru troieni, pentru Hector, Priam, Hecuba. El era, într-un fel, un trădător pentru concetățenii lui ahei, pentru că avea simpatia asta pentru victime. Pe noi, la peste două milenii și jumătate de la acel moment

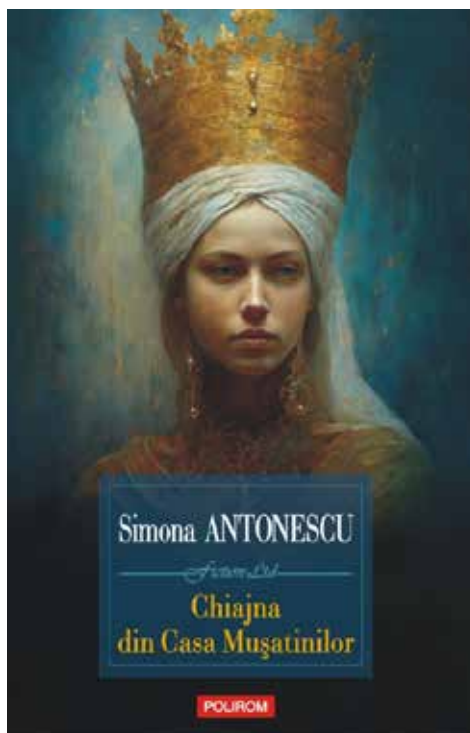
istoric, continuă să ne miște povestea distrugerii unei cetăți cu care nu avem nimic în comun, pentru că trăim în civilizații diferite, în culturi străine. La 80 ani după Al Doilea Război Mondial scriem, în continuare, cărți despre el, facem muzică, artă vizuală, teatru despre contextul acela tragic cu care nu suntem direct contemporani. Eu cred că putem empatiza cu lucruri îndepărtate în timp, în spațiu, în cauzalitate, putem simți suferința celui-lalt și că acea suferință poate să ne transforme. Arta traumei, care depune mărturie, *Witness poetry* cum o numește Carolyn Forché, continuă să ne miște chiar dacă nu am participat la acele evenimente tragice. Carolyn Forché, care a creat acest concept în 1993, dând naștere unui câmp de cercetare care este la intersecția studiilor istorice, literare, despre traumă, chiar o să vină la *Poets in Transylvania* în octombrie, la fel și Andrei Kurkov, din Ucraina. O să discutăm chiar despre asta, despre arta-mărturie.”

Poemul ca mașinărie

„Toate textele sunt expresii intime ale mele cu literatura, dar fac parte și dintr-un construct. Puterea poeziei de a te transporta prin realitate și în afara ei e esențială. Totuși poezia e o mașinărie care trebuie construită cu toată priceperea inginerească de care e în stare artistul.

Am vrut să construiesc o alternanță între intensitatea poeziei și reflecții asupra poeziei, cu rol de contrapunct. Trebuie să lași cititorul să mai și respire, să interiorizeze informația. Așa că am alternat firul liric cu cel al reflecției asupra liricului. Apoi, a observat un critic american, că e foarte util pentru un poet să participe el public la reflecții asupra propriei arte. Poate fi foarte util pentru un întreg câmp literar să construiești poezia și discursul metapoetic, în același timp. Conceptul învechit și prăfuit de *inspirație* are adevărul lui, dar lângă inspirație, adică pe lângă momentele când poți scrie, poezia este și un mod de a înțelege lumea, de a-i prelua toată bogăția extraordinară de informații, de a o ordona și de a construi din ea semnificații. Am preferat acest limbaj mixt încă din 2009, începând cu *Monstrul fericit*, și până astăzi, deci de 15 ani de scris poezie, tocmai ca să arăt că poezia are rolul de înțelegere a realității, nu de rupere de realitate, cum se crede de multe ori. Se spune: „e poet, e cu capul în nori”. Dimpotrivă, poetul poate ajuta la cunoașterea contextului imediat în care trăim, într-un fel în care nu o poate face un sociolog, un istoric, un psiholog, oameni care au armele lor specifice de înțelegere a realității. Poezia poate să ofere o interpretare foarte profundă a contemporaneității. Ea te poate învăța un fel de a fi contemporan, pe care celelalte discipline sau arte nu îl au.”

„Ceea ce poate să facă literatura în plus față de istorie este exact asta: să umanizeze personalitățile, să le scoată la lumină părțile umbrite: vulnerabilități, eșecuri mai mari sau mai mici, frici. Ne este mai ușor, în felul acesta, să empatizăm cu o personalitate cu care, altfel, poate că nu prea ne-am găsi prea multe puncte comune.”
(Simona Antonescu)

Autor: Simona Antonescu

CHIAJNA DIN CASA MUȘATINILOR

Întindere, detaliu, personaje numeroase, atmosferă de epocă. Un roman construit în jurul personajului Doamnei Chiajna, cea mai importantă personalitate feminină a Evului Mediu românesc. O figură feminină rebelă, cu ambiții și idei originale, într-o lume tumultuoasă, plină de elemente specifice, reconstruită aproape cinematografic

Roman
Editura Polirom

Premii: Premiul Național de Proză „Ziarul de Iași”

Premiul Radio România Cultural
Categorica Proză

Nominalizare la Premiul Observator
Cultural Categorica Proză

ON-TOPIC CU SIMONA ANTONESCU

„Este cartea care dă un glas femeilor de acum 500 de ani. Femeile de pe lângă bărbații principatelor medievale românești, soții, surori și fiice de voievozi, au lăsat în cronicile vremii urme prea slabe, ici-colo câte un cuvânt rătăcit prin marea poveste a soților și fiilor lor. Au străbătut istoria ca și cum nu ar fi călcat pe pământ, ci ar fi plutit prin aer, păsări nevăzute, abia ghicite, năluci care adesea au influențat puternic mersul lucrurilor, stingându-se apoi ca semnele lăsate pe apă. Femeile veacurilor trecute nu sunt de găsit în scrierile vremii, dar cronicile poartă miresma lor tainică, amăruie de ambră și rușmalin.”

Un alt fel de relație cu istoria

„Cred că literatura poate oferi un alt punct de vedere, poate mai uman, mai apropiat, ca și cum ar fi coborât istoria de pe un piedestal și i-ar fi dat o voce naturală. Ceea ce poate să facă literatura în plus față de istorie este exact asta: să umanizeze personalitățile, să le scoată la lumină părțile umbrite: vulnerabilități, eșecuri mai mari sau mai mici, frici. Ne este mai ușor, în felul acesta, să empatizăm cu o personalitate cu care, altfel, poate că nu prea ne-am găsi prea multe puncte comune.

Am căutat-o pe Chiajna în cronicile, documentele și mărturiile despre viețile bărbaților din jurul ei.

Mai corect ar fi să spun că mi-am imaginat-o acolo. Atunci când citeam că Petru Rareș (tatăl ei) a fost exilat, împreună cu întreaga familie, în cetatea Ciceului, interpretam așa: Chiajna a fost exilată, la 12 ani, în cetatea Ciceului. Atunci când am găsit scris că biserica Buna Vestire (Curtea Veche) a fost ridicată în primul an de domnie al lui Mircea Ciobanul (soțul Chiajnei), am înțeles că Chiajna a supravegheat probabil șantierul, de vreme ce pe Mircea Ciobanul îl găsisem pe la vreo trei bătlaii în anul acela, cu alte cuvinte el nu era acasă. Am corelat informațiile din mai multe surse. De exemplu, este bine cunoscut faptul că Doamnele Țării erau cele care ridicau bisericile mult mai des decât voievozii. Dacă citim cronicile în felul acesta, le putem simți întotdeauna și pe ele acolo, ascunse în spatele cuvintelor care se spuneau și se scriau. Stau acolo și așteaptă să citim printre rânduri.”

Surse de documentare

„Cărți de istorie, monografii (unele foarte vechi, cum este «Bucureștii de altădată», a lui George Potra, pe baza căreia mi-am desenat harta Bucureștiului de acum 500 de ani, ca să mă pot orienta pe măsură ce povesteam), mărturii ale unor localnici pe care le-am găsit publicate în reviste (cum este «Memoria Oltului și a Romanișilor»), hărți vechi, tot felul de studii pe marginea lumii medievale și renașcentiste (de mare folos mi-au fost «Amurgul Evului Mediu», de Johan Huizinga, «Acasă. O istorie a vieții private», de Bill

Bryson, «Oamenii Evului Mediu», de Robert Fossier, «Istoria Evului Mediu. O mie de ani de splendoare și ticăloșie», de Georges Minois, sau «Drumurile mătășii. O nouă istorie a lumii», de Peter Frankopan. Între teancurile acestea de cărți care au locuit pe biroul meu s-a aflat și «Calendarele poporului român», de Antoaneta Olteanu, sau «Gromovnicul din bătrâni». La târgurile de carte găsesc cataloage ale documentelor vechi, românești, niște volume groase în care sunt adunate sute de documente originale, surse de inspirație pentru poveștile personajelor secundare sau episodice.

Ar fi greu de făcut o listă completă a tuturor cărților și materialelor pe care le-am folosit. Cele de mai sus reprezintă o foarte mică parte. Dintre volumele istoricilor români, cele mai utile pentru acest roman mi-au fost: «Putere și teritoriu. Țara Românească medievală», de Marian Coman, «Război, pace și comerț în Islam. Țările Române și dreptul otoman al popoarelor», de Viorel Panaite, sau «Sibiul veacului al XVI-lea. Rânduirea unui oraș transilvănean», de Mária Pakucs-Willcocks.”

Intrarea și ieșirea din procesul de creație

„Sunt adepta teoriei aceleia conform căreia inspirația de a scrie, ca și creativitatea în totalitatea ei, reprezintă multitudinea de conexiuni neașteptate, neobișnuite, pe care le face creierul, între diferitele elemente pe care le introducem în el. Cu cât o conexiune este mai originală, cu atât considerăm produsul mai inspirat. Pentru crearea de astfel de conexiuni, numărul de elemente pe care le înmagazinăm în creier este necesar să fie cât mai vast. Așadar, inspirația ține mult de experiențele de viață prin care ne dăm voie să trecem, de oamenii noi pe care îi cunoaștem cu adevărat, adică petrecând timp cu ei și ascultându-i, de călătorii, de fricile pe care ni le înfruntăm, de cât de des ieșim din zona de confort. Conform acestei teorii, ne putem gândi că inspirația chiar vine atunci când este chemată. În cazul meu funcționează perfect. Mai întâi petrec o vreme călătorind, vorbind cu oamenii, mai ales ascultându-i cu atenție, apoi documentându-mă, citind non-ficțiune de exemplu, citind cărți de istorie. Când mă simt plină de informație, îmi eliberez o zi întreagă, mă așez la birou și devin propriul meu despot: nu-mi dau voie să mă ridic de acolo până când nu scriu o pagină. Partea bună este că, dacă reușesc să scriu acea pagină, de fapt inspirația s-a instalat și continui, nu mă opresc niciodată după prima pagină scrisă într-o zi. Exorcizarea de după ce termin de scris un roman are niște mecanisme pe care nu le înțeleg la fel de bine. Este însă în strânsă legătură cu timpul petrecut, din nou, în mijlocul prietenilor, ca un fel de reîntoarcere la activitățile lumii reale. Are legătură cu timpul în sine, care mă ajută să mă îndepărtez de lumea în care am trăit un an, doi, trei.”

7040 de la Facerea Lumii – Anul vărsatului negru Cetatea Sucevei

Inimile mici a doi pisoii ghemuiți unul întraltul băteau în contra-timp, liniștindu-i cu ritmul lor dublat, o fâlfâire în piept, alta în ureche, piept, ureche, piept, ureche, ca un descântec carei adormea. O ușă se deschise încet în preajma lor, iar sunetul blând al ivăruului mânăuit cu grijă strică sacadarea inimilor, vraja descântecului se destrămă și pisoii deschiseră ochii și se foiră în coșul strâmt.

Pași târșiți înconjurară patul sub care se aflau, cu mișcări încete, ca prin apă, ca prin vis. O făptură mare și grea se așeză pe marginea patului, care scârțâi și se lăsă spre coș, amenințând săl strivească. Colțurile împletite de pe marginea așternuturilor tremurară, pisoii sar fi așteptat să picure lapte din ei. Sub pat se ivi pentru o clipă vârful unui picior gros întrun colțun de lână mâncat de molii, apoi dispăru imediat și o ușă se închise.

Liniștea se lăți iarăși ca un aluat prea moale, frământat de mâini nepricepute. Afară învie un greiere. Inimile pisoilor își reluară ritmul adormitor, piept, ureche, piept, ureche. Încă le mai mirosea a lapte, dar nu se putură împotrivi somnului.

Coșul, de fapt, învelitoarea veche a unei butelci de vin, prinse a se mișca pe podea. Legănarea neașteptată deșteptă pisoii și inimile lor se opriră. Trecură pe sub colțurile albi, care rămăseră fremătând de pe urma întâmplării, apoi se simțiră ridicați prin aer, se lipiră unul de altul și amândoi de fundul din nuiiele al coșului și fură rostogoliți fără cruțare în mijlocul patului.

Chiajna aruncă coșul fostei butelci în întunericul odăii și se aplecă fericită deasupra pisoilor, care se roteau nedumeriți unul în jurul altuia. Ridică unul în dreptul ochilor și îl privi cu seriozitate. În căutarea fratelui său, celălalt se încurcă în poalele cămășii de noapte a Chiajnei și fetița răsă, gădilată, șiși frecă gleznele una de alta, nimerind peste pisoii. Lovitura îl făcu să miaune înspăimântat și să ude așternuturile.

— Șșșșt! le porunci Chiajna cu multă hotărâre, lăsând pisoii din mână alături de celălalt și sărind jos din pat, pentru că băltoaca calduță ajunsese până la ea.

Podeaua smălțuită era rece sub tălpile ei goale și copilul își strânse degetele dedesubt, încercând să le ferească de atingerea neplăcută. Pe sub ușa grea de stejar tremura lumina unei lumânări care se apropia.

„Scriu pe scurt și pe fugă pentru că am și nu am noțiunea timpului. Scriu pe scurt și pe fugă pentru că la cenușă se întoarce doar femeia. Scriu pe scurt și pe fugă pentru că timpul fetei este să crească gîndindu-se că este considerată o povară.

Timpul fetei este să crească gîndindu-se cît timp o să fie în viață. Timpul fetei este să crească gîndindu-se cum să se apere. Timpul fetei este să crească gîndindu-se cum să scape. Timpul fetei este să crească gîndindu-se cum să nu fie izolată. Timpul fetei este să crească gîndindu-se cum va reuși să rămînă în viață.

[...]

„Adesea ceea ce scrie o femeie este hulit.” Adesea ceea ce creează o femeie este apropiat de bărbat. Adesea femeii i se cere să fie Penelopa. Scriu pe scurt și pe fugă pentru că mi se cere să dau timp războiului să fie război. În 1962, cînd a apărut *Silent Spring*, Rachel Carson a fost numită „isterică, fată bătrînă, probabil o comunistă”. Scriu pe scurt și pe fugă pentru că îmi plac florile pentru că sînt femeie. Scriu pe scurt și pe fugă pentru că îmi plac natura și „echilibrul naturii” pentru că sînt femeie. Scriu pe scurt și pe fugă și îmi plac florile pentru că sînt isterică pentru că sînt femeie.

[...]

Scriu pe scurt și pe fugă și cînd scriu mă gîndesc mereu la poezie, iar poezia devine „viciu” pentru că sînt femeie. Scriu pe scurt și pe fugă și sînt „fragilă” pentru că sînt femeie. Scriu pe scurt și pe fugă și sînt „fragilă”, iar poezia mea se bazează pe emoții pentru că sînt femeie. Scriu poezie și cînd scriu mă gîndesc la poezie pentru că sînt femeie. Scriu versuri lungi și folosesc repetiții „specifice femeii” și scriu poezie și cînd scriu poezie mă gîndesc la poezie pentru că sînt femeie și poezia mea se bazează pe emoții.”

„Mă interesa foarte mult să surprind această țesătură complexă a vieții, a istoriei, a vieții ca verdict social, a condițiilor existenței, toate acele ritmuri care mă obsedau, toate acele gesturi ale grijii și muncii, toate aceste munci, inflexiunile sentimentelor, ritmurile abrupte, copleșitoare ale supra-viețuirii, acel timp al cărții, timpul fragmentat, împuținat, ritmul timpului capitalizat trecând peste viață, ritmul muncii erodând viața.” (Medeea Iancu)

INTERVIU CU MEDEEA IANCU

Ce ți se pare ție esențial de spus despre carte, dincolo de clasificările și exegezele breslei?

Cartea nu ține cont nici de clasificări, nici de exegeze. Cred că ar trebui să renunțăm la îngrădiri și controale ale „exegezei” conform cărora autoarea trebuie să tacă. Că nu are nimic de spus despre ce a scris, cum a scris și ce a trăit scriind la carte. Să nu explice, că e de prost gust. Dacă explică, zic exegeții, înseamnă că nu a scris „bine”. Autoarea trebuie să sugereze, să fie discretă, vagă, abstractă, să nu scrie declarativ, să nu scrie eseistic, să nu

Autor: Medeea Iancu

ȚESĂTOAREA. OPERĂ INSTRUMENTALĂ

O poezie despre experiența și identitatea feminină. Un inventar al formelor de asuprire, o critică a culturii și a perspectivelor majoritar-patriarhale. Și un rechizitoriu la adresa catalogării literaturii ca formă înălțătoare a culturii, îndepărtată de rolul ei de a defini realități.

Scrieri experimentale

Editura frACTalia

descrie, să scrie mai ales „frumos” și să tacă. Alții vor vorbi pentru ea și despre ea, „așa se cade.” Este exclusă, redusă la tăcere, ridiculizată și umilită dacă îndrăznește. Aceasta este ideologia burgheză și este violență.

Încă sunt în ritmurile cărții, în timpurile ei și în viața și viețile din carte și poate aș începe cu acest aspect: să ne respectăm aceste etape în care ritmurile, timpurile cărții și viața pe care o creează cartea și pe care ne-o dă cartea încă acționează asupra noastră. Ne ajută să integrăm diferite evenimente, ne dă sens experiențelor trăite, dar și experienței lecturii. Apoi, este o carte în carte, este (și) despre a scrie într-o societate ostilă, despre actul de a

scrie despre scris, de a construi o carte. Despre violența culturii „legitime,” despre violența excluderii din cultură, despre acest fascism cultural: cultura este rezervată celor aleși, ea „trebuie apărată de clasa ignorantă și analfabetă.” Așadar, „Este această carte un roman dacă sistemul spune că nu este?” Despre analize ale structurilor sociale și ale mecanismelor supremației, despre vieți considerate „inutile,” „vieți de nimic” din care nu rămâne „nimic” – cine le mai știe, cine și cum le consemnează? – vieți consumate de capital, considerate ilegitime atât în viață cât și în literatură, vieți fără chip, exploatate, invizibile, vieți trăite „la negru,” în clandestinitate și pericol.

Propui o „Uvertură autobiografică pentru coarde, elegie și eseu”. Cum se împletesc muzica interioară de mari proporții cu bocetul și studiul în cartea ta?

Am încercat prin titlurile secțiunilor și sonetelor și a felului în care am așezat titlurile sonetelor, separat de text, dar comunicând, să creez spațiu; și prin ele se construiesc aceste spații muzicale; ele nu se exclud; de altfel aducerea uverturii în această carte păstrează legătura cu *Suita românească*. Apoi, această muzică interioară se construiește și cu ajutorul repetițiilor și a punerii în prim plan a vieților considerate „ilegitime.” Este și o revendicare a plânsului, bocetului, lamentațiilor, a vieților și a „vieții interioare” blamate. Ceea ce ni se refuză și neagă: viața, cântecul, durerea, manifestarea, revolta, exprimarea de sine. Bocetul, nu doar simplul plâns sau tristețea, ci această manifestare puternică, publică, dezlănțuită a emoțiilor este considerată de prost gust, excesivă, vulgară, lipsită de respect, femeiască; nu este discretă, elegantă, manierată, estetică, nu îmbrățișează doctrina autonomiei esteticului. Bocetul, lamentația au caracter politic și tocmai de aceea sunt respinse, negate, sunt manifestări de clasă. Bocetele, jelania, aceste ritmuri interioare, ritmuri de elegie, sociale, abrupte ale stigmei, ale suferinței, ale doliului, ale furiei, ale umilințelor, lipsa unui început (de unde apare și necesitatea acestei uverturi politice, sociale, sociologice, emoționale, anticapitaliste) se împletesc și conduc către revoltă și transformare.

La un moment dat în carte există un sonet intitulat *Suită folclorică*, text care critică acest discurs fascist despre frumusețe și violență.

Despre ce este titlul, cine sunt țesătoarele?

Cred că atunci când găsim titlul real al cărții – spun real pentru că și găsirea titlului este un proces – acest titlu (ca și titlurile poemelor sau secțiunilor) ne ajută atunci când scriem cartea să ne aducem aminte de ce o scriem și despre ce e. Iar acest proces

de căutare, de reîntoarcere, presupune numeroase relecturi ale cărții și punerea unor întrebări. Este un drum al rătăcirii și căutării de sine, de doliu chiar, de transformare. De exemplu, m-am întrebat dacă varianta de titlu pe care o găsisem la un moment dat aș pune-o unui poem. M-am întrebat despre ce e cu adevărat cartea; ce este ceea ce nu văd; în acest proces destul de amplu m-au ajutat foarte mult titlurile și *Sonetul economic*. Titlul trebuie să reprezinte cartea. Mă interesa foarte mult să surprind această țesătură complexă a vieții, a istoriei, a vieții ca verdict social, a condițiilor existenței, toate acele ritmuri care mă obsedau, toate acele gesturi ale grijii și muncii, toate aceste munci, inflexiunile sentimentelor, ritmurile abrupte, coplesitoare ale supraviețuirii, acel timp al cărții, timpul fragmentat, împuținat, ritmul timpului capitalizat trecând peste viață, ritmul muncii erodând viața, ecouri care străbat din istorie; voiam să surprind și această dexteritate a mâinilor femeilor care muncesc în grijă, cu grijă, extenuate și exploatate, mâinile înțepenite de munci, această structură a cărții, răsucirile și împletirile, (re)organizări și reveniri, mișcările iuți care leagă viețile, dar și să aduc în atenție aceste țesături excluse și alungate din cultură; operă este și cu sensul de acțiune creatoare, integratoare, de compoziție muzicală, dar și de lucrare colectivă, de muncă colectivă. La fel cum libretto este în ambele sensuri.

Explică, te rog, afirmația cu care alegi să deschizi cartea: „Eu sunt poeta care mi-a salvat viața.”

Afirmația vine ca răspuns la mai multe aspecte: în primul rând acel „eu” care istoric, literar, politic vorbind a fost stigmatizat: nu există ca persoană, ci ca obiect, categorie, o abstracțiune, ca ceva monstruos. Politicienii „ne reprezintă,” criticii „ne reprezintă,” interpretează, „evaluează” vieți, trimit vieți la margine, iar pe altele le consideră superioare, demne, valoroase, nobile. Despre copiii care iau burse sociale se vorbește în termeni de „mere putrede.” Cum poate veni „mărul putred,” anomalia, „cazul social” să spună „eu,” să se definească, să-și afirme viața și munca și marginea? este considerat a fi rușinos să vorbești astfel, ridicol, impertinent, „nu-ți știi locul,” cine ești tu să vorbești așa, cum spun în carte, este confesiv, deci femeiesc, inferior, de prost gust și mai ales explicit. Apoi, este un răspuns la familiarul „nu se va alege nimic de viața ta,” la aceste „verdicte sociale” cum le numește Didier Eribon, viața femeii este ordinară, nesemnificativă, non-literară, minusculă și de trebuință, ce să caute ea în cărți? Este un răspuns și la ideea conform căreia doar viețile așa-zis extraordinare, mărețe, prin ciare sunt demne de a fi consemnate. Ea vine ca răspuns și la această ideologie capitalistă în care toată viața trebuie să-ți dăruiești viața altora și să

fii de trebuință, în timp ce viața îți este consemnată ca picanterie, anomalie și nulitate. Și nu în ultimul rând este un răspuns și la ideologia abilistă și fascismul cultural.

Care e răspunsul tău la afirmația cum că feminismul și militantismul, în general, nu pot avea valoare estetică?

Exact asta face această ideologie a autonomiei esteticului cu care mulți din păcate au fost inoculați: ascunde orice legătură dintre condițiile materiale, istorice ale vieții și literaturii; și viața și literatura în acest discurs devin niște abstracțiuni, niște titluri nobiliare, rupte de contextul istoric, politic, material, emoțional. Autonomia esteticului este o vocație, vocația suprematistă. Pentru acești oameni politicul este un zgomot de fundal, nu îi afectează, nu le modifică viețile, bursele sociale pentru ei sunt un moft, o pierdere a meritului lor. Violența pentru ei este frumusețe.

James Baldwin spunea că oamenii nu suportă prea multă realitate. Apoi, acest discurs al autonomiei esteticului nu de puține ori alunecă înspre un discurs fascist. Sau chiar este. Să nu uităm că manualele-s pline de legionari, „dar Eliade a scris frumos.” Bunul gust aristocratic este de dorit nu „prostul gust, vulgaritatea” manifestului, a unei literaturi care nu are noblețea „adevăratei” literaturi, deci e săracă, perturbatoare, destabilizantă, hibridă, ce oroare!, personajele nu mai sunt personaje, poezia nu mai este poezie. Valoarea estetică a

literaturilor feministe este cea a necesității, a practicii și urgenței, a vieții, a înțelegerii structurilor sociale, a condițiilor scrisului și vieții, a dezvrăjirii, a transformării, a revoltelor, a grevelor, corpul muncit al femeii, corpul distrus de capital care pentru unii este „ceva frumos,” iar pentru altele este viața: este corpul care a ajuns de uz casnic, cum spun în carte, pentru că a întreținut alte corpuri, vieți. Pentru că a fost în slujba vieții capitalului.

Este aceasta o carte dacă nu este conformă cărților declarate literatură?

Este aceasta o carte dacă sfârșitul nu este conform sfârșiturilor declarate sfârșit?

Este Protagonista un „ileac” dacă lumea o spune?
Este aceasta o viață dacă nimeni nu o numește viață?

Este Protagonista în viață dacă nimeni nu îi aude respirația?
Este respirația o temă „minoră” dacă toată lumea o spune?

Este primăvara o temă „feminină” dacă toată lumea o spune?
Este pierderea o temă „feminină” dacă toată lumea o spune?

Este aceasta o carte dacă nu ia viața?

Este aceasta o carte „frumoasă” dacă nu ia viața?
Este aceasta o carte dacă nu țirguiește Protagonista?

Este aceasta o carte dacă cartea nu este muza?

– Nu sînt un troc.
Nu sînt o afacere.

A spus Protagonista.

Este aceasta o carte dacă Protagonista nu își dă viața?
Este aceasta o carte dacă nu ia viața?

Este supraviețuirea o temă „minoră” dacă lumea o spune?
Este acesta un sfârșit de carte dacă dă viață vieții considerate „nîmic”?

Binecuvîntez oaia neagră,
Introvertita,
Cea legată de viață cu fire de oțel,

Opințuța tocită,
Inima de fier,

Binecuvîntez oaia rătăcită și cenușa pe care am băut-o seara,
Am băut-o la amiază,
Am băut-o de la primii zori,

Binecuvîntez pe cea împodobită de scînteii,
Binecuvîntez pe cea sfirtecătă de scînteii,

Eu, trecută în biologia poeziei ca inferioară,
O neputință lirică de invidiat,

Dreptace,

„Retardul” pe care mi l-au bătut în cap,
„Retardul” pe care mi l-au bătut în inimă,
Rușinea, vina și frica pe care mi le-au bătut în mine,

Născută din umbra nopții,
Născută din pîlpîirea „subredă” a celor maturizate înainte de
vreme,
Născută din gîtul unei femei care a țipat
Libertate.

Autor: Teodora Coman

PIESA DE REZISTENȚĂ

Respirație, apă, numărătoare. Efort. Corpul tău și celelalte corpuri. O interogare de sine, autocritică și autoironică. Sau ce se întâmplă în sala de fitness, când corpul e centrul de focus și mintea trebuie să tacă.

Poezie

Editura Nemira

Premii

Premiul Observator Universitas

Nominalizare la Premiul Radio România Cultural Categoria Poezie

„mi-e teamă de ce mi place mai mult: ciocolata, falsa libertate de a nu face nimic, alegeți în disperare de cauză.

când mi-a fost rușine de corp, m-am concentrat pe intelect.

când mi-am dat seama că nu vorbesc fluent, am trecut la scris – de o vreme, m-am apucat de sport.

nu mă pot ocupa simultan și de minte, și de corp, chiar dacă separarea lor a dus la neputința unui răspuns ferm, coordonat la stimuli, stresori.

ce pot face cu o minte frumoasă vs. carnea în exces a unui corp lipsit de autocontrol

sau cu un corp decent fără mintea cea de pe urmă?

am fost un copil orhidee, permeabil la influențe, insinuări

și am visat la reziliența pădăii înflorite în cele mai ostile locuri, imaginea cu fisura din asfalt m-a împăcat cu banalul, l-a făcut mai prietenos

fără efect special.

nu mai vreau să demonstrez nimic anume,

doar să mă suport,

să exist fără motivație, (os)tentație,

susceptibilități, așteptări,

să fiu un triumf al vieții în sine

fără efort, fără validări.”

„Cam totul este tiranie socială sau conformism, livrate sub forma binelui universal: relațiile interumane, statutul profesional, familia, cariera, ideea de împlinire. Wellness s-a dezvoltat pe una dintre marile noastre vulnerabilități: nemulțumirea de sine.” (Teodora Coman)

ON-TOPIC CU TEODORA COMAN

„Dacă Murakami știe despre ce vorbește în cartea lui despre alergat, *What I talk about when I talk about running*, la mine lucrurile nu sunt așa de clare. De multe ori, sportul este o pseudosoluție fizică pentru o problemă psihică, te afli în cercul vicios în care nu știi ce trebuie priorizat: corpul care tractează psihicul sau invers? Chiar dacă părerile sunt împărțite, te trezești în situația de a te dresa cu binele care nu îți place, dar e necesar. A te dresa nu înseamnă neapărat și a te redresa.

În timp ce mă opinteam la podea, ca o insectă răsturnată setată să se tonifieze, m-a atras (auto)ironia acestei posturi, suprapusă peste o întrebare a lui Michel Serres: Oare armonia nu este altceva decât o versiune ceva mai excitată a latului? Stagnarea la orizontală, mimetismul lipsei de motivație mi-a surâs ca pretext al unui posibil text. Mi-am dat seama că tema sportivă e o provocare căreia nu i s-a

răspuns cu prea mare entuziasm poetic, așa că mi-am propus să o exploatez, dar nu ca un argument pro, ci ca un contraargument, în care corpul devine sac de box textual, o variantă deloc măgulitoare a dictonului *Mens sana in corpore sano*. Mentea și corpul sunt atât de deconectate uneori, că identitatea este disputată într-un câmp al ostilității schizoide. Pot confirma adevărul sabotant al minții: *Your mind is not your friend at all*. Apoi, tot efortul fizic își proiectează un scop mai mult sau mai puțin îndepărtat, te obligă la orientarea spre viitor într-un continuum în care trecutul, cu evocări nostalgice, nu există. Acționezi pe măsură ce te imaginezi cum vei fi: *Fiction is Fitness Inspiration*.”

Ironia și autoironia

„Autoironia e vitală. Practic, e combustibilul care mă face să funcționez, antidotul lamentării, al sentimentalismului. Autoironia e frâna de mână a unui ego predispus la derapaje. Redresarea prin sport devine o repetitivă dresare, o re-dresare. Mereu mi-am urât corpul, iar sportul îl fac din obligație, ca să mă suport mai ușor. Niciodată nu-mi datorez micile victorii, le obțin mereu cu frâna trasă, deci în pofida mea, pe fondul unui psihic advers.

Cam totul este tiranie socială sau conformism, livrate sub forma binelui universal: relațiile interumane, statutul profesional, familia, cariera, ideea de împlinire. Wellness s-a dezvoltat pe una dintre marile noastre vulnerabilități: nemulțumirea de sine. Chiar dacă wellnessul nu are nicio treabă cu wellbeingul, angajatorii se întrec să te fidelizeze cu oferte și abonamente din domeniu ca să te menții, să dai randament la locul de muncă, să nu devii o povară.”

Documentare, inspirație

„Nu am făcut o documentare în adevăratul sens al cuvântului. Știu, însă, momentul declinului, după ce am terminat Roxane Gay, cu celebra ei *Foame*; au urmat Sapolsky, Dawkins și Pinker, din care am luat ce mi-a convenit, în timp ce se (re)activau ecouri din Beckett, cu imaginea asta: 'body, mind and soul freely distributed on the floor'. Mbembe cu *Brutalismul*, Serres cu *Parazitul*. Perspective diferite, dar complementare asupra organismului, fiziologiei, metabolismului, relației dintre minte și corp, instrumentalizarea corpului, politicile corpului. Apoi Oliver Sacks, sportivul psihiatru. Am tresărit la coincidența pasajelor despre relația corpului cu mâncarea din *Contaminare* a lui Mihai Radu (personajul Rareș) și la unele din *Fizica tristeții* a lui Gospodinov. Coincidențe, răstălmăciri, cărți de nutriție, urmărirea unor antrenori de

fitness sau influenceri și, inevitabil, răscolitul prin poezie cu motorul de căutare în funcție de cuvinte cheie. Și o atenție mai mare la fluxul de mesaje care bombardează sau, pur și simplu, spală creierul cu privire la ce e bine pentru noi: câtă mișcare, câți pași, câte calorii etc. M-a interesat dinamica tensionată a informațiilor care se bat cap în cap în zgomotul de fond, de fundal al vieților noastre labile.

Și nu cred în inspirație, deși unii par să o aibă. Scriu ca răspuns la ceea ce deja s-a scris, îmi place să răstălmăcesc sau să apropiez limbajul comun, al tuturor și al nimănui, sau limbajul patentat poetic. Mai mult de atât nu cred că se poate face din ariergarda lipsei de originalitate. Nu degeaba s-a vorbit de uncreative writing și unoriginal genius. Dar e și un avantaj al statului sau al rămânerii în spate: vezi urmele și greșelile celor din fața ta, iar tu înveți ce nu trebuie să faci, te prinzi și le ocolești sau le reformulezi. În loc de *Fiction is Fitness Inspiration*, eu traduc așa: «cu imaginea mea sexy în minte/ mă opintesc».”

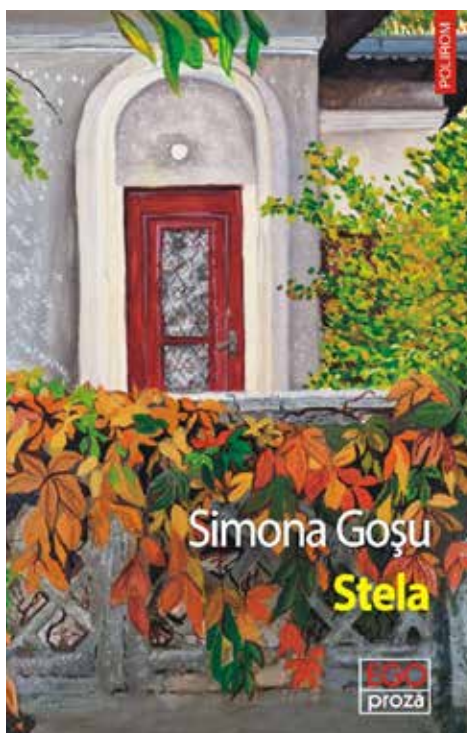
Autor: Simona Goșu

STELA

O fostă contabilă ajunsă menajeră, o femeie specială și recognoscibilă în același timp. Un personaj cu simțul umorului, cu deschidere către comunicare, dar și cu anumite ingenuități. O radiografie socială într-o arhitectură concentrică, de la viața de familie, trecând printr-un esantion al middle-class-ului bucureștean, până la societatea contemporană în ansamblu.

Roman

Editura Polirom

„Cred că o poveste rămâne cu tine dacă te pune pe gânduri, dacă te provoacă să problematizezi. Eu, ca cititoare, cu fiecare lectură, îmi scriu propria carte în minte. A citi cu adevărat înseamnă a rescrie. Cred că e felul în care ajungem să ne cunoaștem unii pe alții, pentru că o poveste trebuie să-ți spună ceva dincolo de literatură.”
(Simona Goșu)

Premii: Nominalizare la Premiul Observator Cultural Categoria Proză

Nominalizare la Premiul Național de Proză „Ziarul de Iași”

Nominalizare la Premiul Radio România Cultural Categoria Proză

ON-TOPIC CU SIMONA GOȘU

„Ce știm despre ceilalți, cât de bine ajungem să ne cunoaștem unii pe alții? Uneori ai impresia că, în viața celor de lângă tine, nu se întâmplă nimic, dar din perspectiva lor și în mintea lor lumea se dărâmă. Este o carte despre puterea de a ne pune în locul celuilalt. Pe măsură ce scriam, mi-a fost și mai clar cât de greu e, de fapt, să ne schimbăm perspectiva, să vedem realitatea cu un ochi străin, pentru că, la fel ca oamenii din carte, avem tendința să ne judecăm unii pe alții, să ne temem de noutate, de necunoscut. Toate neînțelegerile și conflictele, chiar și cele mai mărunte, pornesc de la diferențe (de la stilul de viață, religie, gen, naționalitate, rasă, identitate, la diferențe sociale, economice) și cele mai multe dintre ele sunt un dat cu care te naști, ar fi imposibil să ne alegem biografia. Nu e ușor să ne acceptăm, să fim îngăduitori, toleranți. Pentru mine, *Stela* este și o poveste despre ce înseamnă, până la urmă, să iubești.”

Un personaj al eșecului sau al succesului?

„Din prima pagină, Stela pune întrebări, vrea să afle, să-și explice realitatea, să înțeleagă cine e de vină pentru pierderea casei, pentru înstrăinarea Lăcrămioarei, observă și discută tot ce se întâmplă în cartier. Este felul ei de a înțelege lumea. Cred că locvacitatea ei poate fi privită și ca o cale de cunoaștere, cumva ajunge la un soi de filosofie, înțelepciune prin toate schimburile de impresii cu familiile,

cu vecinii, cu Mircea. Își lămurește greutățile, eșecurile vieții și spre final are câteva momente de limpezire, își recunoaște greșelile, ratările. Asta o ajută să privească cu mai multă înțelegere și acceptare spre viitor, spre propria familie.

Mai mult ca sigur că am întâlnit în realitate oameni care au ceva din Stela, așa cum am întâlnit frânturi din ea și în alte cărți, dar, până la urmă, tot imaginația m-a ajutat să-i dau viață, să aibă un anume chip și glas, un destin unic. Dacă ne luăm după puterea ei de a trece peste toate dificultățile biografice, de la moartea mamei și sinuciderea fratelui din copilărie, boala soțului, înstrăinarea fiicei, pierderea casei, a serviciului de la Depozitul de carte, s-ar putea spune că Stela reușește să vadă lucrurile bune, partea plină a paharului, pentru că își păstrează optimismul, pofta de viață, umorul, bunul simț și omenia. O vedem zilnic la familiile unde face menaj, cu zâmbetul pe buze, gata să le dea un sfat, să le sară în ajutor, să le răspundă politico, cu bunăvoință, chiar și celor mai aspri dintre ei. Mă impresionează tăria, tenacitatea omului mărunț de a trece peste greutăți. Ce-i ajută pe oameni să se dea jos dimineața din pat, să-și facă treaba la serviciu cum pot mai bine, cu un anume simț al datoriei, chiar dacă nu au slujba dorită sau bine plătită? Stela este un astfel de personaj. La fel ca în viață, și în literatură, cred că cel mai mult contează perspectiva, felul în care privim oamenii și întâmplările, iar din punctul ăsta de vedere Stela este o învingătoare.

Mă preocupă destinele anonimilor, viețile care sunt trăite în surdină, la cheremul politicului, istoriei, nedreptăților de tot felul și poate că de asta apar în carte și câteva meserii, ocupații prost plătite, privite cu oarecare dispreț, de la menajeră, recuzitor, cizmar, croitoreasă, grădinar, maseuză, profesoară, până la bunici și mame care își dedică tot timpul creșterii nepoților, copiilor.”

O poveste care continuă

„Cred că o poveste rămâne cu tine dacă te pune pe gânduri, dacă te provoacă să problematizezi. Eu, ca cititoare, cu fiecare lectură, îmi scriu propria carte în minte. A citi cu adevărat înseamnă a rescrie. Cred că e felul în care ajungem să ne cunoaștem unii pe alții, pentru că o poveste trebuie să-ți spună ceva dincolo de literatură, iar scena finală din *Stela* este încercarea mea de a prelungi ficțiunea în realitate. Mi-am dorit să-i dau voie oricui să continue povestea, să rămână cât mai mult în minte cu protagonistă. Și scrisul, și cititul sunt forme de libertate, în paginile unei cărți suntem liberi și dacă fiecare cititor/cititoare care ajunge la capătul romanului, o să-și închipuie ce va face Stela mai departe sau ce ar face el/ea în locul ei, asta ar fi o mare împlinire.”

Credit foto: Alecart

Vineri

— Tu mergi la vot, Stela? a întrebat-o bunica cu părul alb, imediat după ce i-a dat bună dimineța.

Era o femeie firavă, cu voce răsunătoare, pe care o auzea fredonând cântece vechi – și le amintea și ea de la școală. Părul tuns scurt îi acoperea capul ca o căciulă albă, lucioasă. Stela li se adresa cu: „bunica cu părul alb” și „bunica cu părul roșu” celor două bătrâne care aveau grijă de nepoți, pe rând sau împreună, în funcție de plecările părinților. „Eu așa v-am reținut din prima, așa-mi vine pe limbă.” Dar, acasă, când îi povestea lui Mircea despre ele, le spunea Sfânta Miercuri și Cotoroața. „Vezi, poate te ia gura pe dinainte și le strigi așa.” „Cotoroața vine mai rar, cu Sfânta Miercuri discut mai mult, e-o femeie așa cumsecade, am încredere să-i zic orice.” „Înseamnă că i-ai făcut și ei capul mare cu povestea vieții tale.”

De când se știau, Mircea o sfătuia să vorbească mai puțin și ea încerca să-și corecteze defectul, nemişcându-l un cuvânt. Dar, când lumea o întreba dacă-i supărată ori bolnavă, nu se mai abținea și se purta așa cum simțea: vorbea fără ascunzișuri, puneă întrebări, se mira, era curioasă și guralivă.

— Ce vot? a întrebat-o Stela pe bunica, încruntându-se.

Și-a scos eșarfa colorată de la gât și s-a grăbit în baia de serviciu. Și-o aranja cu grijă, deasupra cocului, în fața oglinzii.

— În weekend, acum. N-ai văzut la știri? a continuat bătrâna plăpândă, urmând-o.

Și-a sprijinit capul de tocul ușii, cu mâinile încrucișate pe piept.

— Parc-am auzit ceva, a început pe un ton șovăitor Stela, lungind cuvintele, dar știți că noi nu prea deschidem televizorul.

E mai mult de decor, a râs. Ne-a zis neurologul să evităm sursele de stres, cică știrile ar fi un stimul, a rostit cu emfază ultimul cuvânt, țuguindu-și buzele.

Își rulase eșarfa ca o bentiță lată deasupra cocului lejer. Și-a aplecat gâtul spre oglindă, răsfirându-și șuvițele ușor buclate, de-o parte și de alta a feței.

— Dar tu cu cine ții?

— Cu cine țin?

— Adică ești pro sau contra?

— Nu știu despre ce-i vorba, bunica cu părul alb, a zis Stela, nedumerită. Nț, trebuia să-l întreb pe domnul Țane ce e cu votu' ăsta, că el e informat.

— Ei, informat, Stela! Până-n gât e băgat, a dat din mână femeia, clătînându-și capul, cu un aer dezgustat.

— O fi, doamnă, dar e om bun, pe lângă el trăim și noi bine. Știți că mergea pe baltă cu Marin Moraru, cu Amza și Albușescu? Și veneau cu portbagaju' plin cu crapi.

— E, și? Fâs! a continuat bunica, ridicând pumnul în aer, cu vârful degetului mare strecurat printre arătător și mijlociu. În ce mai joacă el?

— Asta mai puțin, că e afacerist acum. Are barul din centru, a luat niște spălătorii din alea cu fise, pentru mașini, dacă știți. Și vara pleacă-n Turcia, cică are contracte de imagine, face promovare pentru localități de pescari, a explicat pe un ton urcător. Și-apoi, el are tot felu' de emisiuni, evenimente, doamnă, ține cuvântări...

— Zi politică, Stela, zi-i pe nume, că-l văd la Antene. Copiii mei nu-l suferă, că s-a încurcat cu pesediștii. Îi ridică-n slăvi, cum le închina osanale ălorlalți, la Cântarea României, las că știu eu.

Autor: Mihaela Buruiană

PE CINE IUBEȘTI MAI MULT

Iubirea și singurătatea, copilăria și bătrânețea, însingurarea urbană și reminiscențele societății patriarhale, marginalizarea și regăsirea empatiei. Între traume și speranțe nu sunt decât alegerile, deciziile cotidianului, răspunsul necesar al fiecărui personaj în fața labirintului de opțiuni.

Proză scurtă

Editura Nemira, seria n' autor

„În general, mă interesează teme ca identitatea, memoria, relațiile interumane, rolul și imaginea femeii în context urban și rural etc.”
(Mihaela Buruiană)

ON-TOPIC CU MIHAELA BURUIANĂ

„Este un volum de proză scurtă despre dragoste în diferite contexte: între părinți și copii, între prietene, în cuplu sau dragoste de sine – și ipostaze: idealizare, dezamăgire, dorință, incapacitate, posibilitate sau absență. Este o carte în care personajele se plimbă între povestiri și împart spații comune, urbane sau rurale, surprinse în momente esențiale din copilărie, adolescență, vârsta adultă sau bătrânețe.

În general, mă interesează teme ca identitatea, memoria, relațiile interumane, rolul și imaginea femeii în context urban și rural etc., și acestea se regăsesc și în povestirile din volum. Și îmi place formatul ăsta scurt, care, dacă ești autor, te obligă la concizie și expresivitate deopotrivă, iar dacă ești cititor, îți livrează o experiență completă de lectură în doar câteva minute. Practic, într-un număr mic de pagini, ai o poveste suficient de încheată, personaje destul de clar conturate cât să fie credibile, o acțiune, o evoluție, o întâmplare care să însemne ceva.

Mi se pare la îndemână, mai ales ca începător, să scrii despre ceea ce știi, indiferent că e vorba despre lucruri trăite chiar de tine sau văzute ori auzite în jurul tău. Pentru mine, elementele reale au fost doar puncte de plecare pentru închipuirea unor povești care să le încorporeze, să le transfigureze, să le amestece atât de mult cu celelalte, închipuite, încât rezultatul final să nu mai semene cu realitatea care le-a inspirat. Dar din stratul acela palpabil, familiar, mi-am luat reacții, gesturi, cuvinte, mărunțișuri care alcătuiesc imaginea noastră despre lume și care ajută povestea de pe hârtie să pară autentică.”

Literatura autoconfesivă și discuția despre vulnerabilitate

„Cred că scriitorii aleg cât și cum vor să vorbească despre ei în cărțile lor: voalat, sublimat, așa cum explicam mai sus, sau direct, asumat. Când hotărâști să vorbești despre tine, sub o formă sau alta, te expui părerii unui public care va avea gusturi și opinii diferite. Criteriile de evaluare a unui text

Credit foto: Karmen Florea

literar sunt sau ar trebui să fie obiective până la un punct (instrumente cu care, de regulă, operează critica literară), dar inevitabil sunt subiective în rândul cititorilor care trec cartea respectivă prin propriul filtru afectiv. În funcție de gusturile, experiența de lectură, valorile și interesele lor, oamenii judecă și cartea, dar, pentru că ea e parte din tine, indirect te judecă și pe tine. Dacă nu ești împăcat cu lucrul ăsta, reacțiile negative sau lipsa oricăror reacții te pot afecta foarte tare. În plus, străinii sunt curioși cât și ce anume din carte e real, cunoscuții cred că recunosc frânturi din viața ta în paginile volumului, familia se simte judecată sau dată în vileag, am auzit chiar de cazuri în care unele mame nu au mai vorbit cu fiii scriitori sau au dat dezmințiri. Deci riscuri există, dar eu rămân la părerea că, dincolo de anecdotic și de interesul nesănătos pentru viața privată a cuiva, trebuie să încurajăm și să avem încredere în capacitatea oamenilor de a face distincția între autor și narator.

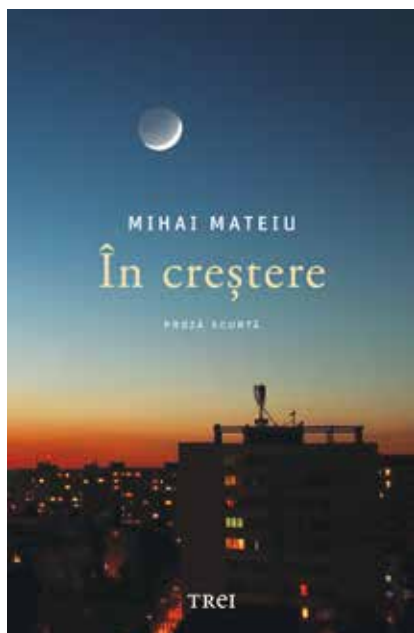
Am fost învățați că vulnerabilitatea e un lucru rău, de care să ne rușinăm și să fugim, pe care să-l ascundem și să-l negăm. Acum cred eu că începem să dezvoltăm lecția asta și să ne îndreptăm spre sinceritate față de noi înșine și de ceilalți, pentru că toate lucrurile care ne fac vulnerabili ne fac și umani și, în consecință, ne apropie.”

Andreea era dură încă de mică. Pe ea n-am văzut-o niciodată plângând. De cele mai multe ori, se închidea în camera ei ca într-un sanctuar. Părea că e în altă lume decât mine, iar noi două ne întâlneam doar accidental. Îmi doream să mă lase și pe mine acolo. Visam că facem echipă – ea, șerif, eu, ajutorul ei – împotriva bandiților. În schimb, îmi trântea mereu ușa în nas, iar eu mă simțeam ca un ciulin rostogolit pe drumul prăfuit, înaintea confruntării. Uneori, o vedeam plimbându-se prin fața blocului cu prietenele ei sau cu vreun băiat. Se făcea că nici nu mă cunoaște și parcă dinadins râdea mai tare, arăta mai fericită. Câte unul observa că mă uit lung după ei și o întreba cine sunt. „Grasa aia? Habar n-am!” zicea ea și trecea mai departe.

Trag iar de cămașă. Pe fundalul monologului ei, îmi dau seama că nu ajută să rememorez toate astea. Și totuși, așa fac de fiecare dată când ne vedem. Simpla ei prezență o trezește în mine pe Cătălina aia „mică și proastă”, care se teme că îi va cădea iar victimă. Adultul de azi încearcă să ignore copilul de atunci și, până la urmă, ajung o ființă cu mai multe capete: unul care se teme și se ascunde, altul care vrea să muște și să se apere, un al treilea care își dorește o îmbrățișare ca între surori iubitoare, un al patrulea care încearcă să zâmbească grațios în public. Nici nu-i de mirare că îmi vine și să țip, și să plâng. Mi-or fi luat-o hormonii razna.

– ... și those fucking morons habar n-au ce înseamnă buget. Se trezesc cu două zile înainte de deadline că n-au trimis...

Andreea continuă să vorbească, nici măcar nu observă că n-o ascult, că mă preocupă ceva.

Autor: Mihai Mateiu

ÎN CREȘTERE

Povestiri despre adolescență, cu toate descoperirile, revoltele și temerile ei. Chefuri de apartament, balade rock, primele iubiri naive.

Proză scurtă

Editura Trei

Premii: Nominalizare la Premiul Național de Proză „Ziarul de Iași”

– Uite-!!

E un lac mic, cu stuf pe margini, în mijlocul unei întinderi de porumb. Se vede și-o casă pe partea cealaltă, nu departe. Ca să ajungem la mal, trecem prin porumb. Frunzele sunt tăioase, ca hârtia. De aproape, tăul nu mai pare atât de mic. Apa e curată, de-un verde adânc. Potop de broaște care se aruncă în ea. Gă-

sim un loc deschis pe mal, unde-au mai pescuit oameni – și-au lăsat, înfipte în noroi, crăcanele de lemn.

Pregătesc febril undițele. La fel ca în copilărie, pe malul Mu-reșului, grăbit să-ncep concursul cu frate-meu. Minute întregi în care nu mă gândesc la boală și moarte, la Flavia și Manuela. Băieții au pus pe jos o pătură și aduc de undeva crengi uscate.

Culeg și câțiva știuleți de porumb, să prăjim. Apoi stăm toți și ne uităm la vârfurile undițelor. Trec două libelule încârligate, broaștele fac scandal.

Am mai fost aici la scăldat, în verile trecute. Îmi amintesc cum încercam să pipăi trupul Manuelei pe sub apă, fără să ne vadă ceilalți. Dorința aia turbată, sufocantă. Și e ciudat că amintirea asta nu mai trezește nimic în mine. Sunt mort. Scot din când în când undițele, verific momeala, le arunc înapoi. Nicio mișcare.

Luna e aproape plină, stelele apar rând pe rând. Dan aprinde focul, suflă în el. Ne strângem împrejur – fascinația aia, dincolo de noi. Vorbim, mai mult ei. Eu m-am întors în capul meu, la lucruri care nu se pot spune. Când nu vorbește nimeni, se-aud sunete – micile trosnete și șuierături ale focului, broaștele din stuf, foșnetele porumbului străbătut de animale. Astea-mi ridică părul pe ceafă. Mă aștept să ne-nconjoare, să se năpustească. Deschid briceagul și încep să ascut aiurea un rețevi.

Autor: Adrian G. Romila

ACASĂ, DEPARTE

Un profesor de literatură din Constanța anului 2019, un tânăr ofițer de marină italo-valah din Bucureștiul jumătății de secol XIX, sclavul poetului Ovidius în ultimii ani de exil. Comploturi, călătorii, război, diplomație... Ceva ce poate fi roman de aventuri și thriller istoric, dar este simultan exercițiu metaliterar și parabolă existențială.

Roman

Editura Polirom

Premii

Premiul Observator Cultural Categoria Proză

Nominalizare la Premiul Național de Proză „Ziarul de Iași”

Nominalizare la Premiul Radio România Cultural Categoria Proză

Anul ăsta, mulți dintre prietenii și cunoscuții mei au publicat cărți. Care poezie, care proză, care studii sau eseuri de critică literară, le-am observat deja pe rafturi, în librării. Au fost lansări spectaculoase, faine tare, am văzut afișele și relatările din presă, au fost și reportaje TV despre unii. N-am pus piciorul la niciun eveniment, ar fi trebuit să fac conversație cu foștii mei studenți, cu foștii mei colegi, să mă explic, să mă dezvinovățesc, să răspund la întrebări, să suport apropouri, să dezgrop monștri pe care-i vreau lăsați acolo, adormiți. Ei se bucură, li se adaugă cărămizi la posteritate și se-ntâmplă tocmai acum, când viața mea s-a dus dracului și am decis să mă las de scris. Eu am ales să fac marea schimbare, să plec departe pe ape, să navighez ca cel mai simplu marinar (și când te gândești că voisem cândva să devin ofițer de marină!), să las în spate pământul, să uit de literatură, de scris și de Peninsula asta blestemată. Nu știu de ce m-a încercat o ușoară invidie, n-ar fi trebuit. Până la urmă, oamenii ăștia își trăiesc viețile normale, vieți de scriitori, se bucură de lucrurile care le-au ieșit, la care se pricep. Au satisfacții firești, se salvează cum pot, înving platitudinea fiecărei zile, celebrează triumful spiritului asupra cărnii, eludează moartea cu fiecare text publicat. M-am enervat și am zis că voi termina povestea asta cu epava, la naiba!, o voi scrie astfel încât să-mi iasă altceva decât vrea comandorul, o voi scrie cum știu eu, cum se scrie un text de proză adevărată. Va fi ultimul, pentru mine, cu el voi arde treptele pe care am urcat până aici. Comandoului îi voi da altă variantă, ceva scurt, banal, ca de reclamă, o poveste de pliant turistic, așa cum mi-a cerut. Nu va fi povestea fetei de istorie indicate de el, nu aceea va fi povestea adevărată a Mariței, misterioasa și neverosimila corabie valahă care promisese o mare aventură și o-mplinise pe dos. Salvarea mea nu va fi atât c-o scriu, salvarea mea va fi c-o să mă pun pe mine acolo, în ea.

Autor: Maria Orban

TOATĂ DRAGOSTEA DINTR-O FOTOGRAFIE ARSĂ

Trei generații de femei și trei moduri de a înțelege lumea și de a asuma o identitate. Care este dinamica relațiilor mamă-fiiică și cum se poate ajunge la forme de parazitare a vieții uneia de către cealaltă. Cum se rezolva problema de status și cum sunt posibile alegerile printre frici, regrete și toate implicațiile relațiilor materne.

Roman

Editura Nemira

Premii: Nominalizare la Premiul
Observator Cultural Categoria Proză

E noapte și lumea doarme un somn adânc, exact ce își dorește și ea, dar nu se poate, de câte ori ațipește, se trezește speriată și imaginile din jur alunecă mai repede și mai repede.

E bine, își spune și se ridică pe marginea patului. E bine, respiră de câteva ori adânc, până când realitatea se așază într-un cadru stabil, merge la bucătărie, bea o cană cu apă, apoi deschide ușor ușa de la camera loanei. Ivan e lângă ea, pe jumătatea de la perete, care mai demult era partea ei. Și-i vine să-l trezească și să-l dea afară din casă, dar știe că odată cu el ar pleca și Ioana, așa că stă în prag și o privește cum doarme. S-ar duce lângă ea în pat și ar strânge-o în brațe, s-ar lipi de corpul ei sănătos și tânăr, ar respira în ritmul ei, ar deveni ea, dacă ar putea.

La spital nu răspunde nimeni. La spital oricum nu se face nimic duminică, îi spune Ivan, sunt doar niște asistente și un doctor de gardă, care nu acoperă secția. Poate doar cazurile grave, dar maică-sa nu e așa, maică-sa e doar bătrână.

Închide ochii și-și imaginează că e la mare, pe o plajă sălbatică, înecată de zăpadă. Un soare mare și alb domină orizontul. Nicio adiere, niciun sunet.

Vezi că ieșim puțin, ne vedem mai târziu, strigă Ioana și liniștea se preschimbă în așchii.

Afară e viața și înăuntru e ea. Ce versuri o mai salvează acum? Unde să caute răspunsuri? Mai bine să stea așa, întinsă pe pat, ce nu te omoară te face mai puternic. La un moment dat trebuie să se termine, se încurajează, încercând să respire regulat, dar nici asta nu-i iese, pentru că, de fiecare dată când e atentă la felul în care respiră, resimte o tensiune în corp și se panichează.

Aude bipăitul telefonului, sunt două rânduri de la Răzvan. Te-am visat și mă gândesc la tine. Ce mai faci?, citește și recitește, fericită.

**100+ autori contemporani
fragmente reprezentative**

WEB || APP || SPOTIFY

audio & texte

revista **cultura** ro

Un proiect revista Cultura
Fundația Culturală
Augustin Buzura

5minutedeliteratura.ro

PROIECT CO-FINANȚAT DE

Autor: Raluca Nagy

DESPRE MEMORIILE FEMEII ȘI ALȚI DRAGONI

În Vietnam, timp de doi ani, în plină pandemie. Carte de călătorie, perspectivă antropologică asupra unei culturi necunoscute și confesiune despre lumea interioară și o întoarcere în timp, în propria copilărie.

Memorii / Jurnal
Editura Nemira

Premii: Nominalizare la Premiul Observator Cultural Categoria Eseu/Publicistică

Dragă Dragon,

Azi e ziua ta. Am vorbit puțin, de dimineață, ți-am urat „La mulți ani!” și mi-ai spus, surprins, că uitaseși, apoi că trebuie să fugi la școală. Am încercat să fug și eu undeva, dar din propriul cap nu prea ai unde. M-am apucat de curățenie, dintr-aia cu spălat cuptorul (pe care îl folosesc o dată pe lună). Cât poți freca la un cuptor? Până la urmă, a trebuit să mă confrunt exact cu ceea ce încerc de atâtea luni să evit cu disperare.

De la sfârșitul verii lui 2021, când ne-am văzut ultima dată, am abandonat textul ăsta și am revenit la el de mai multe ori. Poate pentru că lumea, așa cum e ea azi, nu prea e un loc generator de optimism. Sau această a treia carte mă face să-mi fie groază de procesul ăsta, ca de fiecare dată când scriu, de faptul că voi zgândări o rană cicatrizată până săngerează iar. Deși nu este un volum trist, mă întoarce pe dos.

Poate toate astea sunt din cauza felului în care ne-am despărțit sau, mai precis, a celui în care m-am despărțit eu de tine și de țara ta: abrupt.

Volum colectiv, coordonator:
Ligia Pârvulescu

FEMEI, BĂRBAȚI ȘI FAPTELE LOR

O colecție de povestiri al cărui numitor lor comun este personajul principal, întotdeauna feminin. Epoci diferite sau atemporalitate, secvențe realiste sau nu, situații comune sau inedite.

Colecție de povestiri
Editura Litera

Mașina se topește în asfalt și nu se mai mișcă vreo două minute. Cameramanul și șoferul sunt prinși într-o dispută stupidă. Închid ochii și-mi

imaginez ce-ar discuta dacă n-aș fi acolo.

Îmi zic China Town. Asta pentru că am ochii mai alungiți. O poreclă idioată, nici măcar de nivelul liceului. N-oi fi eu genul de ceafă lată cu tatuaje și iubită siliconată, da' uite că trec sticla. Asta mi-o spune până și redactorul-șef. Andrei ăsta are credibilitate.

Telefonul îmi vibrează și strâng degetele, gata să-l sfărâm. Știu că nu-i legat de muncă. E Luana. Luana care-o să pufnească. Luana care n-o să înțeleagă. Pentru că s-au adunat multe. Pentru că nu știu să-mi împart timpul. Și oricum, nu știu să vorbesc, să-mi deschid sufletul. Să-i spun ce simt.

Strâng telefonul și tac. Prefer să mă pierd pe străduțe, printre blocurile părăginite, să ajung înaintea mașinii care e suptă de asfaltul încins. Vara suflă peste oraș ca un cuptor hodorogit.

Deja îmi dau seama ce-i acolo. Mașini de poliție, un cârnat întreg. Un camion de pompieri, roșu și butucănos. Și o ambulanță, că așa cere procedura.

Un cârd de uniforme înconjoară o clădire care poate fi emblema Bucureștiului: ziduri năruite pentru care unii s-ar război cu poliția.

Strigătele cresc în intensitate când apare mașina cu logoul televiziunii. Apoi camera și microfonul. Dintr-o dată, din cinci-șase piepturi diferite încep să turuie acuzațiile.

Îi ascult, dau din cap, le fac semn să vorbească pe rând, ridic tonul când se îngrămădesc în fața camerei. Telefonul vibrează iar. Nu e Luana, pariez. Redacția vrea un live. De la fața locului. Relatare emoționantă, dar plină de revoltă. Stilul meu!

Noi nu plecăm de-aici, decretează unul. Mă trezesc să-i spun că nici eu n-aș pleca din centru. El mi-o dă că sigur stau la vilă, în Pipera, de asta comentez. Dacă locuiam la vilă, i-o întorc imediat, nu eram la ora asta aici. Atât îi trebuie. Pufnește. Dă din mâini: Fără săracii ca noi, nu v-ați face treaba, domnișoară!
(Petre Nechita, *Secrete*)

Imagine din *Antologia dispariției*

focus: teatru

CRISTINA RUSIECKI

◆ <https://www.b-critic.ro/>

focus: teatru

Opțiunile mele se îndreaptă către spectacole cu un text consistent, care le asigură substanța necesară. Am ținut să precizez acest fapt pentru că în ultimii ani am avut tot mai des impresia că artiștii sunt mai interesați de mijloacele teatrale decât de ceea ce vor să exprime. Mai interesați de modalitățile prin care pot comunica publicului, antrena emoții și reține atenția decât de ceea ce intenționează să transmită prin intermediul acestor emoții. Personal, fac parte dintr-un public curios mai întâi de ceea ce spectacolul are de spus, și de abia apoi de arătat. Nu e neapărat o regulă exclusivă.

Recomandările de mai jos nu reprezintă un top, ordinea lor este aleatorie.

Ex de Marius von Mayenburg, regia Theodor Cristian Popescu, Teatrul Mic. Tema este general umană, disoluția lentă și ireversibilă a unui cuplu, a legăturilor pe care s-a fundamentat inițial. Plecând de la textul dens al lui Marius von Mayenburg, regizorul Theodor Cristian Popescu induce o tensiune pe care o tai cu cuțitul, demnă de filmele lui Bergman, pe care actorii o susțin prin partituri excelente.

Lapte de Ross Dunsmore, regia Horia Suru, Teatrul „Toma Caragiu”, Ploiești, pentru mesajul său umanist, de o căldură cum puține spectacole contemporane transmit. Absolut emoționant! Pornind de la hrana originară a vieții, laptele, pe scenă își desfășoară relațiile trei cupluri care nu se cunosc.

Conferința iraniană de Ivan Vîrîpaev, regia Bocsárdi László, Teatrul „Tamási Áron”, Sfântu Gheorghe. Un text excepțional, catalog al perspectivelor contemporane asupra spiritualității. Fiecare participant la conferință are punctele lui pertinente de vedere pe care următorul vorbitor le va contrazice, măcar parțial, cu argumente la fel de juste. Îl ascuți pe fiecare cu mintea trează și cu sufletul la gură. Primul impuls este să-i dai dreptate, cel puțin până când următorul participant îi va demonta afirmațiile. Textul inventariază toate abordările importante din zilele noastre cu privire la spiritualitate. Bocsárdi László, regizor al profunzimilor, are meritul de a fi sprijinit sensurile intelectuale prin claritate și coerență. O misiune dificilă într-un spectacol de idei! Iar principala performanță este că toată această pleiadă de poziții teoretice trezește la final o emoție intelectuală, densă, veritabilă și de lungă durată.

La Ronde de Yann Verburgh, Teatrul „Andrei Mureșanu”, Sfântu Gheorghe. Senzația pe care o lasă este de noutate absolută (motiv, pesemne, pentru care o parte din breasla critică îl respinge), o senzație care intrigă cam în același fel ca filmul Adrianei Pintilie, „Touch Me Not”, câștigător al Ursului de aur de la Berlin. „La Ronde” propune un catalog al erotismului. Și ce te poate ține mai captiv senzorial-emoțional decât frumusețea corpurilor și splendorile erotismului, când nici umorul nu lipsește?

Oedip de Robert Icke, regia Andrei Șerban, Teatrul „L.S. Bulandra” Ce rol mai are adevărul în epoca post-adevărului, în care suntem expuși bombardamentului de *fake-news*? În care fiecare are adevărul lui individual, subiectiv, eventual compatibil cu convingerile unui grup micuț. Și, totuși, nevoia de Adevăr – unul ireconciliabil, de nenegociat – pare să se fi agățat de subconștientul speciei. Într-o campanie politică în care, prin definiție, defilează toate manipulările, unde realitatea nu are importanță dacă nu corespunde intereselor de moment, Oedip, candidat la prezidențiale, se încăpățânează să deslușească și, mai ales, să facă public adevărul.

Solaris de David Greig, regia Bobi Pricop, Teatrul Excelsior. Un spectacol cu o formulă originală și cu atmosferă care te absoarbe. Confruntarea cu reziduurile emoționale din propria minte, neputința de a discerne criteriile de funcționare dintr-o conștiință construită după un format cu totul diferit de cel uman asigură seducția intelectuală a spectacolului. Situațiile țin publicul captiv, nimeni din sală nu se mișcă, nu tușește, nu zice nici păs. Conceptul scenografic al Oanei Micu este singular între toate decorurile văzute în ultimul an iar interpretarea fiecărui actor reprezintă o performanță în sine.

1978 de Simona Semenič, regia Tomi Janežič, Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely”, Timișoara. Este ceea ce se cheamă un spectacol de anvergură, și ca durată (cinci ore), și ca spațiu (se desfășoară în trei spații distincte) în *site-specific*, și ca epocă investigată. Personajele își spun poveștile transgeneraționale, care acoperă un secol, interacționând natural cu o voce din *off*, într-un text complex. Montarea face parte dintr-o serie de douăsprezece spectacole, care va reuni teatre din mai multe țări, într-un proiect creat pentru Capitala Culturii din 2025 de la Nova Gorica, locul de naștere al regizorului.

Ante Scriptum

Pentru a nu transforma un posibil top într-o lamentație despre Bine și Rău, Întuneric și Lumină, Vechi și Nou, Dependent și Independent – sau orice altă dihotomie polarizează și parazitează societatea românească (și teatrul nostru, implicit) – simt nevoia să clarific, de la bun început, că în momentul în care semnezi, îți asumi cele exprimate. Adio obiectivitate, bonjour subiectivism!

Importanța unor producții cultural-artistice în anul 2023 / producțiile teatrale remarcabile în anul 2023

Remarcabil (adjectiv): marcant; eminent; important; admirabil; deosebit; însemnat.

În congruență cu definiția din dicționar, mi-au reținut atenția, în ordine, următoarele spectacole:

Gertrude de Radu F. Alexandru în regia lui Silviu Purcărete, la Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București.

Argument: O parafrază la „Hamlet” e, din start, o provocare. O provocare este și o echipă de interpreți-vedetă, fiecare cu o personalitate pregnantă și un stil interpretativ recognoscibil. Silviu Purcărete face, din nou, un veritabil număr de prestidigitație teatrală, alături de echipa de creație care îl susține în aventurile sale ludice (Dragoș Buhagiar și Vasile Șirli). Ar merita un studiu în sine modul în care oglinda scenei acționează ca lentila unei camere de filmare, decupând prin surprinzătoare fante secvențe din tragica poveste a celor care mor prea tineri. „Ce tânăr ești...” e replica finală pe care i-o adresează Gertrude lui Horațio. Ce trist că, deși atât de tânăr, dacă nu alegi moartea, nu-ți mai rămâne decât trădarea.

Trap un spectacol de Bogdan Georgescu, produs de Queer Active Art Performance cu sprijinul AFCN.

Argument: Fără excepție, spectacolele lui Bogdan Georgescu (fie că sunt realizate pe texte scrise de el, fie doar regizate) sunt, deopotrivă, militante și experimentale. Fără tabuuri, fără tezisme găunos-răsunătoare și fără beția de cuvinte și emoții contrafăcute care au devenit o modă ridicolă în „teatrul independent” (fie vorba între noi, independente sunt doar acele companii sau spații de joc care se zbat să iasă pe cont propriu, prin confruntare directă cu spectatorul plătit de bilet deloc ieftin, din zona manelelor teatrale – restul, sunt tot finanțate din buget, doar că pe alte filiere!). Bogdan Georgescu și echipa de actori cu care a creat „Trap”, aleasă pe criteriul declarat al apartenenței la comunitatea Queer, nu ne minte nicio secundă. Oricât de personal, de intim, a fost grăuntele din care s-a născut acest spectacol, ca de fiecare dată, Bogdan Georgescu a reușit să scape din capcana auto-victimizării și să transceadă elementul biografic. Un poem tragi-comic, frisonant și cu aromă de tandrețe.

Hôtel des Poèmes, un spectacol de Iris Spiridon, producție work in progress creart/ Teatrelli.

Argument: Într-o lume ideală – în care totul ar atinge cea mai bună versiune posibilă – am avea și teatru pe potriva fiecăruia. În acea lume ideală (alta decât Republica din care

CARMEN STANCIU

Platon îi alunga pe artiști!) ar exista și creatori de teatru liberi să viseze și să deschidă porți către visele lor doar când, cum și unde vor. O astfel de regizoare e și Iris Spiridon, care montează doar atunci când planetele teatrului se aliniază și îi oferă energiile creatoare necesare materializării reveriilor sale artistice. În arșița verii trecute (16-17-18 iunie), Iris Spiridon ne-a condus pe culoarele hotelului Caro, ca printr-un portal, spre stranii și parnasiene povești de dragoste: Anaïs Nin așteptându-l pentru veșnicie pe Henry Miller; Albă ca Zăpada și Prințul ei – un cuplu uzat de anii de căsnicie; și pasionanta poveste de iubire dintre Verlaine și Rimbaud, tranșată cu pistolul într-o cameră sordidă din Bruxelles. Un experiment teatral imersiv reușit, sexy și inteligent construit de Iris Spiridon. Și o dovadă că fiecare artist își găsește publicul său. Dar, cum lumile ideale sunt posibile doar în teorie, numim acești creatori „rara avis” și deseori îi uităm.

***Cine l-a ucis pe tata?*, dramatizare de Mihaela Mihailov după romanul omonim de Edouard Louis, regia Andrei Măjeri, Teatrul Metropolis din București.**

Argument: Un prim argument este acela că am certitudinea că acest spectacol se va regăsi în preferințele celor mai multe persoane – dar cu motivații diferite. Ambiguitatea e un aspect important în marketingul unui produs artistic. Eu am reținut spectacolul pentru că reprezintă o reușită a unui model de lucru despre care cred că are nevoie teatrul nostru, astăzi. Andrei Măjeri este un regizor care are darul de a coagula echipa de creație în jurul proiectelor sale. Am apreciat întotdeauna la el „vocația riscului”, voluptatea cu care plonjează în textele pe care le alege – fără plasă de siguranță și fără complexe. Așa cum face și în acest spectacol, încredințând unei echipe de foarte tineri interpreți o compoziție scenică de factură postdramatică. Un ultim argument e că cine nu riscă, nu câștigă. Fără îndoială, Metropolis a tras un loz câștigător.

ALINA EPÎNGEAC

◆ <https://epingeac.com/>

Am primit cu bucurie și deschidere propunerea Revistei Cultura de a mă număra printre cei care să contribuie la realizarea unei panorame cât mai diversificate a spectacolelor relevante în teatrul românesc, în ultimul an. Unul dintre motivele pentru care am acceptat a fost acela de a fi avut ocazia vizionării majorității premierelor din anul 2023 în calitate de membră în Juriul de Nominalizări al Galei UNITER 2024. Având posibilitatea de a delimita pe un ax obiectiv/subiectiv alegerile mele, am să pornesc de la o departajare pe care o consider firească și deontologică. Primele spectacole pe care doresc să le menționez aici sunt cele patru titluri care se regăsesc la nominalizările realizate de juriul din care am făcut parte la secțiunea „Cel mai bun spectacol”, rămânând constantă asumării întregii liste devenită, deja, publică. Pentru a mă încadra în limita propusă, de 6 spectacole, am să adaug încă două spectacole pe care le consider relevante în peisajul teatral actual, atât ca limbaj estetic și mesaj, cât și ca performanță artistică. Așadar, în ordine alfabetică, opțiunile mele sunt:

***10 lucruri pe care le-am pierdut la Festivalul Mamaia* de Gabriel Sandu, regia Elena Morar și Gabriel Sandu, Teatrul de Stat Constanța**

***1978* de Simona Semenič, regia Tomi Janežič, Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” Timișoara**

***Antologia dispariției*, după proză feminină contemporană de Ștefania Mihalache, Anca Vieru, Lorina Bălțeanu, Ruxandra Burcescu, Lavinica Mitu, Simona Popescu, scenariul, regia, universul sonor, filmările Radu Afrim, Teatrul Național „Vasile Alecsandri” Iași**

***Cine l-a ucis pe tata?*, dramatizare de Mihaela Michailov după romanul omonim de Édouard Louis, regia Andrei Măjeri, Teatrul Metropolis București**

***Conferința iraniană* de Ivan Vîrîpaev, regia László Bocsárdi, Teatrul „Tamási Áron” Sfântu Gheorghe**

***Oedip* de Robert Icke după Sofocle, regia Andrei Șerban, Teatrul Bulandra București**

Neliniște de Ivan Virîpaev pivotează în jurul personajului Ula Richter, scriitoare recunoscută internațional, și al interviului acordat într-un moment crucial, cursa la Nobelul pentru literatură.

Biografia autoarei are lumini și umbre întreținute deliberat, iar contextul general e al culiselor lumii artistice, al complexității interioare a creatorilor. Bobi Pricop a decis inspirat ca rolul central să-i fie atribuit Dorinei Lazăr, actrița îl duce admirabil pe toate meandrele interpretative, cu nuanțe și sublinieri, cu crescendouri și atenuări pliate pe narativ. Într-o scenografie electrizantă cromatic, un cadru numai bun pentru construirea intimității personajului și al furtunii de idei despre colțuri existențiale.

Fantezia dramaturgică mizează pe intuiția cultivată, dezvăluie un epic surprinzător ca întorsături, cu impulsuri aflate în conflict, cu personaje decupate/conturate abil, în situații fluide, care te atașează afectiv. Piesa e despre ce înseamnă să crezi ficțiuni, care e frontiera dintre real și imaginar. Anturajul scenic al Ulei Richter e asigurat de Nicoleta Lefter (fiica romancierei, managerul și avocata sa), Mihai Smarandache (fotograful afemeiat), Gabriel Pintilei (povestitorul), Alexandru Papadopol (impresarul Steve Raccoon), Niko Becker (tânărul jurnalist).

Repetiție pentru o lume mai bună teatralizează romanul lui Mihai Radu, saga unei familii atipice prezentată cinematic, într-o serie de secvențe ce se înlănțuie nonlinear. Interesul lui Radu Afrim pentru textul literar recent s-a manifestat expres în ultimele sezoane, iar rezultatele sunt pe măsura valorii operelor sursă și a fanteziei sale scenice.

Conexiunile umane sunt scanate la nivel micro, scena e populată de personaje perfect veridice, atipice prin biografiile definite de marginalitate. Înșuririle filmice sunt dezvoltate de regizor prin citarea unor producții clasice care sprijină estetica spectaculară și prin capturile video ca mijloc de expresivitate eficace. Echipa e de top și verificată în producții precedente: Irina Moscu a făcut un decor activ, care se mișcă, devine, evoluează odată cu poveștile personajelor; videourile lui Andrei Cozlac animă, construiesc un strat vizual care completează fericit imaginile scenice; distribuția reunește vedete (Marius Manole, Marius Bodochi, Mirela Oprisor, Istvan Teglás, Raluca Aprodu, Emilian Mârnea, Emilian Oprea, Ciprian Nicula, Natalia Călin, Crina Semciuc, Ștefan Iancu, Irina Movilă, Cătălina Mihai), regizorul coagulează echipe, le catalizează, le-a așezat la unison interpretativ în această expunere fluidă de momente de mare frumusețe emoțională.

Creația izbutește să cizeleze sensibilitatea privitorilor, atingând cu subtilitate sufletul.

E adevărat, e adevărat, e adevărat! surprinde prin câteva atribute.

Primul e arcul de timp peste secole prin abordarea temei abuzului sexual ca element de putere. Textul documentar al Breach Theatre surprinde situații nodale din procesul pe care Artemisia Gentileschi a avut curajul (1612, la Roma) să îl intenteze lui Agostino Tassi, bărbatul influent care a violat-o în mod repetat.

Contextele scenice create pe baza mărturiilor din dosarul vremii ne leagă de un trecut ale cărui reflexe continuă, din păcate, să se manifeste, spețele tribunalelor și paginile presei o probează. Forța de combativitate a artei teatrale de aici vine, din puterea de a vorbi despre teme ce se cer dezbătute pentru a le putea rezolva. Ideal, pentru a le putea preveni.

Un alt atribut este calitate lucrului lui Alexandru Mâzgăreanu cu cele trei actrițe distribuite (Emilia Bebu, cu o fragilitate casantă, Florentina Țilea și Mihaela Teleoacă ducând mai multe roluri în/din care intră/ies impecabil, cu suplețe creativă). Într-o scenografie ultra-minimalistă – câteva obiecte scenice, dominate în fundal de lucrările pictoriței în copie de mari dimensiuni, un meta-text vizual care traduce plastic interioritatea personajului.

OLTIȚA CÎNTEC

focus: teatru

Regia: Radu Afrim

Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, Iași

ANTOLOGIA DISPARIȚIEI

Un poem al disparițiilor de tot felul:
ființe, obiecte, sentimente, momente.

Un spectacol realizat după proză feminină contemporană semnată de: Ștefania Mihalache, Anca Vieru, Lorina Bălțeanu, Ruxandra Burcescu, Lavinica Mitu, Simona Popescu.

Scenariul: Radu Afrim, după proze de Ștefania Mihalache, Anca Vieru, Lorina Bălțeanu, Ruxandra Burcescu, Lavinica Mitu, Simona Popescu

Premii

În selecție la Premiul UNITER pentru
Cel mai bun spectacol

În selecție la Premiul UNITER pentru
Cel mai bun video design

În selecție la Premiul UNITER pentru
Cea mai bună actriță în rol secundar
– Mălina Lazăr

„Am stat cu actorii zile lungi la sortat de proză scurtă. Acum suntem posesorii unei colecții de dispariții. Cele mai frumoase dispariții.” (Radu Afrim)

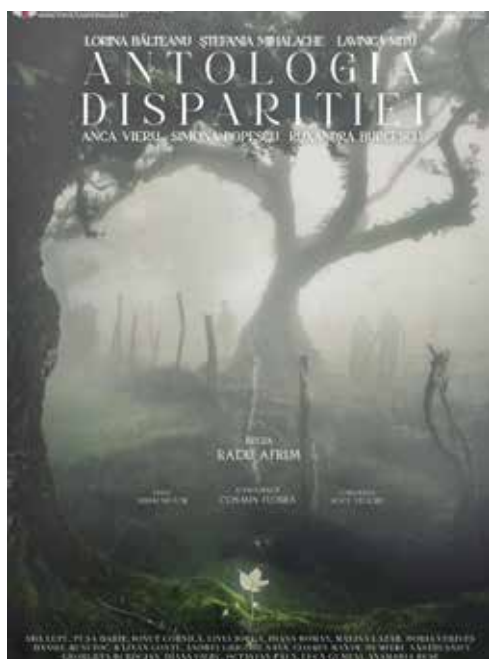
„Cine suntem și ce devenim în raport cu o dispariție? Unde dispar gândurile, oamenii, relațiile, sentimentele? Sunt aceste dispariții definitive sau reprezintă doar o transformare în altceva? Poate ne vom mai întâlni cândva, undeva, cu cei și cele ce au dispărut...” (Mălina Lazăr)

ON-TOPIC CU RADU AFRIM

„E un joc de care nu mă mai satur jocul ăsta în care pun laolaltă texte ieșite din talentul unor scriitori care – aparent – nu au nimic în comun. Am primit multe texte în care apărea dispariția. Apărea și dispărea. Am rămas la textele în care dispariția persistă. Am stat cu actorii zile lungi la sortat de proză scurtă. Acum suntem posesorii unei colecții de dispariții. Cele mai frumoase dispariții. Cine are nevoie de ea?

Performanța mea (cel aflat în plină eră a disparițiilor) stă în faptul că am reușit să conving niște actori, cei mai mulți aflați la vârsta „aparitiilor”, a acumulărilor, vârsta construirii a ceva în jurul cuiva, să-i conving să vorbească despre dispariție, să spună lumii că lumea dispare, relațiile dispar, sentimentele dispar, memoria dispare. Și să fie convingători. Pentru că una e să joci un text despre dispariția rațiunii, a iubirii și a încrederii, adică *Hamlet*, un text verificat de-a lungul secolelor și pe care toți vor să-l joace și alta e să convingi o echipă întreagă că prozele românești ale unor scriitoare contemporane pot genera emoție și că le vor ieși pe gură poate chiar mai bine decât povestea unui rege străin povestită de Shakespeare (am pus cuvântul *poate* din pură eleganță).

De la cea mai sumbră dispariție (viața unei fetițe într-un sat din nord-estul României) până la cea mai absurd-datată (dispariția unor pipote ceaușiste în burta unor cetățene), antologia pe care o alcătuim sub ochii spectatorilor poate să anticipeze, să provoace nostalgii, poate să bântuie și poate să-i descurajeze pe fanii palpabilului când li se spune că doar amintirea ne salvează de la dispariție.”

ON-TOPIC CU MĂLINA LAZĂR

„Este un spectacol care abundă de viață. Un spectacol despre noi, prinși în vârtoarea disparițiilor

care ne macină, ale celor care uneori ne obsedează, alteleori stârnesc amuzamentul. Mă bucură nespun faptul că proza feminină contemporană pe baza căreia este clădit spectacolul aduce cu

sine partituri puternice, dificile, care nu se feresc de adevărul crud al vieții. Prețuiesc mult personajele care s-au născut din aceste cuvinte. Odată cu ele am redescoperit inocența și bucuria copilului cărui i se înfățișează lumea din jur, dar și pașii precauți pe care trebuie să îi facă pe un pământ bătătorit de cei trecuți prin viață. Trebuie să mărturisesc, privind în urmă, că am simțit această precauție inclusiv în raportul actor-personaj. Mi-am dorit cu tărie să mă apropiu cât mai mult de adevăr. De adevărul panicii de a face unele lucruri să dispară atunci când situația o cere, de adevărul iubirii pure față de o păpușă, de adevărul vinovăției care poate schimba fundamental un suflet. Mai mult decât atât, în timpul procesului de lucru am descoperit, căutând în adâncurile personajelor, complexitatea interiorității unui copil. Scriitura dramatică a adus în lumină personaje de vârste fragede bântuite de gânduri mature. Am preluat aceste gânduri și le-am „topit” în neliniști. Am urmărit dublarea inocenței și a bucuriei printr-un filon tragic, întrucât pierderile și suferințele acestor tinere personaje lasă urme adânci în devenirea lor.

Fără îndoială, lumea creată de Radu Afrim împreună cu noi, actorii și întreaga echipă de lucru, aduce cu sine o invitație către introspecție. Cine suntem și ce devenim în raport cu o dispariție? Unde dispar gândurile, oamenii, relațiile, sentimentele? Sunt aceste dispariții definitive sau reprezintă doar o transformare în altceva? Poate ne vom mai întâlni cândva, undeva, cu cei și cele ce au dispărut...

Există o satisfacție aparte a actorului care joacă într-un spectacol cu plăcere. Poate mai mult, cu bucurie autentică și entuziasm. Pentru mine, întâlnirea cu acest spectacol reprezintă un tur de forță în plan actoricesc și sufletesc din care savurez (aproape copilărește uneori) fiecare clipă. Situațiile dramatice atât de bine închegate

și relațiile meticuloasă construite mă poartă către o zonă de siguranță în raport cu personajele, care îmi permite o libertate de joc și de joacă pe care o caut aproape mereu în spectacole. Nu aș putea omite faptul că unicitatea încărcăturii afective și a emoției pure care domină spectacolul se naște prin talentul și efervescența actorilor Pușa Darie, Ionuț Cornilă, Livia Iorga, Daniel Busuioc, Horia Veriveș, Cosmin Maxim, Georgeta Burdujan, Diana Roman, Dumitru Năstrușnicu, Răzvan Conțu, Ada Lupu, Andrei Sava, Ioana Aciobăniței, Diana Vieru, Luca Gumeni, Marian Stavarachi, Andreea Stratulă, Anamaria Rusu, Octavian Păun. Prin ei și alături de ei, disparițiile vorbesc despre relații familiale șubrede, despre contexte sociale care provoacă soluții disperate, despre singurătate și trecerea timpului, despre fragilitate, moarte, iubire, inocență și regret. M-am regăsit (poate mai mult decât aș vrea să recunosc) în multe dintre secvențele care vorbesc despre aceste teme. Și cred că oricine se poate regăsi măcar în câteva dintre cuvinte, zâmbete, tăceri sau lacrimi.

Radu Afrim a lansat către mine o provocare actricească și mă bucur că a făcut-o. Mi-a reamintit că teatrul înseamnă adevăr, că orice poveste contează atunci când este redată sincer și cu credință în vorbe. Mi-a arătat că universul lui devine universul nostru și astfel ajungem să vorbim lumii împreună despre ce ne macină, ce ne amuză și ce ne doare. Și îi mulțumesc.”

„Personajele aparțin lumii de azi, dar esența universală a piesei vibrează în noi.” (Andrei Șerban)

ON-TOPIC CU ANDREI ȘERBAN

„Am descoperit în Robert Icke un tânăr artist curajos și original, care nu e doar un regizor remarcabil, ci și un dramaturg, unul dintre cei mai *hot* oameni de teatru britanici de azi. Am montat deja două dintre adaptările lui. Prima, «Doctorul», e o rescriere a unei piese puțin cunoscute de Arthur Schnitzler, evidențiază crimele morale produse în mediile sofisticate, mai precis în lumea academică și în special cea medicală, unde politicul și ideologia *woke* au făcut ravagii care au afectat sănătatea și chiar viața. Iar «Oedip» e o adaptare care nu neglijează nici ea politicul. Are loc tot în zilele noastre, deși urmează fidel și sensibil structura din Antichitate, făcând astfel din supracunoscuta piesă a lui Sofocle o versiune extrem de politică și adaptată în contemporaneitate. Personajele aparțin lumii de azi, dar esența universală a piesei vibrează în noi. Acest «Oedip» e diferit de alte adaptări de piese antice, care riscă să derapeze de la piesa inițială încât să nu le mai recunoști. La început te ia prin surprindere, dar la final te regăsești în dilema adâncă a identității, pe care fiecare o reținem în teatru ca pentru prima oară. E nevoie de o neobișnuit de mare concentrare, nu doar a actorilor, ci și a fiecărui spectator; toată povestea descoperirii adevărului are loc în exact două ore de spectacol, cum arată fiecare minut amenințător al ceasului din decor.

La final, toate personajele poartă pe ochi banderole negre, semn al orbirii simbolice, al refuzului de a vedea adevărul. Singurul care acceptă curajos să afle aspecte înfiorătoare despre sine însuși e Oedip. Odată ce își sacrifică ochii cu tocurele pantofilor care aparțineau locastei (soția și mama fiind deja

Regia: Andrei Șerban
Teatrul Bulandra București

OEDIP

O reinterpretare în care tragedia lui Sofocle este adusă în contextul de azi și în care miturile antice se transformă în breaking news. Oedip este un politician cu ambiții de putere, care așteaptă rezultatele alegerilor.

Text de Robert Icke, după Sofocle
Traducere: Irina Velcescu

Premii

În selecție la Premiul UNITER pentru
Cel mai bun spectacol

În selecție la Premiul UNITER pentru
Cea mai bună actriță în rol principal
– Cerasela Iosifescu

Foto: Andreea Mitran

moartă), ce altceva îi mai rămâne eroului decât să vadă lumina de dincolo de întuneric? Care e sensul acestei experiențe? Și noi cu ce plecăm acasă? E adevărul mai bun decât minciuna? Oedip și Iocasta se iubeau ca în povești, formau o familie fericită, puteau să-și urmeze drumul în sus și Oedip să devină președintele care ar fi putut salva planeta. Care e sensul adevărului dacă doar anihilează dragostea și

distruge încrederea în viitor? De ce ar fi fost greșit dacă trăiau fericiți cu minciuna, fără să fie conștienți de ea? Pentru Sofocle expresia *catharsis* (schimbare de stare) era esența teatrului. Cum să ieși din sală împăcat și mai optimist decât ai intrat? Acesta e secretul pe care nu pot să vi-l divulg. Dar îmi iau riscul să vă asigur că dacă veți vedea spectacolul nostru, veți pleca din sală schimbați.”

ON-TOPIC CU CERASELA IOSIFESCU

„Andrei Șerban m-a chemat la Bulandra și mi-a dat numele Iocasta. Și l-am acceptat. Mi-a dat un soț pe nume Oedip, favorit în alegerile prezidențiale, mult mai tânăr, șarmant, inteligent, arogant. Mi-a spus să-l ador și l-am adorat. M-a făcut mamă a trei copii, adolescenți derutați, obraznici, cam țărăniși – copii normali. Mi-a zis să-i ignor și așa am făcut. O mamă și o viitoare primă doamnă fericită, mulțumită de viața pe care o duce, îndrăgostită până la patimă, dar care ține bine ascuns în zâmbetul din colțul gurii un secret sinistru. Cam așa a început totul, cât se poate de firesc.

Niciodată nu mi-a fost la îndemână să vorbesc public despre un spectacol în care joc și, mai ales, despre un rol pe care îl fac. Nu sunt o actriță analitică. Lucrez din instinct. Nu vorbesc prea mult la repetiții și dau o șansă regizorului (haha). Andrei Șerban mi-a dat o șansă mie – deși nu m-am gândit vreodată că aș avea nevoie de vreuna –, să joc într-un spectacol pentru care spectatorii se bulucesc la casa de bilete și se pare că nu pleacă dezamăgiți. Pot să spun că rezultatele muncii noastre și, deseori, ale chinului nostru (nu e ușoară meseria și nici comod lucrul cu Andrei Șerban, perfecționistul), pot să spun – deci – că efectul asupra iubitorilor de teatru mă bucură și mă responsabilizează în plus. Plăcerea oamenilor care umplu sălile de spectacol, îmbrăcați ca de duminică, cu telefoanele mobile puse pe silențios, care se așază pe scaunele pe care și le-au rezervat cu multe săptămâni în urmă, ca să mă vadă, ca să ne vadă, este

cea mai mare răsplătă pentru munca mea și îmi dă speranța că voi putea face față vremurilor pe care le trăim și în care nu mă simt deloc confortabil.”

**„Édouard ar vrea să înlocuiască această masculinitate toxică, impregnată de lipsa de privilegii și violență, cu o fărâmă de tandrețe, sentiment care-i lipsise în copilărie.”
(Andrei Măjeri)**

ON-TOPIC CU ANDREI MĂJERI

„Textul lui Édouard Louis se adresează mai multor... tați. În primul rând, unuia real (alcoolic, homofob și naționalist), prins în logica comunității din care face parte. Acesta i-a marcat copilăria. El îi mai vorbește unui

Regia: Andrei Măjeri
Teatrul Metropolis București

CINE L-A UCIS PE TATA

Un fiu care tânjește după afecțiunea tatălui, un tată abrutizat de muncă și de experiențe. Povestea relației tată-fiu, teme precum apartenența la comunitate, compasiunea și masculinitatea toxică. Textul este o dramatizare după romanul omonim scris de autorul francez Édouard Louis.

Dramatizare de Mihaela Michailov după romanul omonim de Édouard Louis

Premii

Nominalizare la Premiile Radio România Cultural

În selecție la Premiul UNITER pentru Cea mai bună regie

În selecție la Premiul UNITER pentru Cel mai bun debut – Adelin Tudorache

tată trecut prin accidentul care-i schimbă brusc existența. Acesta i-a marcat maturitatea. Falsul lor dialog culminează, din punctul meu de vedere, cu un al treilea tată, imaginar și imaginat, provocat către schimbare de fiul său și seria lui de transformări. Acești trei tați, dar și alții (vizibili sau latenți) îl conturează pe adresantul romanului *Cine l-a ucis pe tata?*

Masculinitatea pe care o detestă autorul este aceea a muncitorului sărac și alcoolic, ale cărei gesturi față de membrii familiei sale sunt reprobabile. Vorbim de un anti-model, unul despre care fiul afirmase în trecut că-l urăște. Prin faptul că tot ce scrie e atât de legat de familie, Édouard ar vrea să înlocuiască această masculinitate toxică, impregnată de lipsa de privilegii și violență, cu o fărâmă de tandrețe, sentiment care-i lipsise în copilărie. Cred că și noi am marcat asta în spectacol, prin

recursivitatea gestului ștergerii unor lacrimi care nu se văd, dar există. Am mai făcut-o și prin multiple îmbrățișări dintre protagoniști.

Am optat pentru a avea mai mulți tineri actori, pentru că, așa cum tatăl adresant este demantelat și reconstruit sistemic în spectacol, există în Édouard mai multe voci ale fiului. Mi-am imaginat că varii personalități artistice la început de carieră vor putea să se provoace artistic prin a descoperi resorturile intime ale acestei povești atât de necesare. Împreună cu Mihaela Michailov (dramaturga spectacolului), am stabilit minimumul necesar de voci (mama, tatăl, adultul, copilul, vocea politică și ceilalți), ajungând la acest număr. Formula a prilejuit colaborarea cu o generație nouă de actori, una pregătită muzical, coregrafic, dar mai ales având vocația prieteniei și curajul abordării unor teme urgente."

ON-TOPIC CU ANDREA GAVRILIU

„Regizorul Andrei Măjeri știe foarte bine să speculeze momentele în care mișcarea poate să ia locul cuvintelor sau să le completeze. Ideile coregrafice îi aparțin în totalitate lui, eu doar le-am materializat. Eu am încredere în propunerile lui, el are încredere în felul în care le voi înlăptui. Nu a fost

nevoie să construiesc mișcarea în afara repetițiilor, totul se năștea pe loc, cu ajutorul actorilor. La mai toate mișcărilor pe care le propuneam, Andrei intervenea în completare cu câte un detaliu care să confere și mai mult sens dansului. Ancora mai bine coregrafia în situația scenică, o mula mai clar pe personajele interpretate de actori.

Momentele coregrafice sunt foarte diferite între ele ca direcție de mișcare, ca estetică și ca structură. Batjocura și abuzul suferite de Eddy în școală reprezintă o coregrafie solicitantă din punct de vedere fizic, constă în lucrul cu podeaua, e atent construită pe metrica muzicală. Dansul paharelor cu apă presupune atenție la obiecte, la spațiu, la suita de mișcări. Duetul dintre mama și tatăl tineri necesită o eleganță aidoma musicalului american clasic. «Barbie Girl» este ceva mai complicat decât pare la prima vedere. Mare parte din mișcări au fost concepute de Iustin, ca temă dată de către Andrei la începutul repetițiilor și, plăcându-mi, am vrut să le integrez. Dansul politicianilor ne-a obligat să învățăm să ne facem nod la cravată... în sincron. A fost o provocare absolut delicioasă!

Am participat la casting și Andrei m-a lăsat să am un cuvânt de spus în alegerea actorilor, bazat pe aptitudinile lor fizice. Drept urmare, am avut parte de o distribuție antrenată, dar și cu aport creativ. Iustin Danalache, Varga Hunor și Eduard Chimac au, în mod special, aptitudini fizice complexe. Alex Iezdimir, Adelin Tudorache și Vlad Ionuț Popescu și-au depășit limitele și au reușit să țină pasul cu cerințele mele, care nu erau tocmai facile. S-a ajuns la o omogenitate în interiorul echipei, grație atmosferei foarte plăcute din timpul repetițiilor.”

Regia: Alexandru Mâzgăreanu
Teatrul Act

E ADEVĂRAT, E ADEVĂRAT, E ADEVĂRAT!

La începutul anului 1612, Artemisia Gentileschi îl acuză de viol pe profesorul său de perspectivă, pictorul Agostino Tassi. Pe durata celor șapte luni de proces, tot ea, în calitate de victimă, este supusă altor abuzuri. Mituri, istorie și perspective contemporane. Piesa a fost montată în 2018 la Breach Theatre și aflată la prima montare în România.

Scenariul: Breach Theatre

***„Am vrut să spun o poveste despre nedreptate. Despre o nedreptate care, iată, traversează secole, pentru că asta m-a frapat cel mai mult atunci când am citit textul”
(Alexandru Mâzgăreanu)***

ON-TOPIC CU ALEXANDRU MÂZGĂREANU

„Nu am intenționat să fac un spectacol feminist atunci când m-am decis să montez «E adevărat, e adevărat, e adevărat!», am vrut să spun o poveste despre nedreptate. Despre o nedreptate care, iată, traversează secole, pentru că asta m-a frapat cel mai mult atunci când am citit textul și asta m-a determinat să vreau să fac spectacolul. Din păcate, percepția asupra femeii nu s-a schimbat foarte mult în ultimii patru sute de ani. Trăim într-o țară în care percepția majorității asupra violului este că acesta poate fi justificat. Agostino Tassi, abuzatorul Artemisiei Gentileschi s-a apărat denigrându-și victima, încercând să facă din aceasta o persoană de moravuri ușoare, astfel încât mărturia ei să nu mai aibă credibilitate. Din păcate, acest tip de discurs este foarte des întâlnit și azi.

Miza mea a fost aceea de a nu face un spectacol tezig, ci, dimpotrivă, de a spune o poveste care să emoționeze și care să pună publicul pe gânduri și să tragă un semnal de alarmă.”

„Chiar dacă părea imposibil, l-am urmat necondiționat pe Tomi când a venit cu ideea de a face un spectacol de cinci ore într-o clădire dezafectată, la marginea orașului, în frig, cu tot ce presupune asta pentru aducerea spectatorilor și amenajarea scenografiei în cele trei spații.”
(Balázs Attila)

ON-TOPIC CU BALÁZS ATTILA

„Este cel mai ambițios proiect al nostru de până acum, care – așa cum ne așteptam –, a creat un adevărat fenomen în oraș, cu spectatori ce urmăresc programul teatrului și vin la fiecare reprezentație. Mi-am dorit o colaborare cu Tomi Janežič, prietenul teatrului și al festivalului TESZT de mulți ani, deoarece este unul dintre cei mai interesanți regizori din lume. Experiența repetițiilor cu el a fost una extraordinară pentru toți colegii mei. Fiecare ne-am spus poveștile din familie legate de viața în comunism sau de Primul Război Mondial, a fost incredibil să rememorăm atâtea istorii personale. Chiar dacă părea imposibil, l-am urmat necondiționat pe Tomi când a venit cu ideea de a face un spectacol de cinci ore într-o clădire dezafectată, la marginea orașului, în frig, cu tot ce presupune asta pentru aducerea spectatorilor și amenajarea scenografiei în cele trei spații. Mi-am asumat riscuri fiind convins că va ieși ceva excepțional și nu m-am înșelat. Sunt recunoscător Universității Politehnice, de care aparține hala în care se joacă spectacolul, care ne-a susținut în acest proiect și a înțeles potențialul spațiului. A fost greu pentru echipa tehnică și de producție să creeze un spațiu teatral din nimic, s-a repetat și s-a jucat în lunile de iarnă – însă acum putem spune că spectacolul a prins avânt și, pentru Teatrul Maghiar, e un rezultat concret al întâmplărilor pozitive din 2023, când Timișoara a fost Capitală Europeană a Culturii. Ne rămâne acum să tragem aer în piept și să ne bucurăm de minunea asta de spectacol.”

Regia: Tomi Janežič

Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely”,
Timișoara

1978

O docu-ficțiune transgenerațională bazată pe poveștile personale ale actorilor și regizorului. O poveste despre anii comunismului și despre evenimente locale și globale care fac legătura dintre Timișoara și Nova Gorica. Piesa face parte dintr-o dodecalogie care reunește teatre din mai multe țări.

Premii

În selecție la Premiul UNITER pentru
Cel mai bun spectacol

În selecție la Premiul UNITER pentru
Cea mai bună scenografie

Regia: László Bocsárdi
Teatrul „Tamási Áron” Sfântu Gheorghe

CONFERINȚA IRANIANĂ

Într-o Danemarcă imaginară (aceeași ca a lui Shakespeare) are loc o reuniune pe tema respectării drepturilor omului în Orientul Mijlociu. Rezultă o dezbatere de idei care explorează conflicte civilizaționale, valori, moduri de viață și stereotipuri occidentale și orientale, un dialog care pune în discuție răspunsurile ready-made pe care fiecare dintre culturi le are pregătite pentru întrebările fundamentale.

Text: Ivan Vîrîpaev

Premii: În selecție la Premiul UNITER pentru Cel mai bun spectacol

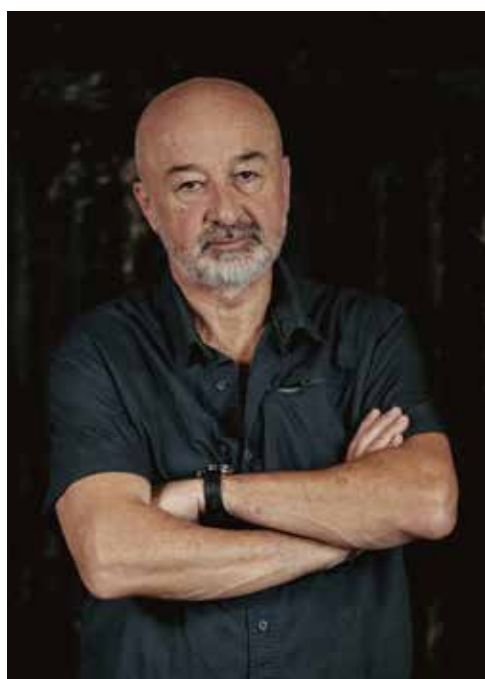

„Te provoacă, te scoate din sărite, te pune pe jar, dar pe de altă parte conține pasaje surprinzătoare, cu idei care par a fi ale tale.” (Bocsárdi László)

ON-TOPIC CU BOCSÁRDI LÁSZLÓ

„Știi sigur că ai de-a face cu un text puternic dacă, intrând în contact cu el, devii neliniștit. Piesa face parte din această categorie. Ai sentimentul că a fost scrisă special pentru tine. Te provoacă, te scoate din sărite, te pune pe jar, dar pe de altă parte conține pasaje surprinzătoare, cu idei care par a fi ale tale. Idei pe care protagoniștii le rostesc cu atâta înverșunare și credință încât începi să te simți tot mai puternic implicat, tot mai responsabil. Ai impresia că a sosit momentul adevărului, că tu ești vorbitorul de pe scenă și că tu formulezi acel adevăr care va clarifica toate confuziile din această lume bolnavă... Vîrîpaev este un dramaturg contemporan în sensul cel mai adevărat al cuvântului. Îți dă posibilitatea să construiești pe scenă un eveniment care trece de dimensiunile unui spectacol, ceva mult mai direct, mai apropiat de o experiență comunitară. Ne invită să ne punem întrebarea eternă legată de rolul artei, al teatrului, într-o societate aflată în criză spirituală acută. Ne face să ne conștientizăm lașitatea, minciunile cu care ne amăgim, indiferența, lipsa de solidaritate față de semenii noștri. Adevărata valoare a textului este dată însă de faptul că nu se mulțumește să critice imoralitatea lumii, lucru care a ajuns astăzi să fie la modă, ci construiește în contrapunct o dimensiune poetică prin care reușește să atingă problema noastră principală: dispariția credinței.”

Regia: Radu Afrim

Teatrul Național I.L. Caragiale București

REPETIȚIE PENTRU O LUMĂ MAI BUNĂ

Iubire, moarte, nostalgie, speranță. Toate acestea cu o supradoză de umor. O istorie despre o familie românească obișnuită, plasată în Bucureștiul de azi. Un portret radical minimalist și incomod, pe care textul preluat din romanul lui Mihai Radu îl face societății actuale.

Dramatizare de Mihai Radu și Ionuț Sociu după romanul omonim de Mihai Radu

Regia: Bobi Pricop

Teatrul Excelsior

SOLARIS

O poveste despre ce este real și ce este iluzie, ce este o proiecție a minții umane și ce e o manifestare a unei inteligențe exterioare. Pe o stație spațială ce orbitează planeta fictivă Solaris, echipajul trece prin stări liminare în care conștiința individuală se disipează, copleșită de iluzii individuale, colective sau care sunt induse de o conștiință extraterestră.

Dramatizare de David Greig după romanul omonim de Stanisław Lem

Traducerea și adaptarea: Andrei Dósa

Regia: Elena Morar & Gabriel Sandu
Teatrul de Stat Constanța

10 LUCRURI PE CARE LE-AM PIERDUT LA FESTIVALUL MAMAIA

Bienala de la Veneția și zece artiști români închiși într-un muzeu, din mai până în noiembrie, însărcinați să prezinte vizitatorilor tot ce știu despre Festivalul Mamaia. Bazat pe o documentare serioasă și ficționalizat pentru armonizare narativă, spectacolul este despre oameni, despre visele, dorințele, reușitele și eșecurile lor.

Text de Gabriel Sandu

Premii

În selecție la Premiul UNITER pentru
Cel mai bun debut – Ramona
Niculae

În selecție la Premiul UNITER pentru
Cel mai bun actor în rol secundar –
Ștefan Mihai

Regia: Bobi Pricop
Teatrul Odeon București

NELINIȘTE

Interviul unei bătrâne scriitoare laureată Nobel ia o turnură neașteptată atunci când răspunsurile depășesc cu mult granițele previzibilului.

Dramă de Ivan Virîpaev

Regia: Horia Suru
Teatrul Toma Caragiu Ploiești

LAPTE

Necesitatea universală a omului de a se hrăni, fizic și emoțional. Legătura dintre nevoi sau dorințe fundamentale și alegerile făcute în viață. O poveste despre complexitatea relațiilor umane și a interacțiunilor dintre indivizi.

Dramă de Ross Dunsmore

Regia: Eugen Jebeleanu
Teatrul Andrei Mureșanu Sfântu Gheorghe

LA RONDE

Un text curajos, care vorbește fără pudoare despre polivalențele relațiilor amoroase, și un manifest politic și intim despre sexualitate.

Dramatizare de Yann Verburgh după „Cercul” de Arthur Schnitzler

Text & Regie: Iris Spiridon
Teatrelli

HÔTEL DES POÈMES

Un work in progress sub forma unei vizite prin încăperile Hotelului Caro. O călătorie printre personaje și povești, fragmente din scrierile lui Rimbaud, Céline, Cocteau, Perrault, Anaïs Nin sau Julien Green. O abordare sustenabilă a spectacolului de teatru, prin integrare unor mijloacele tehnice disponibile în spațiu, fără consum suplimentar de resurse.

Regia: Theodor Cristian Popescu
Teatrul Mic

EX

Ea este medic, el este arhitect, au doi copii și o casă modernă. În miezul nopții, la ușă apare o fostă iubită. Impulsuri, decizii pripite, gânduri neîmpărtășite. O dramă psihologică despre fragilitatea sentimentelor umane.

Dramă de Marius von Mayenburg

Premii: În selecție la Premiul UNITER pentru Cea mai bună actriță în rol principal – Ana Bianca Popescu

Regia: Silviu Purcărete
Teatrul Național I.L. Caragiale București

GERTRUDE

O rescriere a poveștii prințului Hamlet, în care regina-mamă este mintea diabolică din spatele unui scenariu despre crimă și putere. Motivații suspecte, minciună, manipulare. Și imposibilitatea de a judeca lucrurile în alb și negru.

Text de Radu F. Alexandru

focus: studii & cercetări

Imagine: Nicu Ilie

AURELIAN GIUGĂL

focus: studii & cercetări

În 2023 au apărut multe cărți în zona non-fiction. Nu le pot enumera pe toate aici. Multe sunt foarte bune, trebuie citite. În felul acesta vom putea înțelege mai bine modernitatea noastră românească. Prin urmare, voi lista mai jos doar volume despre care au ca subiect de reflecție țara noastră.

Emanuel Copilaș, „Integrarea României în sfera de influență sovietică (1944-1947). Perspective internaționale și locale”.

Structurată pe nouă capitole, volumul autorului timișorean pornește de la câteva întrebări principale: De ce a ajuns cel mai redus și dezorganizat partid comunist est-european de la finalul celui de-Al Doilea Război Mondial să se transforme în partidul comunist est-european cu cel mai mare număr de membri? Cum a fost posibilă o astfel de contradicție? Și cum putem aborda și înțelege această contradicție altfel decât prin lentila clișeeilor drepte intelectuale? Da, este un volum care sparge vechile cadre și pune în discuție într-un mod inteligent un anumit moment sensibil din istoria noastră modernă.

Mihai S. Rusu, „Locuri ale memoriei: Politicile simbolice ale spațiului public într-un oraș memorial”.

Este o analiză dintr-o perspectivă interdisciplinară a etosului ideologic reflectat în relicve materiale (statui, monumente) și nominale (nomenclatorul urban) care alcătuiesc peisajul memorial al Sibiului. Situată la intersecția dintre istoria politică, geografia culturală și sociologia memoriei, lucrarea, una ce îmbină analiza documentară și cea statistică, evidențiază politicile memoriei așa cum au fost acestea spațializate într-un oraș ca Sibiul.

Alexandru L. Cohal, Dorin Dobrințu, George Țurcănașu, „Regionalizarea. Către un model de bună guvernare a României”.

Volumul este despre Moldova (regiunea), dar și despre România și despre români. Sunt câteva întrebări centrale la care autorii încearcă să răspundă:

- (i) de ce suntem organizați așa cum suntem?
- (ii) corespunde împărțirea administrativ-teritorială a țării cu nevoile Moldovei în particular, ale României în general?
- (iii) care sunt aceste nevoi?
- (iv) și cum funcționează, în fond, statul?

În contextul discuțiilor, mai vechi sau mai recente, despre reforma administrativă, cartea de față este una cu atât mai necesară și ar trebui să fie de interes nu doar pentru publicul larg, dar, mai ales, pentru cei din zona politicilor publice.

Andrei Gorzo și Mihai Iovănel, „Desene mișcătoare. Dialoguri despre critică și cinema”.

În cele șase texte ale volumului, „prieteni între ei”, cum scria Iulian Bocai în Scena9, vorbesc admirativ de trei regizori, doi critici de film și un scriitor ecranizat. Este discutată aici, spre exemplu, cartea lui Quentin Tarantino, Cinema Speculation. Dialogul mustește de referințe cinematografice și nu numai, este o incursiune în lumea și filmele lui Tarantino. Pentru cei preocupați de cinema și critică, volumul este un must-read.

Liviu Neagoe, „Concepte, identități și istorii românești”

Liviu Neagoe aduce o contribuție la dezbateră despre identitatea națională și europeanizare în țara noastră. Sunt disecați autori precum Aurel C. Popovici, Virgil Bărbat, Lucian Blaga, Emil Cioran, Mihail Sebastian sau Constantin Noica, autori care au scris texte importante și au contribuit la dezbateră, în special în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Autori: Alexandru L. Coha, Dorin
Dobrinu, George Țurcănașu

„Volumul nu s-a dorit a fi un manual de regionalizare, deși coordonatorii nu neagă intenționalitatea acestui proiect, unul pe termen lung. Înainte de a propune un nou model de administrare ca alternativă viabilă la actuala structură administrativ-teritorială a României, se impune înțelegerea drumului pe care l am parcurs până aici, cu scopul de a porni cât mai bine echipați către descoperirea modelului de regionalizare.” (George Țurcănașu)

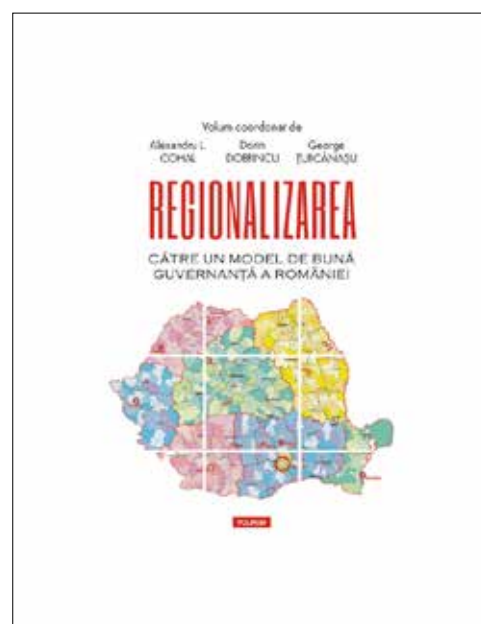
REGIONALIZAREA. CĂTRE UN MODEL DE BUNĂ GUVERNANȚĂ A ROMÂNIEI

Științe umaniste
Editura Polirom

ON-TOPIC CU GEORGE ȚURCĂNAȘU

„Când statul era închis în spatele frontierelor, un sistem centralizat era relativ eficient. Odată cu deschiderea economică și teritorială, acest tip de sistem nu mai asigură coeziunea necesară, punând în pericol chiar supraviețuirea funcțională a României. O analogie: scoateți janta de la o roată de bicicletă. Ceea ce era cândva o structură rigidă și funcțională devine o instalație extrem de fragilă, din care spițele se pot risipi. Tot așa, și structura teritorială a României nu mai este decât o construcție fragilă. Teritoriile pulverizate în alveole județene de mici dimensiuni, slab interconectate, în absența unor metropole regionale autohtone, sunt nevoite să se recentreze funcțional pe metropole din afara granițelor. Rolul de pivot al Bucureștiului în ecuația teritorială națională este insuficient pentru a asigura coeziunea teritorială a României. În lipsa unor metropole regionale pe post de relee în teritoriu și în cvasi-absența relațiilor directe între județele vecine, capitala nu-și poate juca eficient rolul de metropolă națională.”

Orice plan am urma, regionalizarea trebuie să afirme specificul regiunilor, ținând seama și de obstacolele, și de oportunitățile din calea sa, căutând explicații, mai vechi sau mai noi, lipsei nivelului regional din viața noastră socială, culturală, politică. Deși studiile au arătat că regionalizarea nu garantează a priori buna guvernare (self governance vs. good governance), credem că în cazul României regionalizarea pe contururi (cât mai apropiate de cele) istorice ar putea fi soluția mult așteptatei modernizări a statului, și care ar răspunde în mod convenabil atât contextului european, cât și celui național, respectiv nevoii de dezvoltare a țesutului social economic al țării noastre.

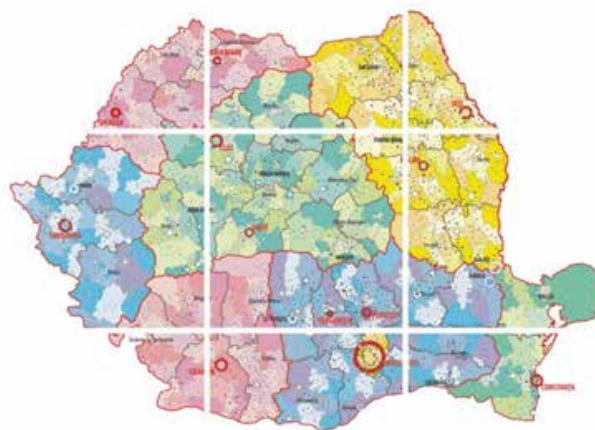
România ultimului secol și jumătate a fost un spațiu frământat de contradicții, tensiuni și evenimente dramatice petrecute în cea mai mare parte în timpul unor guvernări iliberale sau de a dreptul totalitare. [...] Într-o societate fragmentată și anxioasă, cum este a noastră, dihotomia „unitate centralism”/„diversitate regionalism” sfârșește prin a ne împărți mecanic în virtuoși patrioți și nerecunoscători trădători de țară. Dezbaterile din ultimele decenii asupra înțelesului regionalizării au condus la un sentiment de neliniște în rândul cetățenilor, în majoritatea lor captivi modelului de gestiune centralizată a teritoriului, ca și cum apariția și (re)teritorializarea regiunilor istorice ar culmina cu un eșec al națiunii. Regionalizarea n ar trebui să poarte o asemenea încărcătură negativă, căci apariția nivelului administrativ regional ar introduce două dimensiuni noi guvernării teritoriale – una ce ține de echitate și o alta de etică teritorială. Din perspectiva echității, regionalizarea va crea suportul necesar evoluției într-o structură supranațională, precum UE, către o Europă a regiunilor, iar din unghiul eticii societale ea va permite o mai bună guvernare a României, bazată pe principiul subsidiarității și pe o sporită responsabilizare a actului de guvernare.

„Volumul nu s-a dorit a fi un manual de regionalizare, deși coordonatorii nu neagă intenționalitatea acestui proiect, unul pe termen lung. Înainte de a propune un nou model de administrare ca alternativă viabilă la actuala structură administrativ-teritorială a României, se impune înțelegerea drumului pe care l-am parcurs până aici, cu scopul de a porni cât mai bine echipați către descoperirea modelului de regionalizare. Punctul forte al lucrării e că propune o abordare interdisciplinară, volumul conținând zece studii, realizate de specialiști proveniți din mai multe câmpuri ale cunoașterii (sociologie, lingvistică, drept constituțional, istorie, economie, geografie, etnologie) și din mai multe centre din țară sau străinătate.”

Regionalizarea – baubaul suprem al românului

„S-a mai scris și, cel mai probabil, se va mai scrie despre necesitatea unei reorganizări administrativ-teritoriale, mai ales că suntem parte a unei structuri metateritoriale (UE) ale cărei componente și-au reconsiderat în ultimele decenii configurațiile administrative. Am considerat necesară apariția lucrării din mai multe motive. Primul e dat de faptul că discuțiile ce se consumă în spațiu public sunt de un amatorism înfiorător. În orizontul regional al Moldovei, nu pot să nu amintesc ridicolul acțiunii autorităților sucevene de a aduna teritorii „de-o regiune”, atribuindu-le calitatea de bucovineni botoșănenilor, ba, în unele cazuri, chiar și nemțenilor. 15 sau 16 regiuni, cel mai probabil, de inspirație sovietică, comunele ar trebui să aibă cel puțin 5 mii de locuitori, orașele, peste 10 mii sau faptul că reorganizarea administrativă ar avea ca unică menire eficientizarea financiară a unităților administrativ-teritoriale ar fi doar câteva dintre ideile vehiculate în prezent.

Până ce actorii politici vor admite că e nevoie de o descentralizare reală și de renunțarea la o guvernare dominată de un centralism excesiv, regionalizarea va rămâne o poveste ce se va reactiva ritmic în funcție de calendarul electoral. În ciuda faptului că prin anii 1990 părea că devenim mai munteni, mai ardeleni, mai moldoveni decât eram înainte, în loc să ne familiarizăm unii cu alții, locuitorii din spatele limitelor județene, cel puțin în Moldova, pare că suntem mai puțin solidari decât înainte de compunerea regiunilor de dezvoltare. Mai mult, din 1996 încoace, chestiunea regionalizării sa transformat în «baubaul» teritorial suprem al românului. Dincolo de interesele baronilor județeni, repetatele dezbateri din ultimele două-trei decenii asupra înțelesului regionalizării au condus din nou și din nou la un sentiment de neliniște, nu numai în rândul guvernanților, ci și al cetățenilor de rând, captivi modelului de gestiune centralizată a teritoriului, inoculat de mai bine de un secol și jumătate, ca și cum apariția și (re)teritorializarea regiunilor ar putea să culmineze în cele din urmă cu un eșec al națiunii”.

În 2002, când a fost lansat, *Filantropica* a creat mitologie (sub formă de folclor urban) așa cum înainte de 1990 o făcuseră filmele lui „Sergiu & co.” – care aveau la dispoziție un public relativ omogen care se număra în milioane de bilete vândute. Probabil e ultimul film postcomunist care a reușit asta – Noul Cinema Românesc a făcut-o și el, dar mai degrabă colectiv, sub forma unor clișee cu care este asociat (de pildă ciorba mâncată în bucătărie). Din *Filantropica* se citează până azi „mâna întinsă care nu spune o poveste”. Îmi amintesc senzația cu care l-am văzut în 2002, pumnul în plex pe care îl trimitea la adresa clasei de mijloc sau mai bine zis la adresa inexistenței acesteia – felul în care satiriza iluziile legate de o astfel de

clasă, care în realitatea filmului apare ipostaziată fie de câinii vagabonzi din București comparați direct cu acea clasă de mijloc, fie de profesorul de liceu jucat de Mircea Diaconu, un ins cu aspirații intelectuale ce trăiește de pe o zi pe alta și nu reușește să se impună nu doar pe piața culturală (cartea lui nu interesează pe nimeni), dar nici măcar în fața elevilor sau în propria familie. Dar filmul revăzut acum n-are nicio subtilitate. Ideile și poantele scenaristice sunt ingenioase, dar tonul filmului este unul de pamflet caricatural și circular (se pleacă de la premisa că n-avem clasă de mijloc și se ajunge tot acolo). Or, tonul ăsta vehement s-a istoricizat și nu prea mai funcționează la intensitatea la care dădea frisoane atunci când problemele pe care le semnala erau încă contemporane.

Autori: Andrei Gorzo, Mihai Iovănel

DESENE MIȘCĂTOARE. DIALOGURI DESPRE CRITICĂ ȘI CINEMA

Publicistică

Editura Polirom

Premii:

Premiul Observator Cultural Categoria Eseu/Publicistică

Până la începutul secolului al XIX-lea, Europa era departe, puțini o puteau cunoaște prin lecturi, iar și mai puțini o puteau evoca prin experiență directă. Dar drumul fusese deja parcurs; după deceniile de domnie nepământeană, din ce în ce mai mulți dintre boierii români din Țara Românească și Moldova redescoperă cu entuziasm o Europă în raport cu a cărei civilizație și valori își construiesc propria imagine de sine. Cultura română a fost vreme de secole o cultură emnamente orală – izvoarele scrise, cronicile, letopisețele cancelariilor domnești sunt puține și rare – care a devenit foarte târziu o cultură a cărții și a bibliotecilor pe care le admira Dinicu Golescu

pe cuprinsul Europei. Nu am avut decât spre sfârșitul secolului al XIX-lea o cultură înaltă, o piață a ideilor și un public cultivat și receptiv...

Autor: Liviu Neagoe

EUTOPIA. CONCEPTE, IDENTITĂȚI ȘI ISTORII ROMÂNEȘTI

Istorie

Editura Cartier

Autor: Mihai S. Rusu

LOCURI ALE MEMORIEI: POLITICILE SIMBOLICE ALE SPAȚIULUI PUBLIC ÎNTR-UN ORAȘ MEMORIAL

Științe sociale

Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu

„Cartea poate fi citită și ca o monografie de sine stătătoare: analizele care o compun deconstruiesc critic peisajul memorial al unui oraș cu un trecut multifacțat – toponimia urbană, monumentele de for public, plăcile comemorative care decorează fațadele clădirilor istorice – și scot la iveală multitudinea de relații de putere care îl subîntind.” (Mihai S. Rusu)

În paginile cărții de față respiră mai multe voci: am făcut să se audă, mai întâi, vocile istoriei, dând glas documentelor și astfel, resuscitându-le la viață. Se aud apoi vocile anonime ale contemporanilor, ale celor care au răspuns la întrebările din chestionar. Analizele statistice pe care le-am realizat arată că acestea sunt voci colective, sincronizate atitudinal și valoric în funcție de diverse criterii socio-demografice. În fine, se aude vocea auctorială – vocea care dă voce – dar care se face uneori auzită și pe cont propriu. Aceasta este vocea „străinului”, a unei persoane care nu este născută și crescută în Sibiu. Aparține unei persoane care trăiește de suficient de mult timp în oraș pentru a-l cunoaște în mod familiar. Dar care rămâne în același timp suficient de distantă încât să își păstreze detașarea emoțională față de acesta.

Această poziție de liminalitate existențială – aceea de a fi și a nu fi parte a unei comunități, de a fi situat „între și printre” (*betwixt and between*, în expresia intraductibilă a lui Victor Turner, 1970) – deschide un unghi epistemic privilegiat asupra orașului, disponibil numai unui astfel de „străin” dinăuntru. Pentru că „străinul”, în concepția lui Georg Simmel (1950), nu este persoana care vine astăzi și pleacă mâine, precum turistul. Ci străin cu adevărat este acela care a venit ieri și rămâne pe perioadă nedeterminată. Este acel membru al comunității care participă la viața comunitară dar rămâne întrucâtva distant față de membrii nativi ai acesteia și nu este acceptat ca membru deplin în baza originii sale externe. Cartea de față este scrisă de un astfel de străin – născut și crescut pe alte meleaguri – venit să rămână. Perspectiva asumată în această carte este cea a veneticului simmelian, a unui observator implicat. Cartea este, totodată, parte dintr-un proces de încetățenire, obținută nu prin împrăștiere patrimonială (vechea exigență a cetățeniei în orașul săsesc), ci prin înrădăcinare critică în tradiția identitară a orașului.

ON-TOPIC CU MIHAI S. RUSU

„Cartea mea despre Sibiu ca oraș memorial articulează, de fapt, un program mai vast de cercetare pe care l-am inițiat în urmă cu cinci-șase ani. Atunci, interesul meu pentru investigarea politicilor memoriei, focalizat până în acel moment pe analiza discursurilor despre identitatea națională, a luat o turnură geografică: mi-am dat seama că politicile memoriei și ale identității se joacă nu numai în conținutul manualelor școlare, ci și în geografia simbolică a spațiului public. Mai precis, ideea centrală pe care am început să o construiesc este că denumirile de locuri (incluzând aici numele de străzi, școli, instituții culturale, stadioane etc.) și monumentele publice (statui, busturi, plăci comemorative) constituie vectori importanți ai memoriei istorice și identității politice. Anterior, analizasem, pe baza unui eșantion național, atitudinile sociale față de redenumirea străzilor și înlăturarea statuilor petrecute după schimbarea de regim din 1989. Volumul dezvoltă și aprofundează cercetarea pe care am făcut-o la nivel național într-un singur oraș, pe care îl supune unei analize mult mai amănunțite, chiar cu pretenții de exhaustivitate. Însă, cu toate că este prinsă în această genealogie, cartea poate fi citită și ca o monografie de sine stătătoare: analizele care o compun deconstruiesc critic peisajul memorial al unui oraș cu un trecut multifacțat – toponimia urbană, monumentele de for public, plăcile comemorative care decorează fațadele clădirilor istorice – și scot la iveală multitudinea de relații de putere care îl subîntind, fie că este vorba de identități etnice (românizarea treptată a spațiului urban prin înlăturarea germanității orașului) sau de gen (hegemonia masculină asupra geografiei simbolice a orașului și invizibilitatea cvasi-totală a femeilor).”

Pentru a scrie această carte, a trebuit să răspund unei serii întregi de provocări. Prima cu care m-am confruntat a fost interdisciplinaritatea: pentru a conceptualiza într-o manieră coerentă și convingătoare „peisajul memorial” care formează obiectul analitic al cărții, a trebuit să găsec o formulă prin care să îmbin sociologia politică, geografia culturală, antropologia urbană și istoria locală. Apoi, metodologic, analizele desfășurate asupra peisajului memorial al Sibiului au presupus utilizarea unor seturi diverse de date, de la documente de arhivă și alte publicații istorice (planuri, hărți și ghiduri turistice ale orașului) până la date cantitative obținute prin derularea unui sondaj pe bază de chestionar și observații etnografice făcute cu ocazia inaugurării unor monumente și a contestării lor. Când dispui de o bogăție atât de mare de date, provocarea constă în a le integra într-o structură argumentativă cât mai coerentă posibil. În fine, am conceput și scris această carte pentru a

avea o calitate duală: pe de o parte, analizele pe care le-am făcut asupra nomenclatorului stradal și a peisajului monumental al orașului sunt într-un totu replicabile, ceea ce conferă volumului o aură de obiectivitate științifică. Ceea ce nu face, însă, ca volumul să fie „neutru axiologic”, adică liber de valori în accepțiunea weberiană a termenului. Dimpotrivă, rezultatele analizelor obiective pe care le desfășor îmi servesc drept premise factuale pentru a formula revendicări ideologice: de exemplu, stabilesc prin calcule statistice cât de inegal este nomenclatorul stradal al Sibiului din punctul de vedere al genului persoanei comemorate (235 străzi numite după bărbați, comparativ cu 4 străzi numite după femei). Iar apoi, în baza asumării unor valori civice – cum este cea a egalității de gen – argumentez că o fostă Capitală Europeană a Culturii (titlu pe care Sibiul l-a purtat în 2007) trebuie să implementeze măsuri prin care să adreseze această invizibilitate toponimică a femeilor în spațiul public.”

EMANUEL COPILAȘ
**Integrarea României
 în sfera de influență sovietică
 (1944-1947)**
 Perspective internaționale și locale

Autor: Emanuel Copilaș

**INTEGRAREA ROMÂNIEI
 ÎN SFERA DE INFLUENȚĂ
 SOVIETICĂ
 (1944-1947).
 PERSPECTIVE
 INTERNAȚIONALE
 ȘI LOCALE**

Istorie

Editura Corint

Nu putem descifra prezentul dacă nu știm decât să condamnăm trecutul, așa cum nu putem pătrunde trecutul dacă urmărim, conștient sau nu, să substituim condamnarea înțelegerii. Iată sarcinile științifice pe care le avem când vine vorba de investigarea trecutului într-un context în care structura de clasă a interbelicului a dispărut de mult, dar inerția ideologică a perioadei mai puțin, asortată în schimb cu noi narative ale dreptei corporatiste autocolonizate, și vechiul discurs fundamentalist al oligarhiei postcomuniste sunt cu atât mai mari. Vechea structură de clasă nu mai există, dar inerția ideologică interbelică a supraviețuit și s-a actualizat cum nu se poate mai bine, chiar după o jumătate de secol de socialism de stat care nu a făcut decât să o păstreze în amorțire, aceasta așteptând parcă momentul propice pentru a reveni în poziția discursivă privilegiată cu care a fost obișnuită – teafără, nevătămată și în pas cu vremurile. E cumva o lecție neasimilată aici, sau o simplă speculație dialectică?

**„Am consultat și
 utilizat toate sursele
 relevante – documentare,
 memorialistice, științifice
 – pentru intervalul
 istoric 1944-1947 și
 impactul acestuia asupra
 României”. (Emanuel
 Copilaș)**

ON-TOPIC CU EMANUEL COPILAȘ

„Acest volum nu este atât de... teoretic, în comparație cu volumele mele precedente, fiind mai degrabă empiric și analitic în primul rând, și de abia în al doilea rând conceptual și interpretativ.

Cartea a fost scrisă pornind de la un proiect inițial menit a fi un simplu capitol în cadrul unui volum colectiv. Problema este că respectivul capitol, depășind cu mult dimensiunile unei contribuții de acest gen, a trebuit redus la aproximativ o treime pentru a putea fi publicat în volum. Restul materialului a fost transformat, de-a lungul a cinci ani, cât am lucrat, cu diferite pauze, în această lucrare.

Mă simt atașat cel mai mult de procesul de documentare, respectiv de partea de concluzii. Îmi amintesc, de altfel, cât de intrigat am fost să recitesc atent lucrări consultate acum mulți ani, în perioada doctoratului, și să le redescopăr într-o lumină nouă. Aceasta m-a determinat să continui procesul de documentare. Pot afirma că, până la apariția cărții, am consultat și utilizat toate sursele relevante – documentare, memorialistice, științifice – pentru intervalul istoric 1944-1947 și impactul acestuia asupra României”.

Autor: Cristina Cioabă

„Cred că aceasta este și o carte despre noi, în orice caz, pentru noi, fiindcă este vital să ne cunoaștem trecutul și adevărații eroi.” (Cristina Cioabă)

ON-TOPIC CU CRISTINA CIOABĂ

„Acest album are în primul rând o dimensiune monografică. Cu alte cuvinte, punctează momentele esențiale ale vieții Monicăi Lovinescu. O viață exemplară, care de la un moment dat încolo se confundă cu istoria. Cartea este, așadar, și un excurs în istoria recentă. Însă există și ceva în plus, pe care am vrut să-l sugerez prin cuvântul *«destin»*. Proiectul de viață al Monicăi Lovinescu, asumat individual prin decizii și fapte, urmat cu tenacitate dârză până în ultimele consecințe (să nu uităm de atentatul din 1977 care arată ce importată era misiunea ei) a fost să le ofere celor rămași prizonieri în închisoarea care devenise întreaga țară, celor care erau striviți de soartă, adică de blestemul istoric numit comunism, dreptul la un destin. Și astfel, destinul ei s-a împlinit fiind de fapt și destin al nostru: «Sensul existenței mele acesta a fost: înfruntarea cu sistemul totalitar, un microfon, solidaritatea cu purtătorii de cultură ce se cereau salvați, încăierarea cotidiană cu călăii ascunși în cutele utopiei». Așadar, cred că aceasta este și o carte despre noi, în orice caz, pentru noi, fiindcă este vital să ne cunoaștem trecutul și adevărații eroi.

La început m-am apropiat de Monica Lovinescu dintr-o curiozitate de natură academică. Mă interesa partea legată de critica literară care m-a ajutat să înțeleg cum stau lucrurile cu literatura din perioada comunistă. Apoi, pășind pe treapta memorialistică, am reușit nu doar să aflu ce s-a întâmplat, ci mai ales, să înțeleg lumea în care trăiesc, m-a învățat, ca să zic așa, să am instinct istoric bun. Asta înseamnă să-mi construiesc o balanță etică interioară. Am mai spus-o și o repet și aici că am în mine ceea ce am numit metaforic *«busola Monica»*. Îmi este esențială ca să nu rătăcesc. Ori de câte ori vreau să înțeleg pe ce lume trăiesc intru în dialog cu ea. Ce ar spune acum Monica Lovinescu, mă întreb. Și ascultând-o sunt sigură că nu greșesc. Or, așa ceva nu te învață oricine. Și nu în ultimul rând mi-a educat gustul estetic. Pe urmele Monicăi Lovinescu am ascultat muzică de calitate, am vizitat muzee, împrumutând felul ei de a privi, am văzut filme și spectacole de teatru și, desigur, am citit o mulțime de cărți care m-au format. Avea un fel de voluptate estetică de care m-am molipsit.”

MONICA LOVINESCU. O VIAȚĂ, O VOCE, UN DESTIN

Biografie

Editura Humanitas

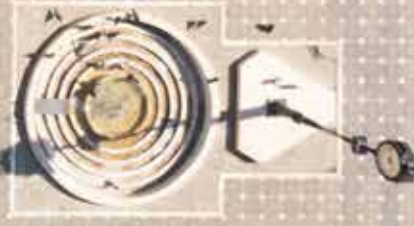
Volum nominalizat de Cristina Bogdan:

„O carte-archivă pentru un destin exemplar, un volum care face *dreaptă memorie*, după expresia celei care l-a pus în pagină, unei voci care a reușit să întrețină, de la distanță, curajul, demnitatea și speranța unui popor aflat în cea mai neagră perioadă a istoriei sale.”

Imagine: Pepiniera. Foto: Ovidiu Micșa

focus: eveniment

NORA ROPOTAN

Seria de conferințe „La UVT, Cultura este Capitală” – proiect inițiat și coordonat de prof. univ. dr. Mircea Mihăieș. Conferințele s-au integrat în seria de proiecte și activități culturale reunite sub genericul Timișoara 2023 – Timișoara, capitală culturală.

Programul cultural propus de Centrul de Proiecte „Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii” a fost unul centrat pe artele plastice, numărul impresionant de expoziții și evenimente ale artiștilor vizuali fiind impresionant. Într-un oraș invadat de artă și artiști, riscul era ca ceilalți reprezentanți ai culturii să se simtă marginalizați sau, de ce nu, discriminați. Chiar dacă în calendarul evenimentelor s-au regăsit și cele care puneau accentul pe dialogul interdisciplinar, iar la dezbateri și vernisaje erau, de regulă, invitați și oameni de cultură din alte domenii decât cele reunite sub pălăria artelor frumoase, tot era nevoie ca balanța să fie (chiar și în într-o proporție foarte mică) echilibrată. Mircea Mihăieș și conducerea Universității de Vest au reușit să gândească un program de conferințe pus sub semnul diversității și al dialogului interdisciplinar, astfel încât ținuta academică să devină pretext pentru un real și benefic flux de informații. Conferințele au fost gândite sub forma unor dialoguri de idei între invitații Universității de Vest și publicul participant, astfel încât forul academic să beneficieze de pe urma acestor întâlniri: membrii corpului profesoral să fie și mai bine cunoscuți de cetății urbei sau de cei veniți special la Timișoara, iar cei din public să mai pună o cărămidă la temelia bunei și solidei cunoașteri a societății contemporane. Printre invitați au fost Pascal Bruckner, Nadia Murad, Andrei Cornea, Germina Nagăț, Dr. Edit Kovari etc.

Classix Festival 2023 – ediția a IV-a a festivalului inițiat de Dragoș Andrei Cantea și desfășurat la Iași. Un festival de muzică clasică gândit de la bun început ca o alternativă de bună calitate a mai vechiului și deja consacratului Festival Internațional George Enescu.

Un festival cu evenimente – concerte, dezbateri, expoziții, flash mob-uri și altele – orientate în jurul ideii de dialog. Un dialog al artelor, menit să pună publicul în fața unor alegeri din ce în ce mai dificile: la ce concert să mergi sau la ce eveniment să participi, astfel încât să nu pierzi nimic. Spre deosebire de Festivalul Internațional George Enescu – care se întinde pe o lună de zile și este mult mai bine cunoscut melomanilor de pretutindeni – Classix Festival are avantajul tinereții. E un festival tânăr, care trebuia să vină cu un program special gândit pentru tinerii amatori de muzică bună, nu neapărat clasică. Așa se face că fiecare ediție din cele cinci de până acum, a avut invitați orchestre sau ansambluri muzicale foarte diferite din toate punctele de vedere, soliști consacrați sau aflați la vremea debutului, dar cu toții foarte buni, remarcați de Dragoș Andrei Cantea tocmai pentru că talentul se îmbină în cel mai fericit mod cu puțință cu profesionalismul și seriozitatea cu care abordează repertoriul muzical foarte diferite.

Efectul Picasso – Muzeul de Artă Recentă București. Curator Erwin Kessler. Una din cele 42 de expoziții organizate în opt țări pentru a marca 50 de ani de la moartea lui Picasso. Un eveniment cultural menit să pună în evidență influența artistului asupra mediului artistic românesc și să pună în valoare posteritatea acestuia.

O expoziție pusă sub semnul dialogului, care a beneficiat de o promovare pe măsură. Riscul era ca Picasso să fie „vizitat” de cunoscători sau de curioși, pluscunoașterea nefăcându-și loc sub nicio formă. Ce vreau să spun, concret: riscul era ca la MARE să vină să vadă expoziția doar cei cărora Picasso le spunea ceva – artiști, critici de artă și câțiva curioși. Introducerea în expoziție a tablouri și obiecte de artă realizate de artiști români aflați în diferite etape de creație, dar sub evidenta influență a lui Picasso, a dus la o înțelegere mai bună a fenomenului posterității acestuia. Expoziția a avut parte de un număr mare de vizitatori, ceea ce a dus și la prelungirea duratei acesteia, chiar dacă prețul biletului era mult peste biletele de acces la muzeele bucureștene. Corneliu Baba, Horia Bernea, Mircea Cantor, Marin Gherasim, Ion Grigorescu, Vasile Gorduz, Dumitru Gorzo, Hortensia Mi Kafchin, Kádár Tibor, Victor Man, Tincuța Marin, M.H. Maxy, Ion Pacea, Radu Pandele, Neculai Păduraru, Donald Simionoiu, Alexandru Țipoia, Vladimir Zamfirescu, Marian Zidaru sunt câțiva din artiștii care au fost influențați de Picasso în perioade diverse ale activității lor, ceea ce justifică din plin prezența lor pe simezele expoziției-eveniment găzduită de MARE.

focus:
eveniment

Expoziția „Nicolae Grigorescu, pictor al ethosului românesc” – Muzeul Național de Artă al României. Curator Călin Stegorean. Remarcabil efortul de a scoate din zona stereotipurilor și prejudecăților opera artistului plastic.

Grigorescu este asociat în mentalul colectiv românesc al ultimilor 50 de ani cu celebra serie de tablouri „Carul cu boi”, unul din aceste tablouri fiind reprodus până la suprașăietate. La fel și portretul de țărancă, care n-a scăpat de asocierea cu obsesia naționalistă a regimului comunist românesc. Curatorul expoziției organizată de MNAR a dat o dimensiune reală operei lui Nicolae Grigorescu, punându-l într-o lumină mai mult decât favorabilă, tablourile și prestația artistică căpătând adâncimea necesară așezării artistului în Galeria Națională a marilor artiști români. O expoziție dinamică, organizată după criteriile curatoriale ale momentului, astfel încât panotarea s-a completat în mod firesc cu proiecțiile de film sau cu expozițiile de fotografii și costume populare aflate în patrimoniul Muzeului Satului Dimitri Gusti București. O expoziție cu un aflux impresionant de vizitatori, care a reconfirmat nevoia publicului român de autentic și acte culturale gândite în profunzime.

La Mița Biciclista Stabiliment Creativ

MONICA LOVINESCU. VOCEA CARE NI S-A DAT

Concept curatorial expoziție: Edmond Nicușcă și Andreea Apostu | **Arhitectură:** Attila KIM architects | **Producție:** Atelier VAST | **Scenografie concept:** Velica Panduru, Sabina Reus, Irina Artenii | **Producția scenografiei:** Tukuma Works (arhitect Ioan Moldovan) | **Sunet:** Unanim Acoustic Design | **Vocile Monicăi Lovinescu, creația sonora, concept, editare, pian:** Maria Balabaș & Mihai Balabaș | **Concept vizual:** Eyez&Handz | **Comunicare:** Amazers Nest | **Coordonator de expoziție și evenimente:** Sabine Schneider-Maunoury

Evenimente din Timișoara –
Capitală Culturală Europeană

**BIENALA
ART ENCOUNTERS 2023.
MY RHINO IS NOT A MYTH.
ART SCIENCE FICTIONS**

Pornind de la un concept curatorial realizat de Adrian Notz alături de Cristina Bută, Monica Dănilă, Ann Mbuti, Edith Lázár, Cristina Stoescu și Georgia Țidorescu, această ediție a bienalei a reușit să se transforme într-un remarcabil exemplu de imaginație artistică și științifică. Programul de mediere a reprezentat una dintre mizele Bienalei Art Encounters 2023. Astfel, în cadrul programului My Art Encounters, au fost organizate timp de 2 luni activități și tururi ghidate, Cursuri de introducere în arta contemporană, programul Artist Walk și programul MINDMAPPING.

Evenimente din Timișoara –
Capitală Culturală Europeană

**EXPOZIȚIA BRÂNCUȘI:
SURSE ROMÂNEȘTI ȘI
PERSPECTIVE UNIVERSALE**

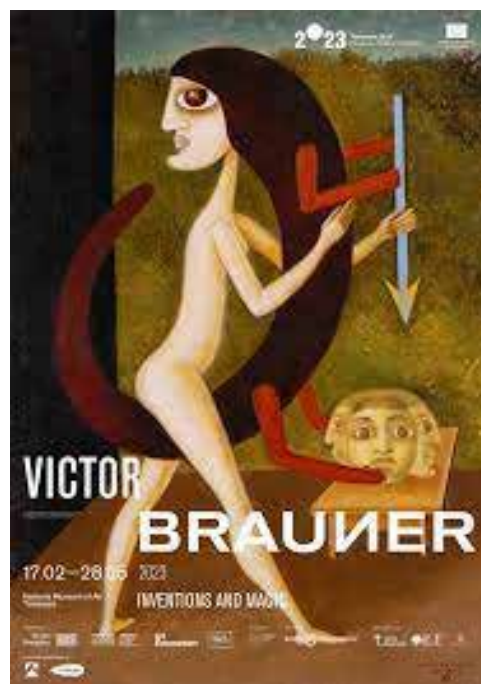
Expoziția eveniment curatoriată de Doina Lemny, după o scenografie de Attila Kim, a fost găzduită de Muzeul Național de Artă din Timișoara, co-organizată de către MNArT, Fundația Art Encounters și Institutul Francez din România la Timișoara.

Evenimente din Timișoara –
Capitală Culturală Europeană

EXPOZIȚIA VICTOR BRAUNER: INVENȚII ȘI MAGIE

Expoziția retrospectivă curatoriată de Camille Morando, după o scenografie realizată de Attila Kim, a fost găzduită de Muzeul Național de Artă din Timișoara, co-organizată de Centrul Pompidou, MNArT, Fundația Art Encounters și Institutul Francez din România la Timișoara.

Evenimente din Timișoara –
Capitală Culturală Europeană

PEPINIERA 1306 PLANTE PENTRU TIMIȘOARA

Organizator: Ordinul Arhitecților din
România – Filiala Teritorială Timiș

Echipa de proiect: Anca Teslevici, Alexandra Trofin, Ema Cristescu, Georgiana Spiridon, Antoniu Sicra, Miruna Bărăitaru, Alex Naghiu, Nicoleta Postolache, Ilona Iftode, Rebeca Peca, Eliza Cheșa | **Curatoare Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii, Teritoriul „Locuri”:** Cosmina Goagea | **Design grafic:** Ștefan Lucuț, Simina Grindean | **Programare website:** Costi Bleotu, Andrei Drăcea | **Autor concept instalație:** MAIO Architects – Maria Charneco, Alfredo Lérída, Guillermo López, Anna Puigjaner | **Colaboratori concept:** Simone Marcolin, Ilaria Donadel, Filippo Tognocchi, Ignasi Sarria | **Proiect de arhitectură și light design:** Studio Nomadic – Victor Popovici, Silvia Tripșa, Nicoleta Postolache | **Design cu natura:** Studio Peisaj – Alexandru Ciobotă, Raluca Rusu | **Proiect structură:** Echo Universal – Balint Karoly | **Colaboratori sistem structură metalică modulară:** ABT Motion Rigs, Salt Box | **Colaboratori specialități:** Blaser – Bogdan Sere, DeBoot – Silvian Tecu, Melbo Instal – Emilian Zmeu, Emesis – Mihai Cojanu, Irigarden – Cătălin Lubeniță | **Dirigenție de șantier:** Bianca Pasc, Molnar Ovidiu | **Colaboratori conținut:** Tur de Arhitectură | **Mentenanță vegetație:** Millegarden – Alexandru Almăjan, Daliana Sirbu | **Studiu sociologic:** UVT – Alexandru Drăgan, Marius Matichescu, Raluca Răducan | **Custozi și voluntari:** Otilia Sfetcu, Diana Mihaela Antiu, Prindii Luminița, Marian, Claudiu Bușă, Darius Gava, Flavius Cornelius Laza, Ioana Meseșan, Cătălin Răzvan Alexandru, Răvășel Alexandru, Darius Sucion Emanuel, Alina Alexandru, Pascondea Alexandra, Stan Andrei, Elena-Teodora Mușea, Cătălin Răzvan Alexandru, Slageana Panici, Andrei Barbu, Theodora Scurtu, Antiu Diana Mihaela, Berta Melinda-Andreea, Bianca Andreea Burescu, Capușnic Gabriel, Cojocariu Paola, Delia Văduva, Flavia Chelariu, Francesca Restivan, Gîrbovan Bogdan, Grosu Eduard, Ioana Gavrilăscu, Lucia Călin, Marta Bacalu, Nistorescu Alexa, Popa Radu Ștefan, Roberta Răduca, Rotari Xenia, Somogyi Ielena, Andone Eduard Mihai, Roberta Achimescu, Andrei Popa, Mihai Mihart, Alexandra Jitea, Georgiana Drăuceanu, Ioana Toader, Diana Badau | **Parteneri:** Horticultura S.A., Universitatea de Științele Vieții „Regele Mihai I” din Timișoara, Comunitatea GreenFeel Timișoara | **Mulțumiri pentru sprijin și consultanță pe parcursul dezvoltării proiectului:** Brîndușa Tudor, Matevž Čelik, Rudolf Gräf, Silviu Scrob; Colegiul Director OAR Timiș, echipa Centrului de Proiecte, echipa Primăriei Municipiului Timișoara, Direcția Județeană pentru Cultură Timiș

Pepiniera. 1306 plante pentru Timișoara a fost o instalație urbană temporară, reprezentând apogeul unui programului cultural „Privește Orașul – Spații Vii” și a fost organizat și implementat de către Ordinul Arhitecților din România – Filiala Teritorială Timiș.

Scopul proiectului a fost de a îndemna locuitorii orașului să își asume spațiul public într-un mod responsabil, de a descoperi noi moduri de utilizare a spațiului public și de a crește nivelul de preocupare pentru starea și viitorul acestuia.

În dezvoltarea proiectului de peisagistică s-au abordat 4 teme. Prima temă s-a bazat pe memoria afectivă și s-a referit la patrimoniul horticol și la istoria Timișoarei ca oraș al parcurilor. Timișoara deține o moștenire consistentă lăsată de grădinarii locali din secolul al XIX-lea. A doua temă a făcut referire la accesul la hrană. Credem în asigurarea accesului la hrană locală și sănătoasă, în ingineria horticolă și producția locală precum și în mișcarea grădinaritului comunitar. Capacitatea nutritivă a naturii este generoasă, însă se remarcă tendința modestă a culturii noastre gastronomice afectată și de globalizare. Omitem hrana de lângă noi și neglijăm creativitatea în bucătărie. Cea de-a treia temă, funcția climatică a arborilor a fost recunoscută și folosită în strategiile de îmborspătare a aerului și în umbrirea spațiilor deschise de multe secole, înainte de descoperirile tehnice moderne cu consum mare de energie (aparate de răcire și încălzire a aerului). Nu în ultimul rând, a fost adusă în instalație o parte din oferta comercială disponibilă de specii ornamentale. Gestul de expunere a disponibilului vegetal local a adus în dezbatere importanța existenței infrastructurii de producție și de cunoaștere horticolă în politicile locale de combatere a efectelor încălzirii globale și de facilitare a biodiversității.

În timp, Pepiniera a devenit un reper, un loc de întâlnire, un fenomen care a atras atenția multora, peste 190.000 de vizitatori din diverse medii, de toate vârstele, deoarece, dincolo de mesajele referitoare la viitorul orașelor sau cunoștințe despre patrimoniul Timișoarei, proiectul a oferit, în primul rând, o stare de bine, o experiență senzorială. Universitatea de Vest a dezvoltat un instrument de măsurare a percepției vizitatorilor, un chestionar care putea fi accesat doar în interiorul instalației, astfel încât doar cei care au avut experiența Pepinierii să poată răspunde. Rezultatele sunt îmbucurătoare și demonstrează succesul acestui proiect.

Proiectul Pepiniera1306 plante pentru Timișoara a fost coordonată de echipa Beta a OAR Timiș, echipă care organizează Beta – bienala timișoreană de arhitectură.

Foto: Marius Vasile

Programul a devenit în trei ani (2021–2023) o marcă a Timișoarei și a Capitalei Europene a Culturii 2023 și înseamnă teatru itinerant pe care spectatorii și trecătorii îl trăiesc împreună cu actorii în decorul filmic al orașului, teatru ficțional bazat pe documentare în teren, o experiență prin care fiecare ajungem să vedem locuri cunoscute și uitate, pe noi și pe celălalt, cu alți ochi și, odată re/deveniți curioși și re/îndrăgostiți de toate acestea, ajungem, timișoreni și vizitatori, să ne implicăm în reconstrucția comunităților ai căror parte suntem.

Asociația Culturală Diogene și Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” din Timișoara în coproducție cu Teatrul German de Stat, Teatrul de Copii și Tineret „Merlin” și actori și artiști independenți au transformat un spațiu de 300 de mp dintr-o hală industrială și 1500 de mp de curți a Universității Politehnica Timișoara într-un wonderland teatral imersiv, iar în 3 ani au propus, prin 63 de spectacole pe care le-au parcurs cu pasul, cu mintea și cu imaginația 3000 de spectActori, o călătorie de redescoperire a trei cartiere istorice ale orașului – Iosefin, Fabric, Elisabetin în forma unei colecții de trasee imersive care au legat cele trei cartiere – gara, malurile Begăi și două poduri vaporetto, o companie emblemă a orașului, un fost cinematograful biserica, 2 piețete, 1 amfiteatru, 2 hale de experiment și o universitate.

Călătoria a avut trei vectori centrali – patrimoniul local construit, oamenii și comunitățile, istoriile și poveștile orașului. Orașul Paralel a transformat cele 3 cartiere tradiționale și ex-centriche ale orașului și spații neconvenționale din aceste cartiere în spații culturale și sociale de întâlnire între categorii diverse (profil, interese, implicare) de public care, în spațiile de proximitate (fizică sau afectivă), s-au putut angaja în consum cultural printr-un program variat construit pe principii participative – site-specific, imersive, de co-creere.

Evenimente din Timișoara – Capitală Culturală Europeană

ORAȘUL PARALEL

Fiecare cartier a fost documentat din punct de vedere istoric și cultural de Ana Mărgineanu și Peca Ștefan adunând date istorice, particularități arhitecturale, informații despre personalități remarcabile, evenimente semnificative și povești ale locuitorilor – o cartografie în profunzime a ordinarului și extraordinarului cartierelor care să surprindă contextului în care s-a dezvoltat fiecare cartier.

Procesul de scriere a pieselor a început de fiecare dată cu identificare unor teme principale care au răzbătut din fiecare proces de documentare în cartier, la care s-au adăugat alte fire și alte povești prin care locuitorii cartierelor și-au pictat istoria și locul. Ana și Ștefan au creat multiple versiuni, teme, teme secundare, situații, imagini, sentimente, contradicții, dileme, întrebări pe care, ca un puzzle, le-au pus cap la cap. Culorile și nuanțele au fost date de actorii care au fost deja la casting și care au dezvoltat personajele. A fost un puzzle de țesături tridimensional care îmbracă actorii care vor juca și spațiile prin care trece spectacolul. Un puzzle dinamic care până în ziua premierei s-a schimbat în funcție de experiența trăită de spectator. Au fost scene, personaje, locații sau chiar mijloace de transport la care s-a renunțat, nu pentru că n-ar fi fost spectaculoase, ci pentru că nu serveau cel mai bine experiența spectatorului. Unele scene s-au rescris și rescris pentru ca toata piesa să fie un orologiu în care fiecare moment trebuie sincronizat cu ceea ce se întâmplă în paralel. Unele părți au fost rescrise pentru a se

așeza mai bine în gura actorului sau a se așeza mai bine pe spațiu și dinamica acestuia. Cel puțin un sfert de text care a intrat la prima lectură este tăiat în timpul repetițiilor care se fac în paralel, într-un ritm intensiv – peste 90 de minute pentru fiecare săptămână de repetiții.

În 2023 s-a lucrat la foarte multe mâini: pe lângă Ana Mărgineanu (regie), Peca Ștefan (text) și Andreea Duță (regizor asociat și coregraf) care lucrau la documentare încă din 2022, Adrian Damian a condus o „manufactură in-situ” de construit, vopsit, instalat, imprimat, dat suflet și nenumărate reflexii unui spațiu imersiv remarcabil care era mobilat și cu: muzică originală de Cări Tibor, universul sonor de Radu Racz, ilustrații video realizate de Cristina Bodnărescu, video-uri filmate de Anca Berlogea și Alex Măciucă, elemente grafice de Sergiu Lazin și Alecsandru Rad, lumină arhitecturală de Anda Maier și lumini de scenă de Alin Popa, costume gândite de Maria Dombrov, păpușile realizate de Bajko Attila & Foitik Karoly. Pentru experiența publicului înainte și după piesă Alis Brebu și Miha Tilincă s-au ocupat de medierea culturală.

Echipă de producție din Teatrul Maghiar a fost completată prin Asociația Culturală Diogene și un lung șir de voluntari, contributory, consultați tehnici, tehnicieni din Universitatea Politehnica Timișoara, din Elisabetin, din oraș, din țară și chiar și de pe alte continente.

Evenimente din Timișoara – Capitală Culturală Europeană

TRAMVAIUL POEZIEI

Foto: Sebastian Tătaru

Tramvaiul Poeziei a ajuns pentru prima dată în afara Bucureștiului, la Timișoara, oferind publicului ocazia incursiunii în lumea poeziei contemporane, a orașului, în compania unor artiști locali care au susținut recitaluri muzicale inedite la flaut, vioară și violoncel, și a unui ghid turistic local care-a punctat pe traseu povești valoroase despre Timișoara.

Preț de 2 ore, în 2 zile consecutive, participanții s-au bucurat de 5 călătorii în tramvaiul desenat de artistul Dan Perjovschi, de lecturi ale celor 5 poeți și de dialoguri cu esență moderată de Anca Vancu.

Proiectul a făcut parte din Programul cultural național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023” și a fost finanțat prin programul Grow Timișoara 2023.

Organizată de Universitatea de Vest din Timișoara, seria pune accent pe oameni a căror ocupație profesională sau cercetare are un efect direct în societate, determină schimbarea, de la policy-making la domenii cu impact major în societate, precum științele politice, sociologie, comunicare, etică, filosofie, literatură. În anul 2023, această serie a grupat invitații highlight, precum laureați ai premiului Nobel, personalități de prestigiu internațional din diverse domenii. Au participat invitați precum: filosoful Peter Sloterdijk, laureații Nobel Orhan Pamuk, Jean-Pierre Sauvage, Jean-Marie Lehn.

Evenimente din Timișoara – Capitală Culturală Europeană

SERIA „IDEI CARE SCHIMBĂ LUMEA”

Evenimente din Timișoara –
Capitală Culturală Europeană

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE LITERATURĂ DE LA TIMIȘOARA

Festivalul Internațional de Literatură de la Timișoara

Fondat cu 13 ani în urmă, Festivalul Internațional de Literatură de la Timișoara adună împreună voci originale de scriitori din Timișoara și din celelalte zone ale României, precum și nume importante ale literaturii europene și mondiale. Motto-ul ales, „La Vest de Est / La Est de Vest”, dezvăluie din start intenția demersului organizatorilor: Timișoara, orașul cu cel mai european destin de la noi, trebuie să-și regăsească locul în familia culturii Europei Centrale și de Sud Est

lași

CLASSIX FESTIVAL

„Deducem că după aceste 5 ediții de succes, nu mai putem vorbi doar despre o muzică de nișă, ci despre un aspect universal cultural al societății contemporane, întrucât nu este nevoie de nicio recomandare, pregătire ori necesitate la care publicul să fie supus înainte de a lua parte la un concert Classix.” (Dragoș Andrei Cantea)

ON-TOPIC CU DRAGOȘ ANDREI CANTEA

„Nașterea Classix a avut loc și ca o consecință a unui aplomb economic impresionant al Iașiului, cumulat și cu o deschidere internațională din ce în ce mai amplă. Astfel, în mod natural, s-a născut și posibilitatea de a promova și diplomația culturală. De asemenea, mai multe evenimente naționale de top au început să ia naștere în ultimii ani din aceeași sete de inovare, în general lansate de tineri care au revenit cu o experiență vastă dobândită în străinătate pentru a dinamiza și mai mult viața cotidiană a orașelor mari ale României și a crește atractibilitatea lor.

Classix este un catalizator în ce privește conceptualizarea unor noi idei artistice de expunere a muzicii clasice. Ne bucurăm să vedem instituții de cultură care și-au dinamizat oferta culturală în urma parteneriatelor cu Classix.

De asemenea, prin seria Classix-in-focus ne bucurăm să aducem la masă mai multe festivaluri, instituții de cultură și actori culturali independenți alături de care să dezbaterem provocările și posibilitățile care stau în fața noastră.

La nivel local, am avut parte de parteneriate atât logistice, cât și la nivel artistic, desfășurate în co-producții, astfel încât suntem recunoscători pentru încrederea pe care am reușit să o câștigăm atât din partea ascultătorilor, cât și din partea entităților culturale publice.

Una din misiunile noastre a fost de a promova setul de valori al muzicii clasice către o zonă cât mai largă din comunitate. Astfel, există o dimensiune educațională de natură muzicologică (dar accesibilă) care apropie publicul de contextual istoric al lucrărilor interpretate. Mai mult, lucrările sunt interpretate într-o manieră sincretică, ce stimulează mai multe simțuri ale publicului prezent, fapt care cucerește și generațiile tinere de public. Astfel, deducem că după aceste cinci ediții de succes, nu mai putem vorbi doar despre o muzică de nișă, ci despre un aspect universal cultural al societății contemporane, întrucât nu este nevoie de nicio recomandare, pregătire ori necesitate la care publicul să fie supus înainte de a lua parte la un concert Classix.”

ON-TOPIC CU PATRICIA ROXANA BROHANSCHI

„Classix s-a bucurat încă de la început de o echipă multidisciplinară și complementară, formată atât din specialiști în evenimente, comunicare și relații publice, cât și muzicologi și experți în arte vizuale, light design și multimedia. Faptul că o parte din cei implicați se știau și deja aveau experiența colaborărilor anterioare, a

ajutat foarte mult bunul atât la nivel de planificare cât și la nivel de implementare. Un plus managerial a fost dat și de internaționalizarea organizatorică – un director artistic care locuiește la Oslo, un director de festival care locuiește la București și un core team cu biroul la Iași. Dacă în mileniul trecut ar fi părut ceva dificil, în mileniul 3, acesta pare a fi cheia spre succes, un know-how diferit cu perspective complementare. Alături de artiștii internaționali invitați, care au pus Classix-ul pe harta internațională a festivalurilor, o altă categorie este reprezentată de colaboratori. Astfel, lucrătorii în evenimente și industrii creative cu care festivalul colaborează an de an sunt de asemeni vitali, fără ajutorul cărora festivalul nu ar fi posibil – sunetiști, videografi, fotografi, oameni de comunicare, de producție, de logistică și voluntari. În rândul stakeholderilor amintim de partenerii culturali, academici și instituționali, alături de mediul de business regional de IT, horeca și ospitalitate. Aceștia ne-au fost alături încă de la prima ediție de festival, iar lucru care ne-a bucurat foarte mult a fost faptul că în ciuda contextelor diferite, ne-au rămas alături mereu, iar numărul lor a crescut constant. O altă categorie care a ajutat foarte mult la un Classix de succes este presa de specialitate, atât la nivel local – regional, cât și național – internațional.

Numărul participanților la festival a variat și a diferit de la an la an, din cauza contextului pandemic, ce a adus cu sine numeroase reglementări privind accesul la evenimente. Prima ediție desfășurată în luna februarie a anului 2020 a reunit cultural,

diplomatic și economic 10 națiuni, găzduind peste 20 de artiști internaționali în șapte concerte, trei dialoguri educaționale dedicate industriilor creative și două panel-uri de antreprenariat. La concertele organizate au participat 3000 de persoane, preponderent tinere (sub 35 de ani). A doua ediție a ilustrat o celebrare colectivă a trăirilor umane autentice și s-a desfășurat în format hibrid (online și fizic) și după o lungă pauză pandemică din viața culturală și concertistică a iubitorilor de muzică. 11 artiști din șase țări au luat parte la cinci concerte ce au avut un public de 537 de spectatori cu participare fizică și peste 62.000 de vizualizări din transmisiunile video live. Evenimentele conexe au fost alcătuite din două panel-uri de antreprenariat creativ și o lansare de carte. Cea de-a treia ediție a Classix Festival a întrunit peste 60 de artiști din 13 țări, în cadrul a opt concerte, alături de șapte proiecții de film, o expoziție de artă, o dezbatere, o prelegere și un tur ghidat.

Prin proiectul Classix in Art, 56 de tineri artiști au beneficiat de 53 de masterclass-uri, iar alții cinci au fost beneficiari ai bursei Classix in Art, valoare lor fiind de 5.000 Euro. Festivalul s-a desfășurat în format hibrid, însumând o prezență de 5.000 de persoane, iar peste 72.000 de persoane au urmărit transmisiunile online. A patra ediție Classix Festival s-a desfășurat la Iași sub semnul „Metamorfozei”, însumând peste 130 de artiști din 18 țări, opt concerte în cele mai prestigioase clădiri ale spațiului ieșean, alături de două falshmob-uri, cinci panel-uri, două expoziții de artă, un maraton de scurtmetraje, un workshop, 68 de sesiuni de masterclass la care au participat 98 de tineri muzicieni și șapte burse de creație în cuantum de 7.000 Euro, prin programul Classix in Art. La cea de-a patra ediție au fost prezenți peste 5.500 participanți, în timp ce transmisiunile live ale evenimentelor au fost urmărite de peste 70.000 de urmăritori.

MARe – Muzeul de Artă Recentă,
București

EFFECTUL PICASSO

„Credem că aceste efecte ale Efectului Picasso se văd în timp: noi așa ne și dorim, nu vizăm doar rezultatele imediate ci coagularea în timp a unei comunități cât mai vii și strânse în jurul muzeului. Considerăm că odată cu Efectul Picasso ne-am împrietenit cu un public care poate înainte era ușor intimidat de arta contemporană”
(Echipa MARe)

ON-TOPIC CU ECHIPA MARE

„Efectul Picasso a însemnat o misiune: misiunea de-a plasa Bucureștiul pe harta culturală europeană și internațională – prin circuitul de 42 de expoziții parte din Celebratió Picasso derulate în întreaga lume în 2023 –, misiunea de-a arăta chiar Bucureștiului și țării faptul că are o imagine culturală integră, coerentă, pe care uneori poate cu toții o uităm. Efectul Picasso a fost despre Picasso și despre artiștii români aflați într-un spectru picassian, dar în aceeași măsură a fost despre verva culturală, muzeală, artistică pe care nu doar noi, la MARE, ci cu toții pe scena artei românești ne-o dorim. A fost maturizarea unui imbold, a fost încununarea a cinci ani de activitate de la deschiderea MARE – expoziții, simpozioane, conferințe, multiple cataloage care au atestat capacitatea Muzeului de Artă Recentă de-a coordona un proiect de asemenea anvergură. Și, nu în ultimul rând, Efectul Picasso a fost munca susținută a unei echipe sudate, a unei echipe pregătite să facă față provocărilor.

Pentru Efectul Picasso, MARE a împrumutat 46 de lucrări de Picasso de la Musée National Picasso Paris – deci nu propriu-zis din colecția artistului, ci din colecția muzeului fondat de urmașii săi.”

Vizitatori

„Au fost 60.000 de vizitatori în cele 4 luni de expoziție – un număr ce a dat un sens emoțiilor cu care ne-am angrenat în acest proiect, alături de partenerii și sponsorii expoziției. Arealul vizitatorilor s-a diversificat în timpul acestei expoziții: dacă înainte în principal publicul era format din specialiști, din tineri, din cei interesați direct de fenomenul artei contemporane, odată cu Efectul Picasso am constatat bucuroși că MARE a ajuns către o categorie mai largă de vizitatori, mai mulți pensionari, mai multe grupuri școlare din București și din țară

care au venit special pentru a vedea expoziția, plus un public care până atunci amânase să viziteze MARE.”

Feedback internațional

„Cécile Debray, directorul Musée National Picasso, ne-a transmis că expoziția Efectul Picasso a fost poate cea mai consistentă expoziție legată de Picasso dintre cele organizate anul trecut, deoarece nu era individualizat doar Picasso ci era pus într-un dialog inteligent și efervescent cu lucrările artiștilor români. Totodată, echipa MARE, la începutul lui 2024 (pe perioada expoziției), a organizat pe 5 ianuarie, la Academia Română, simpozionul internațional Picassoeest, conceput de Erwin Kessler pentru a examina și discuta receptarea lui Picasso în Europa de Est în timpul comunismului. La acest simpozion au participat specialiști și istorici ai artei din Franța, Germania, Republica Cehă și Polonia: Cécile Godefroy, Jérôme Bazin, Uwe Fleckner, Yuning Teng, Tomáš Pospiszył și Anna Manicka. Cu toții au fost încântați de abordarea ingenioasă a lucrărilor lui Picasso în relație cu lucrările românești.”

Catalogul „Efectul Picasso. Influența lui Picasso asupra artei românești din anii 1960 pînă la ora actuală”

„Catalogul conține studii semnate de Erwin Kessler și de Joanne Snrech – legătura și receptarea lui Picasso în arta românească, pe de-o parte, și arealul picassian din selecție, pe de-altă parte. Și, desigur, în catalog rămân și reproducerile lucrărilor de Picasso și ale lucrărilor românești prezentate în expoziție. Ca în cazul tuturor proiectelor editoriale întreprinse de MARE, și acest catalog am dorit să fie un eveniment: să prezinte un concept grafic inedit și atractiv, semnat de Victor Bartiș, să fie un catalog care intrigă și care se devoalează pe parcurs, o carte asupra căreia cititorul să dorească

să revină, o carte care să fie și un frumos cadou, o capsulă temporală a expoziției. Victor Bartiș a creat chiar un font special pentru titlul catalogului.

Pentru cei interesați, catalogul se găsește la LeStore – magazinul de la muzeu – și în librării.”

Echipa curatorială și provocările ei

„Întregul proiect a presupus o muncă devotată, în care în continuu trebuia să ținem cont și de detalii și de imaginea de ansamblu, au fost mulți oameni implicați și cred că am putut învăța unii de la ceilalți, am putut și savura momente frumoase împreună înainte de expoziție și pe perioada ei. Probabil nu dificultăți am întâmpinat cât borne – fiecare etapă avea o bornă de atins: de la discuțiile și negocierile cu Musée National Picasso Paris și Administration Picasso, la atragerea sponsorilor, crearea identității vizuale, a comunicatului de presă, la elaborarea selecției de lucrări românești și a catalogului, la transport și condițiile de panotare etc. Poate greul nu a fost până la deschiderea expoziției – cum eram noi obișnuiți la alte expoziții – ci după, căci cele 4 luni de Efect Picasso au fost foarte acidulate și pline de evenimente conexe, în fond fiecare zi era un eveniment. A fost, desigur, și obositor, dar a existat și sentimentul de împlinire când te uitai la vizitatori și auzai bucăți din conversațiile lor despre lucrări, când citeai reacții și vedeai fotografiile pe social media, parcă nu-ți venea să crezi că e locul tău de muncă acela, ci părea dintr-o altă lume.

Poate că la început ne-a părut dificil să acceptăm condițiile de lumină și temperatură din muzeu, așa cum au fost ele prescrise de conservatorii de la Musée National Picasso Paris: lumina era mult mai joasă decât o aveam de obicei, știm că mulți

vizitatori au întrebat despre acest lucru, dar în multe muzee acestea sunt condițiile pentru ca lucrările să fie păstrate într-o stare cât mai bună o perioadă îndelungată.

În rest, suntem gata s-o luăm de la capăt un alt astfel de MARE proiect!”

Efectul Picasso asupra MARE

„Credem că aceste efecte ale Efectului Picasso se văd în timp: noi așa ne și dorim, nu vizăm doar rezultatele imediate ci coagularea în timp a unei comunități cât mai vii și strânse în jurul muzeului. Considerăm că odată cu Efectul Picasso ne-am împrietenit cu un public care poate înainte era ușor intimidat de arta contemporană – e drept că arta contemporană poate intimida dar credem că MARE a putut demonstra că are un discurs inteligibil și deschis. Publicul ne-a ținut minte, ne-a marcat în agendă, sunt mulți cei care vor reveni: poate nu toți la fiecare expoziție, căci suntem conștienți că Picasso a fost un numitor comun vibrant al multor tipuri de public în timp ce alte expoziții ale noastre au o zonă a lor. Dar chiar și așa, știm că am avut vizitatori care ne investesc cu încredere, iar acest lucru îi va face și să reviziteze și să recomande muzeul mai departe. Fun fact: la final de martie încă erau vizitatori care veneau și întrebau dacă mai pot vizita Efectul Picasso.

În materie de relații instituționale, MARE a dovedit că este o forță, că suntem proteici și ne reinventăm, dar și că avem o conduită muzeală adecvată, de la condițiile de conservare până la concept. Am avut ocazia să colaborăm cu multe și importante instituții de artă din țară și din străinătate – așteptăm să descoperim alte astfel de parteneriate și colaborări în viitor.”

Credit foto: Alexandru Paul

focus:
tendințe

DIANA POPESCU

Credit foto: Alex Domnișoru

PREVIZIBIL, MERITAT ȘI INEVITABIL. TIMIȘOARA, CAPITALĂ EUROPEANĂ A CULTURII

Un an care a mutat centrul atenției dinspre București către vestul țării. Un maraton de întâmplări artistice memorabile, expoziții-eveniment, staruri mondiale, spectacole care au depășit cu mult „norma locului”. Am asistat la veritabile pelerinaje la Timișoara: pentru Brauner și Brâncuși, pentru Jeremy Irons la Operă; pentru expozițiile colective de la Kunsthalle sau Comenduirea Garnizoanei, sau The Night-Art Festival, care a adus în discuție viața nocturnă a orașului și oportunitățile ei încă neexplorate. Atâta artă pe metru pătrat e ceva „nefiresc” pentru o urbe de provincie. Dar un nefiresc favorabil, dezirabil, lăudabil, cu care te-ai putea lesne obișnui. După atâtea episoade artistice care au (re)animat Timișoara, s-a creat o așteptare, s-a educat intensiv publicul din oraș, au apărut anumite pretenții. E important să vedem, însă, ce se va întâmpla din 2024 încolo. Pentru că fondurile destinate un eveniment precum cel de anul trecut sunt de categoria „o dată-n viață”. Dacă Timișoara va reveni la „relaxarea” culturală de dinainte, dacă nu se va pune un soi de presiune pe decidenții din domeniu, un titlu de Capitală Europeană a Culturii rămâne doar un soi de decorație. Sau chiar mai puțin de-atât: o broșă.

„EFECTUL PICASSO” LA MARE

La jumătate de veac distanță, dispariția acestui supererou al artei de secol XX a fost marcată în 8 țări, prin 42 de expoziții. Bucureștiul s-a aliniat acestui „trend” printr-o expoziție atipică: pe jumătate dedicată ultracelebrului Picasso, pe jumătate cu reflectoarele pe arta neaoșă. Fiindcă Picasso a fost pus în relație cu zeci de creatori români – inspirați, motivați, „bântuiți” de el. (Surpriză: din lucrările titularului a rezultat, în repetate rânduri, că el însuși s-a inspirat de la alții. De-ai noștri și nu numai). O expoziție cu multe fire de urmărit, de deznodată, de împletit în noi țesături. Care a stârnit curiozitate și buzz, și a adus la MARE nu doar vizitatorii tradiționali, ci și public nou. Pentru că, recunoaștem sau nu, chiar și promovarea culturii se face cu vedete. (Picasso e mereu o locomotivă care nu dă rateuri). Iar miza e clară. Dacă dintre consumatorii de ocazie, care au trecut pragul unui muzeu doar pentru că un anumit nume le-a sunat cunoscut (sau fiindcă devenise cool să spui c-ai fost acolo) măcar 10% revin, e un câștig. Pentru acel muzeu și pentru oricare altul, de care nu se vor mai ține la distanță. Celălalt câștig e că oamenii au venit, în număr atât de mare, la un eveniment la care biletul a costat 100 de lei. Poate suntem pe cale să demontăm mitul că românul se îngheșue la expoziții doar de Noaptea Muzeelor, când e gratis.

FENOMENUL „SOLD-OUT” ÎN TEATRE

Bilete epuizate în câteva minute de la punerea lor în vânzare sună a vis frumos pentru orice regizor sau actor. Dar ne găsim în cea mai bună dintre lumile teatrale posibile, dacă e să judecăm după cererea uriașă pe care o înregistrează diverse spectacole. Deocamdată, epicentrul freneziei pare să fie Bucureștiul, însă e de așteptat să asistăm la o „epidemie”, de vreme ce creatorii de succes migrează de la un teatru la altul, de la un oraș la altul, montând dincolo de restricțiile statutului de angajat. Colaborările le permit oamenilor de teatru să fie fluizi și asumați, să propună exact textele în care au încredere, le asigură mobilitate și creativitate. Evident, primul nume care-ți vine în minte este Radu Afrim. La spectacolele lui e, deja, banal să nu găsești bilete, dacă ai clipit după ce s-a dat drumul la vânzarea online. Dar li se mai întâmplă și altora (și, firește, nu vorbim aici despre pura întâmplare): e cazul lui Chris Simion, a cărei montare cu „Oscar și tanti Roz” e vânată, deja, de 14 ani. Dar ceva similar se petrece cu

focus:
tendințe

mult mai recentul său spectacol „Nora”, intrat în repertoriul TNB la finalului lui 2023. La Teatrul Metropolis, „Cine l-a ucis pe tata?”, în regia Andrei Măjeri, e vândut pentru următoarele 9 reprezentații, până la jumătatea lui iunie. E de presupus că următoarele bilete disponibile vor apărea abia în stagiunea din toamnă. România în care vom asista la „bătaie” pe bilete în fiecare mare centru urban (ba și în orașele mai mici, dar cu ambiții serioase) va fi o Românie mai educată decât cea din discursurile politice.

„RASISMUL” DIN COPILĂRIA LUI KASPAR HAUSER SAU MECIUL LITERAR AL ANULUI.

Discuția dintre Valeriu Nicolae și Bogdan-Alexandru Stănescu (BAS) pe care unii au gonflat-o tabloid numind-o scandal, a fost, pentru mine, una dintre marile discuții ale anului trecut. S-a glosat enorm atunci pe marginea dezbaterei, s-au conturat microbistic tabere, lumea literară s-a inflammat pe rețelele de socializare, s-au isterizat legiuni de proaspeți experți în naratologie, PEN România a avut o reacție legitimă. Ce e cu adevărat valoros și decantabil din discuție e că unul dintre cele mai bune romane ale literaturii române, *Copilăria lui Kaspar Hauser*, a suscitât un val enorm de reacții și, sper, lecturi (tardiv, aș zice, volumul a apărut în 2017) și că s-a deschis o discuție consistentă despre reprezentările rasiste ale minorităților și despre cum literatura a aclimatizat prejudecăți de tot soiul. Ce ar putea urma ca discuția să nu fi fost în van și lapidările publice ale celor doi să doară mai puțin e ca scriitorii și scriitoarele române să fie cu adevărat citați, prezenți la evenimente literare, iar cărțile lor să nu fie deschise de prefețe care sună așa: „Nici condiția sa etnică, de rom, nu era ușor de reperat. Era mereu elegant și pedant, îngrijit, parcă «scos din cutie»” (prefața volumului *Calvarul rugului*, de Ștefan Fulii).

**ROXANA
DUMITRACHE**

Credit foto: Ionuț Iordache

EVACUAREA ATELIERELOR MALMAISON

Malmaison este eminemant un spațiu metonimic, un loc destinat luptelor și pare că așa va rămâne în istoria recentă. Convertirea unui spațiu care a servit de-a lungul timpului pe post cazarmă, tribunal pentru ofițeri și închisoare în

timpul regimului Antonescu, într-un hub cultural crescut din eter, reabilitate de artiști prin forțe proprii și solidaritate, reprezintă, în definitiv, un *reparatio moral*. Doar că tranziția românească a mai dat o lecție cinică: contractul de închiriere a spațiului, deținut de Iprochim și de Ministerul Economiei ca acționar majoritar, s-a aflat în proces de renegociere. Sfârșitul anului 2023 și începutul anului 2024 au stat sub semnul provizoratului în ciuda mobilizării civice, a petițiilor și reacțiilor publice și a bunelor intenții guvernamentale declarate. Evacuarea atelierelor e una dintre cele mai nedrepte, cinice și imorale acte față de sectorul cultural independent.

CHESTIONAREA RAPORTURILOR (DE PUTERE) DINTRE PROFESORI ȘI STUDENȚI. CAZURILE DE ABUZURI DIN CADRUL UNATC

După ani întregi de tăcere densă, impusă sau auto-impusă, câteva (și nu puține!) studenți și foste studenți în cadrul UNATC au început – asumat sau sub protecția anonimatului – să-și povestească experiențele abuzive, fragilizante pe care le-au trăit în timpul facultății. De la documentarea jurnalistică a cazurilor de către Rise Project începută în anul 2022, s-a ajuns la o avalanșă de confesiuni dureroase împărtășite pe rețelele sociale, cu poziționări antagonice. Au proliferat reacțiile care au demonizat victimele, reproșul că fie sunt vendete tardive, mostre de oportunism profesional sau alinturi infantile. Nimic contraintuitiv aici, din păcate e o reacție aproape pavloviană în context. A rămas, sper, o mai mare vigilență colectivă și o atenuare a relativizării morale în a sancționa derapajele, iar hărțuirea de orice tip nu mai e percepută ca un subiect trivial, minor, plasat la periferia agendei publice. Precum și o concluzie intermediară pe care aș extrapola-o la întreg mediul universitar românesc: universitățile românești nu sunt nicidecum spații sigure, epurate de abuzuri și fragilizări, ci locuri care au aclimatizat și banalizat de-a lungul timpului tot soiul de forme de rău. Esențial e ca răul să fie cunoscut și nerepetat dacă repararea retroactivă devine imposibilă.

Timișoara, capitală culturală și discuția despre șansa unor orașe mai mici și „mai puțin vestice”. Cozile-fluviu la expoziția Brâncuși

Deși de regulă am rezerve în a folosi cuvântul „miracol”, el descrie fără hazardări proiectul Timișoara Capitală Culturală a Europei. Pornit cu sincope ce păreau insurmontabile, incertitudini și hibe de management, schimbări recurente în echipe, conflicte și facțiuni politice, miracolul s-a întâmplat, iar Timișoara culturală și cei implicați de facto, nu de bonton: echipele, plus partenerii instituționali angrenați au învins ca-n basme când nimeni nu mai credea și când balaurul politic era hrănit peste măsură. E dificil să listez câteva momente-reper fără să sacrific altele (extraordinara Bienala Art Encounters, Orhan Pamuk, Nadia Murad, Jean-Marie Lehn, Jean-Pierre Sauvage. Eric Stark Maskin în programul curatoriat la Universitatea de Vest sunt pe un shortlist) dar cred că „Brâncuși: surse românești și perspective europene” rămâne un moment istoric pentru arta românească, unul cu adevărat revelator pentru cei care nu mai cred în publicul consumator de cultură. Publicul internațional, publicul foarte tânăr, cozile – o traumă în memoria noastră colectivă – au demonstrat că există un teren fertil pentru consumul de cultură, el trebuie doar solarizat și cultivat.

Rămâne, însă, o întrebare legitimă despre potențialul unor orașe mai puțin vestice de a susține consistent și relevant un proiect precum capitală Europeană. Oare e realist să ne așteptăm cândva ca orașe precum Iași, Suceava, Craiova sau Constanța – și voi folosi o întrebare kantiană – să poată să spere vreodată la acest titlu?

focus:
tendințe

„5 minute de literatură” este o experiență.
O călătorie în universul poveștilor care se scriu azi.
Nu se cumpără bilet și nu se fac bagaje.
Nu e nevoie de concediu și nici de zile libere.

Vii când vrei și stai cât poți.

„5 minute de literatură” este o aplicație accesibilă
de pe telefonul mobil, dar și de pe laptop sau PC,
și este programată

să dea utilizatorilor alerte zilnice
cu noi fragmente incluse în grila de conținut.

Fragmentele sunt prezentate
atât în format audio,
pentru ascultat în căști în drumurile cotidiene,
dar și în format text,
pentru citit în momentele de răgaz.

Este încercarea noastră
de a-i aduce pe autori mai aproape de cititori
și pe cititori mai aproape de povești.

www.5minutedeliteratura.ro

Intră în poveste!

**Radu Afrim
Simona Antonescu
Balázs Attila
Bocsárdi László
Cristina Bogdan
Patricia Roxana Brohanschi
Eugen Buică
Mihaela Buruiană
Dragoș Andrei Cantea
Andreea Chiper
Cristina Cioabă
Oltița Cîntec
Victor Cobuz
Teodora Coman
Emanuel Copilaș
Roxana Dumitrache
Alina Epîngeac
Andrea Gavrilu
Aurelian Giugăl
Tudor Giurgiu
Andrei Gorzo
Simona Goșu
Medeea Iancu**

**Emanuela Ilie
Cristina Iliescu
Cerasela Iosifescu
Nora Iuga
Radu Jude
Andreea Lăcătuș
Mălina Lazăr
Ilinca Manolache
Echipa MARE
Ionuț Mareș
Andrei Măjeri
Alexandru Mâzgăreanu
Victor Morozov
Diana Popescu
Nona Rapotan
Cristina Rusiecki
Mihai S. Rusu
Alexandru Solomon
Carmen Stanciu
Andrei Șerban
George Țurcănașu
Radu Vancu**

